

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Π.Μ.Σ. ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2018 -2019 Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η Δημόσια Διπλωματία της Ρωσίας κατά τον 21^ο Αιώνα

Αντωνόπουλος Αλέξιος (Α.Μ.: 1217Μ079)

Επιβλέπων Καθηγητής : Αναπληρωτής καθηγητής Άγγελος Συρίγος

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2018

Τριμελής Επιτροπή

Άγγελος Συρίγος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Πέτρος Λιάκουρας, Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιώς

Κωνσταντίνος Φίλης, Δ/ντης Ερευνητικών Προγραμμάτων, ΙΔΙΣ

Copyright © Αλέξιος Αντωνόπουλος, 2018

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Ευχαριστίες

Για την εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Άγγελο Συρίγο για την πολύτιμη βοήθειά του, την επιστημονική του καθοδήγηση καθώς και για την πνευματική και ηθική υποστήριξη που μου παρείχε καθόλη τη διάρκεια της προετοιμασίας της. Το Πάντειο Πανεπιστήμιο για την υλικοτεχνική υποστήριξη που μου παρείχε σε αυτό το ενδιαφέρον ερευνητικό έργο στον τομέα της Δημόσιας Διπλωματίας. Τον Διευθυντή μου κ. Οικονόμου Θεόδωρο για την υποστήριξή του και την κατανόησή του στην προσπάθειά μου να προετοιμάσω αυτή τη διατριβή παράλληλα με τα καθήκοντά μου στην υπηρεσία που εργάζομαι. Τέλος, δε θα μπορούσα να παραλείψω να ευχαριστήσω τη δική μου οικογένεια, τη σύζυγό μου Νέλλη και το γιο μου Άγγελο, που με υποστήριξαν διακριτικά σε όλη αυτή την απαιτητική προσπάθεια.

The whole world recognizes Russia's cultural achievements. It is impossible to imagine the world culture without Russian culture, without our music and literature.

Vladimir Putin

*«Η Δημόσια Διπλωματία της Ρωσίας κατά τον 21^ο
Αιώνα»*

«Russian Public Diplomacy in the 21st Century»

Αθήνα, 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	σελ. 7
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	σελ. 9
ABSTRACT	σελ. 10
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	σελ. 11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 12
Η ΈΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΡΩΣΙΑΣ	σελ. 16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΚΡΙΣΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΣΤΟΥΣ ΔΥΤΙΚΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΕΚΜΕ- ΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ

1.1 Ρωσία και Κρίση Δημόσιας Εμπιστοσύνης στο Δυτικό Πολιτισμό	σελ. 20
1.2 Διεθνές Δίκαιο και Αντιδυτική Επικοινωνιακή Δραστηριότητα	σελ. 23
1.3 Συρία: Εκμετάλλευση του Διεθνούς Συστήματος από τη Ρωσία	σελ. 27
1.4 Η Προώθηση μιας Αμφιλεγόμενης Εικόνας για το Ρόλο του ΝΑΤΟ ως Αφορμή Ανάπτυξης Ρωσικών Στρατιωτικών Δυνατοτήτων	σελ. 30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ ΤΟΥ ΠΟΥΤΙΝ

2.1 Η Σημασία της Αθλητικής Διπλωματίας στη Ρωσία	σελ. 36
2.2 Ο Ρόλος των Αθλητικών Γεγονότων στη Σύγχρονη Ρωσία	σελ. 39
2.3 Η Δημόσια Εικόνα της Ρωσίας υπό το Πρίσμα του	

Ντόπινγκ των Ρώσων Αθλητών	σελ. 44
2.4 Η Ενέργεια στην Εκστρατεία του αθλητισμού	σελ. 47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΡΩΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ

3.1 Γενικά	σελ. 50
3.2 Προώθηση και Εδραίωση της Ρωσικής Γλώσσας στον Κόσμο	σελ. 51
3.3 Παγκόσμια προβολή των πολιτιστικών επιτευγμάτων της Ρωσίας	σελ. 55
3.4 Η Ορθοδοξία ως Παράγοντας Επιρροής	σελ. 59
3.5 Διασπορά και Ρώσικος Πολιτισμός	σελ. 64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΚΑΙ ΡΩΣΙΚΑ ΜΜΕ

4.1 Τα Μέσα του Κρεμλίνου στην άσκηση της ΔΔ	σελ. 67
4.2 Η Εναλλακτική Εικόνα στα Διεθνή ΜΜΕ	σελ. 69
4.3 Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ή Μέσα Επιρροής	σελ. 71
4.4 Τα Ρώσικα Μέσα Επικοινωνίας στην Υποστηρικτική Γραμμή της Ρωσίας στην Περίπτωση της Ουκρανικής Κρίσης	σελ. 74

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	σελ. 79
---------------------	---------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	σελ. 83
--------------------	---------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	σελ. 89
--------------------------------	---------

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να αναλυθούν οι πτυχές της ρώσικης δημόσιας διπλωματίας στη σύγχρονη Ρωσία η οποία αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο της εξωτερικής της πολιτικής για την επαύξηση της επιρροής της στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον. Υπό το πρίσμα αυτό αναζητούνται οι πρακτικές του Κρεμλίνου να συντονίσουν τον κρατικό μηχανισμό, να ενεργοποιήσουν Μη Κρατικούς Οργανισμούς καθώς και να ελέγξουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, για να κινητοποιήσουν την κοινή γνώμη άλλων κρατών προς επίτευξη των συμφερόντων της. Συνακόλουθα, η Ρωσία αποτελεί ένα κράτος το οποίο διατηρεί ιστορικούς και παραδοσιακούς δεσμούς με όμορα κράτη που προήλθαν από τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και η παρούσα εργασία φιλοδοξεί να αναδείξει κατά πόσο τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία και οι αξίες που συνθέτουν τους υπόψη λαούς επηρεάζουν τη συμπεριφορά τους απέναντι στη Μόσχα. Εν κατακλείδι, λαμβάνοντας υπόψη ότι η διεθνής εικόνα της Ρωσίας έχει πληγεί κυρίως μετά το 2007 όταν ο Πούτιν επέλεξε να απομακρυνθεί από τη δύση επιχειρείται να αναδειχτεί σε ποιο βαθμό η δημόσια διπλωματία έχει καταφέρει να προσπελάσει τα εμπόδια που έχουν αναδυθεί.

Abstract

The aim of this study is to present the multifold spectrum of the Russian public diplomacy in the modern era, that being a valuable tool in Russia's foreign affairs policy for the increase of its influence on the current international competitive environment. In this context, we examine the efforts of Kremlin to coordinate the Russian state mechanism, activate Non-Governmental Organisations, control the Mass Media and motivate the public opinion in other states towards the achievement of the Russian interests. Russia is a state which historically maintains traditional ties with some of its neighboring states that emerged from the collapse of the former Soviet Union. Given that, our study also aspires to reveal the extent to which the particular cultural elements and values that characterise these peoples affect in fact their attitude and stance towards Moscow. In brief, taking into account that the global image of Russia has been seriously damaged, especially since 2007 when president Putin decided to abstain from the West, this study aims to demonstrate, in effect, how the Russian public diplomacy has managed to overcome the obstacles and problems that have arisen.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

ΔΔ: Δημόσια Διπλωματία

ΔΝΤ : Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

ΔΟΕ: Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή

ΕΔΑΔ: Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΣΣΔ: Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

Η.Π.Α.: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΚΑΚ : Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών

ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΜΚΟ: Μη Κυβερνητικός Οργανισμός

ΟΑΣΕ: Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη

Ο.Η.Ε. / ΗΕ : Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών / Ηνωμένα Έθνη

ΣΑ: Συμβούλιο Ασφαλείας

ΥΠΕΞ: Υπουργείο Εξωτερικών

CIA: Central Intelligence Agency

CIEE: Council of International Educational Exchange

FBI: Federal Bureau of Investigation

IRA: Internet Research Agency

MIT: Massachusetts Institute of Technology

NATO : North Atlantic Treaty Organization

RIAC: Russian International Affairs Council

Russkii Mir: Russian World (Ρωσικός Κόσμος)

RUSADA: Russian Anti-Doping Agency

ROSSOTRUDNICHESTVO: Federal Agency for the Commonwealth of Independent States Affairs, Compatriots Living Abroad, and International Humanitarian Cooperation

WADA: World Anti-Doping Agency

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η περίοδος του 21ου αιώνα στην οποία εστιάζεται η παρούσα μελέτη είναι η περίοδος που χαρακτηρίζεται από τη διακυβέρνηση του Πούτιν στη Ρωσία και θα μπορούσε να συγκριθεί με την αντίστοιχη περίοδο που αναδύθηκε μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου, η πτώση του Άξονα και η ύφεση των παραδοσιακών ευρωπαϊκών δυνάμεων είχαν αφήσει το πεδίο ανοιχτό στις δύο κυριότερες νικηφόρες δυνάμεις της εποχής, δηλαδή στην ΕΣΣΔ και στις ΗΠΑ. Για μια στιγμή, υπήρξε η εντύπωση ότι και οι δύο δυνάμεις θα ξεκινήσουν από κοινού μια στενή συνεργασία με στόχο την εξασφάλιση της παγκόσμιας ειρήνης. Αλλά όταν και οι δύο ξεπέρασαν τις ανάγκες του αγώνα ενάντια στον κοινό εχθρό, ξέσπασε μια συγκλονιστική σύγκρουση μεταξύ τους, χαρακτηριζόμενη από ξαφνικές κρίσεις και αναγνωρισμένη ως περίοδος Ψυχρού Πολέμου. Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα ο Πούτιν φαινόταν ότι προσέγγιζε τις απόψεις και τις πεποιθήσεις της δύσης. Η συνεργασία του κατά τα πρώτα έτη της θητείας του με τον πρόεδρο Μπους κυρίως για τα θέματα παγκόσμιας ασφάλειας, έδειχνε ότι η Ρωσία θα εξελίσσονταν σε έναν σύμμαχο των ΗΠΑ και της Ευρώπης. Οι ελπιδοφόρες όμως αυτές προοπτικές άλλαξαν και η ψυχροπολεμική περίοδος φαίνεται ότι σήμερα έχει εδραιωθεί μεταξύ τους.

Η κατάσταση αυτή είναι απόρροια του περιφερειακού περιβάλλοντος της Ρωσίας το οποίο χαρακτηρίζεται από έντονες γεωπολιτικές αλλαγές και νέες συγκρούσεις συμφερόντων. Η Ρωσία επιδιώκει να ανασυσταθεί στις στάχτες της ΕΣΣΔ και να εξελιχθεί σε ένα βασικό πόλο στο διεθνές σύστημα. Είναι μια δύναμη μικρότερης ισχύος από τη Σοβιετική Ένωση και από την υπερδύναμη των ΗΠΑ που εξακολουθεί να υφίσταται. Η σύγχρονη Ρωσία επιδιώκει να ασκεί επιρροή στην κυριαρχία των πρώην σοβιετικών κρατών χωρίς απαραίτητα να ασκεί εδαφική κυριαρχία. Αυτό το επιδιώκει είτε μέσω της ήπιας ισχύος (soft power) εκμεταλλευόμενη κυρίως τη συνεργασία της με τη ρωσική διασπορά και φιλορώσους πολιτικούς είτε μέσω της σκληρής ισχύος (hard power) επεμβαίνοντας με στρατιωτικά μέσα με το πρόσχημα της προστασίας των ρωσόφωνων πληθυσμών όπως συνέβη στη Γεωργία και την Ουκρανία. Μετά το 2004 όταν η Εσθονία η Λετονία και η Λιθουανία προσχώρησαν στην ΕΕ, οι φιλοδοξίες των υπόλοιπων χωρών της πρώην σοβιετικής ένωσης να κινηθούν πιο κοντά στην ΕΕ και ενδεχομένως προς το ΝΑΤΟ απέτυχαν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η προσπάθεια συμφωνίας σύνδεσης της ΕΕ με την Ουκρανία, γεγονός το οποίο από την άποψη της Ρωσίας θεωρήθηκε ως απειλή για την ασφάλειά της. Αυτό οδήγησε αφενός στην παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας και αφετέρου σε μια παγωμένη σύγκρουση (frozen conflict) στο ανατολικό τμήμα της χώρας, η οποία όχι μόνο εμπόδισε σοβαρά την προσπάθεια ένταξης του Κιέβου στην ΕΕ, αλλά

και περιπλέκει τις πιθανότητες να ενταχθεί και μελλοντικά στο NATO. Με τη δημιουργία παγωμένων συγκρούσεων σε περιοχές της πρώην σοβιετικής ένωσης όπως στο Ντόνετσκ, στη Νότια Οσετία και στην Αμπχαζία, η Ρωσία επέβαλλε στη διεθνή σκακιέρα τις προθέσεις της σχετικά με τον προσανατολισμό αυτών των χωρών.

Στον αντίποδα διαφαίνεται η προσπάθεια της Δύσης να ανταγωνιστεί τη Ρωσία ως προς την επιρροή σε αυτές τις χώρες και να ανακόψει τις κινήσεις της όταν παραβιάζει τα κυριαρχικά δικαιώματα υπόψη των χωρών και κυρίως όταν αυτά αφορούν στη βούλησή τους σχετικά με το δυτικό προσανατολισμό. Η παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας αποτελεί το αποκορύφωμα στην κρίση μεταξύ Δύσης και Ρωσίας κατά τον 21^ο αιώνα και συνιστά μια αρνητική παράμετρο για την ασφάλεια και σταθερότητα στην περιοχή της Ευρασίας. Υπό το πρίσμα αυτό, η δύση θέλοντας να περιορίσει τέτοιου είδους δράσεις προχώρησε στην επιβολή κυρώσεων στο Κρεμλίνο ενώ ταυτόχρονα επιδιώκει να συρρικνώσει τους ενεργειακούς δεσμούς με τη Μόσχα καθώς ο τομέας αυτός αποτελεί την κινητήρια δύναμη της οικονομίας της. Παράλληλα το NATO έχει ενισχύσει την ανατολική του πτέρυγα επαυξάνοντας τις στρατιωτικές του δυνατότητες ενώ προχωρά στην ευρεία εκτέλεση διακλαδικών στρατιωτικών ασκήσεων στην υπόψη περιοχή.

Σε αυτό το διαμορφωθέν ανταγωνιστικό περιβάλλον, η δημόσια διπλωματία θεωρείται ένα σημαντικό εργαλείο της εξωτερικής πολιτικής των πρωταγωνιστών καθώς ο ρόλος της έχει αποκτήσει μεγαλύτερη σημασία κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών και τα κράτη δίνουν όλο και περισσότερο προσοχή στην άποψη που έχουν τα ξένα κοινά για αυτά. Στο πλαίσιο αυτό η ανέλιξη της Ρωσίας στη διεθνή σκακιέρα αλλά και η δημιουργία ενός ισχυρού προφίλ μέσω της δημόσιας διπλωματίας, είναι απαραίτητα στοιχεία για την εξασφάλιση των εθνικών της συμφερόντων. Η κινητοποίηση των μέσων που διαθέτει, όπως ο αθλητισμός, ο πολιτισμός, η διασπορά και τα ΜΜΕ, αποτελούν προτεραιότητα για το Κρεμλίνο στην προσπάθεια διαμόρφωσης μιας ευνοϊκής εικόνας για αυτή στη διεθνή κοινή γνώμη. Επίσης, η ανάπτυξη και η εξάπλωση των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και της δορυφορικής τεχνολογίας έδωσαν αναβαθμισμένες δυνατότητες στην άσκηση της δημόσιας διπλωματίας στη Ρωσία. Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας αλλά και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα οποία διακινούν την πληροφόρηση, την ενημέρωση ή ακόμη και την προπαγάνδα του Κρεμλίνου διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της εικόνας του τελευταίου και η Μόσχα έχει επενδύσει σε αυτό. Ο Πούτιν ως πρώην αξιωματούχος της KGB γνωρίζει πολύ καλά τη δύναμη της επιρροής από πληροφορίες που δύναται να αποδεδειχθούν στο ευρύ κοινό αλλά και το γεγονός ότι τα μέσα ενημέρωσης είναι δυνατόν να κατευθύνουν και να καθοδηγούν το συναίσθημα και τον τρόπο σκέψης εκατομμυρίων ανθρώπων.

Έτσι λοιπόν, ένα από τα ζητήματα που τίθεται στην παρούσα μελέτη είναι αν η ρώσικη δημόσια διπλωματία κινητοποιώντας τα διατιθέμενα μέσα της έχει πετύχει σε ικανοποιητικό βαθμό να ενεργοποιήσει προς όφελος της την κοινή γνώμη άλλων κρατών για την επίτευξη των συμφερόντων της. Συνακόλουθα, λαμβάνοντας υπόψη ότι η Ρωσία αποτελεί ένα κράτος το οποίο διατηρεί ιστορικούς δεσμούς με γειτονικά κράτη αλλά και με κράτη στα οποία διαβιούν σημαντικοί πληθυσμοί του ρωσικού κόσμου αναζητούνται οι πρακτικές που χρησιμοποιούνται από τη Μόσχα για να διαμορφώσουν την εικόνα της εγγυήτριας δύναμης αυτών των λαών. Συναφώς επιζητούνται οι πρωτοβουλίες του Πούτιν να αναδείξουν ένα διαφορετικό πλάνο από αυτόν της παγκοσμιοποίησης που εκπροσωπεί η δύση αλλά και ο βαθμός που οι προσπάθειες αυτές έχουν επιτευχθεί. Υπό το πρίσμα αυτό διερευνάται η συμβολή των ρωσικών ΜΜΕ στη διαμόρφωση του ιδεολογικού υπόβαθρου της σύγχρονης Ρωσίας αλλά και στην επίτευξη των στόχων που θέτει η Δημόσια Διπλωματία της Μόσχας.

Η παρούσα εργασία σκιαγραφώντας τα ανωτέρω ζητήματα αναλύεται σε τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζεται τόσο ο τρόπος διαμόρφωσης της εικόνας του Κρεμλίνου χρησιμοποιώντας την κρίση εμπιστοσύνης στους δυτικούς θεσμούς όσο και ο τρόπος που εκμεταλλεύεται το διεθνές σύστημα για να διευκολύνει την προώθηση του προφίλ της «Σύγχρονης Ρωσίας». Αναζητείται επίσης πώς η χρήση του διεθνούς δικαίου αποτελεί μια παράμετρο που χρησιμοποιείται από τη σύγχρονη Ρωσία αφενός για να διαμορφώσει την εικόνα της αφετέρου για να πλήξει την αντίστοιχη εικόνα της δύσης. Συναφώς διερευνάται η πρακτική της Μόσχας στην εκμετάλλευση των διεθνών θεσμών με σκοπό την επίδειξη ισχύος της ενώ υπό το πρίσμα αυτό εξετάζεται η περίπτωση της Συρίας όπου η Ρωσία επιδίωξε να επιβάλλει τις απαιτήσεις της στη διεθνή κοινότητα εκμεταλλευομένη το διεθνές δίκαιο και τους διεθνείς οργανισμούς όπως τον ΟΗΕ. Συνακόλουθα θα αναζητηθεί η διεθνής επικοινωνιακή δραστηριότητα του Κρεμλίνου για να προωθήσει ενεργά τα συμφέροντά του σχετικά με την αποτροπή της δύσης αλλά και τη συμμαχία του ΝΑΤΟ να επεκταθεί περιμετρικά των συνόρων της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα εξεταστεί ο τρόπος υπεράσπισης της Δημόσιας Διπλωματίας του Κρεμλίνου μέσω του αθλητισμού και κυρίως μέσω της φιλοξενίας αθλητικών γεγονότων διεθνούς κύρους. Επιπλέον διερευνάται κατά πόσο επηρεάστηκε η Δημόσια Εικόνα της Ρωσίας από τα κρούσματα Ντόπινγκ των Ρώσων Αθλητών και πως το Κρεμλίνο διαχειρίστηκε αυτή τη δυσχερή διαμορφωθείσα κατάσταση. Ακολούθως σκιαγραφείται ο ρόλος των ισχυρών ρωσικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας για να διευκολύνουν τις επιχειρηματικές τους

δραστηριότητες μέσω της υποστήριξης του αθλητισμού τόσο στο ρωσικό κόσμο (Russian World¹) όσο και ευρύτερα στο δυτικό κόσμο.

Το τρίτο κεφάλαιο θα επικεντρωθεί στον τρόπο με τον οποίο επιδιώκεται να προωθηθεί ο ρωσικός πολιτισμός αλλά και να προβληθούν τα επιτεύγματά του στην ανθρωπότητα. Επιπλέον θα εστιαστεί στο ρόλο που διαδραματίζει σήμερα η Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία αφενός στη πνευματική διαμόρφωση του ορθόδοξου κόσμου ο οποίος ξεπερνά τα φυσικά όρια της Ρωσίας και αφετέρου στην πολιτική επιρροή που ασκεί σε αυτόν λαμβάνοντας υπόψη τα συμφέροντα του Κρεμλίνου τα οποία καθορίζονται τόσο από τα θεσμικά του κείμενα όσο και από τον ισχυρό ηγέτη του. Ακολούθως θα αναζητηθούν οι δράσεις για ισχυροποίηση των σχέσεων της Μόσχας με τη διασπορά καθώς και η ανάδειξη του ρόλου της πρώτης ως εγγυήτριας δύναμης του Ρώσικου Κόσμου.

Στο τέταρτο κεφάλαιο το οποίο επικεντρώνεται στο χώρο των ΜΜΕ, θα αναζητηθούν τα μέσα που έχουν κινητοποιηθεί για την άσκηση της Δημόσιας Διπλωματίας από πλευράς της Ρωσίας. Επιπρόσθετα περιγράφεται ο τρόπος με τον οποίο τα μέσα αυτά λειτουργούν για να παρουσιάσουν την εναλλακτική προσέγγιση της Μόσχας στη διεθνή ενημέρωση. Συνακόλουθα εξετάζεται ο βαθμός κατά τον οποίο τα ρώσικα media ξεπερνούν το ρόλο της ενημέρωσης και εκτελούν προπαγανδιστική δράση στην εσωτερική πολιτική σκηνή άλλων κρατών με σκοπό να ευνοήσουν καταστάσεις προς όφελος τους. Τέλος επιχειρείται να παρουσιαστεί ο τρόπος με τον οποίο τα Ρωσικά ΜΜΕ διαχειρίστηκαν την Ουκρανική Κρίση.

Εν κατακλείδι, κατά τις αρχές του 21^{ου} αιώνα η Ρωσία του Πούτιν επιδιώκει, τόσο σε περιφερειακό όσο και σε διεθνές επίπεδο, να εδραιώσει τη θέση της και την εικόνα της ως μια ισχυρής δύναμης, ικανή να διαμορφώσει και να καθορίσει τις διεθνείς εξελίξεις. Υπό το πρίσμα αυτό, η παρούσα εργασία επιδιώκει να αναδείξει τη δημόσια διπλωματία της σύγχρονης Ρωσίας η οποία συνιστά μια σημαντική παράμετρο στην εξωτερική της πολιτική. Η δράση της, δεν επικεντρώνεται μόνο στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης αλλά επεκτείνεται ακόμη περαιτέρω, στην Ευρώπη, στην Ασία, στη λατινική Αμερική ακόμη και στην Αφρική. Απώτερος σκοπός του Ρώσου προέδρου είναι η εξεύρεση νέων διαύλων επικοινωνίας, η βελτίωση της εικόνας της χώρας του και ο περιορισμός του αρνητικού αντίκτυπου που έχουν προκαλέσει οι διάφορες ενέργειές του στη διεθνή σκακιέρα .

¹ Kudors, Andis, *Russian Public Relations Activities and Soft Power*, 2010-06-16, No. 81, σελ. 2, <https://www.research-collection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/26212/eth-2215-01.pdf> «Ο όρος "ρωσικός κόσμος" περιλαμβάνει όχι μόνο τη ρωσική διασπορά, αλλά και μια ιδεολογική αντίληψη του ρωσικού πολιτισμού και της αποστολής του στον κόσμο.»

Η ΈΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Η έννοια της δημόσιας διπλωματίας αποτελεί έναν όρο που έχει μεταβληθεί διαχρονικά με αποτέλεσμα να μην υφίσταται σήμερα ένας κοινά αποδεκτός ορισμός. Ο όρος της Δημόσιας Διπλωματίας χρησιμοποιήθηκε αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1965 για να περιγράψει τις δραστηριότητες της διακρατικής πολιτιστικής προπαγάνδας και διαχείρισης του Τύπου. Η δημόσια διπλωματία θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι είναι μια σκόπιμη πράξη σχεδιασμένη για την επικοινωνία με το κοινό σε ξένες χώρες. Σύμφωνα με τον Ακόλουθο επικοινωνίας Κωνσταντίνο Προκάκη, ο εννοιολογικός πυρήνας της δημόσιας διπλωματίας συνίσταται στον εντοπισμό των κοινών στοιχείων στα οποία συγκλίνουν οι επιμέρους απόψεις τα οποία δεν είναι άλλο από² :

- Την ενημέρωση της κοινής γνώμης για θέματα διεθνούς εξωτερικής πολιτικής.
- Την ανάπτυξη σταθερών δεσμών επικοινωνίας και αλληλοκατανοήσεως μεταξύ των πολιτικών ηγεσιών και των κοινωνιών δυο ή περισσότερων κρατών.

Για την πληρέστερη προσέγγιση του όρου της Δημόσιας Διπλωματίας (ΔΔ) θα μπορούσαμε επίσης να αναφερθούμε σε ορισμένους ορισμούς που της έχουν αποδοθεί κατά καιρούς. Το 1997, μια ομάδα σχεδιασμού του State Department στις ΗΠΑ καθόρισε ότι: "*Η Δημόσια διπλωματία επιδιώκει την προώθηση του εθνικού συμφέροντος των Ηνωμένων Πολιτειών μέσω της κατανόησης, της πληροφόρησης και του επηρεασμού του ξένου κοινού*"³. Ο συγγραφέας του βιβλίου «Communicating With the World», Hans N. Tuch, όρισε ως δημόσια διπλωματία «*τη διαδικασία επικοινωνίας μιας κυβέρνησης με την κοινή γνώμη άλλων κρατών προκειμένου να καταστούν κατανοητά οι ιδέες και τα ιδανικά, οι θεσμοί και ο πολιτισμός, οι εθνικές επιδιώξεις και οι τρέχουσες πολιτικές του εκπροσωπούμενο από αυτήν κράτους*⁴». Η ΔΔ περιλαμβάνει τομείς όπως η στρατηγική επικοινωνία η διεθνής κοινή γνώμη, τα ΜΜΕ και άλλους φορείς της κοινωνίας των πολιτών. Σύμφωνα με το Δρ. Ιωάννη Ραγιές, ο βαθμός επιτυχίας της ΔΔ εξαρτάται από τη διασύνδεση και τον συντονισμό των τομέων αυτών⁵.

Ενώ αρχικά ο υπόψη όρος αποτελούσε μια πρακτική που εφαρμόζεται από τα κράτη, οι νεότεροι ορισμοί τον εντάσσουν σε ένα πιο γενικό πλαίσιο επικοινωνίας

² Γκίκας, Β., Παπακωνσταντίνου, Α., Προκάκης, Κ., *Επικοινωνιακή Διπλωματία*, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2005, σελ.41

³ Nicholas J. Cull, David Culbert, David Welch, *Propaganda and Mass Persuasion a Historical Encyclopedia, 1500 to the Present*, 2003, ABC-CLIO, Inc. Santa Barbara, σελ.327

⁴ Tuch, Hans N., *Communicating With the World*, St. Martin's Press, New York, 1990, σελ. 3

⁵ Ραγιές, Ι., *Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνίας*, Εκδ. Σταμούλης, 2014, Αθήνα, σελ.40-41

ανάμεσα στους Διεθνείς Δρώντες στους οποίους περιλαμβάνονται, Διεθνείς Οργανισμοί, ΜΚΟ ακόμη και τρομοκρατικές ομάδες όπως το ISIS. Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας επιλέγεται να χρησιμοποιηθεί ο ορισμός που δίνει ο καθηγητής Δημόσιας Διπλωματίας N.J. Cull. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό, «*Δημόσια διπλωματία είναι η προσπάθεια ενός διεθνή δρώντα είτε μιας κυβέρνησης, είτε ενός πολυεθνικού οργανισμού, είτε ενός μη κυβερνητικού διεθνούς οργανισμού, ακόμα και μιας τρομοκρατικής οργάνωσης ή οποιουδήποτε άλλου «παίκτη» στην παγκόσμια αρένα να διαμορφώσει το διεθνές περιβάλλον μέσα από την προώθηση της διαλογικής εμπλοκής με ένα άλλο ξένο κοινό*»⁶.

Στην περίπτωση της Ρωσίας θα μπορούσαμε να επιλέξουμε ως κύριους δρώντες της δημόσιας διπλωματίας της, την κεντρική κυβέρνηση και τους οργανισμούς της, τα Μέσα Μαζικής ενημέρωσης που λειτουργούν ως μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, τους πολιτιστικούς και αθλητικούς δρώντες αλλά και μεγάλες ρώσικες εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας. Ποιοι είναι όμως οι δρώντες στους οποίους θα μπορούσε να προσανατολιστεί η σύγχρονη Ρώσικη Δημόσια Διπλωματία. Οι πολίτες των χωρών της ΚΑΚ (Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών) που διαμένουν στη Ρωσία (ή που έχουν ρωσική υπηκοότητα), δηλαδή το εγχώριο κοινό, αλλά και οι Ρώσοι πολίτες που ζουν στο εξωτερικό, και ιδιαίτερα τους αποκαλούμενους συμπατριώτες στην ΚΑΚ (compatriots in the CIS) αποτελούν μερικές από τις ομάδες που επιδιώκεται να απευθυνθεί η δημόσια διπλωματία της Ρωσίας. Συνακόλουθα θα μπορούσε να επικεντρωθεί τόσο στην κοινή γνώμη δυτικών κρατών με τα οποία διατηρεί ιστορικούς και παραδοσιακούς δεσμούς όσο και στην κοινή γνώμη αναπτυσσόμενων κρατών που δεν εμπίπτουν στην επιρροή της δύσης.

Το ερώτημα που τίθεται είναι ποιο είναι το ιδεολογικό υπόβαθρο στο οποίο βασίζεται η Δημόσια Διπλωματία της σύγχρονης Ρωσίας. Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσαμε να αναφερθούμε στην Τέταρτη Πολιτική Θεωρία, η οποία βασισμένη στον Ευρασιανισμό, είναι η θεωρία που αναπτύχθηκε και αναλύθηκε από τον πολιτικό επιστήμονα Alexander Dugin για να καλύψει το ιδεολογικό κενό στη μετασοβιετική Ρωσία. Το ευρασιατικό project αναπτύχθηκε με τη μορφή μιας πολιτικής φιλοσοφίας με βάση την «πολυπολικότητα» των πολιτισμών, τον αντι-ιμπεριαλισμό και τον αντιμοντερνισμό στη δομή της ίδιας της Ρωσίας⁷. Ο μονοπολικός κόσμος απορρίπτεται. Στην προφητική ομιλία του Πούτιν στο Μόναχο το 2007, όπως αυτή έχει χαρακτηρι-

⁶ Cull, J. N., *Public Diplomacy: Lessons from the Past*, University of Southern California, 2009, Figueroa Press Los Angeles, σελ. 12.

⁷ Dugin, Al., *Eurasian Mission: An Introduction to Neo-Eurasianism*, UK, published by Arktos Media Ltd, 15 December 2014, σελ.10.

στεί⁸, εκφράστηκε η αντίθεση στο μονοπολικό κόσμο υποστηρίζοντας ότι «Ο μονοπολικός κόσμος αναφέρεται σε έναν κόσμο στον οποίο υπάρχει ένας κύριος, ένας κυρίαρχος, ένα κέντρο εξουσίας, ένα κέντρο δύναμης, ένα κέντρο λήψης αποφάσεων. Αυτό είναι καταστρεπτικό - Στη βάση του δεν μπορεί να υπάρξουν ηθικές βάσεις για το σύγχρονο πολιτισμό»⁹.

Οι Ευρασιανιστές πιστεύουν ότι μόνο μια ισχυρή Ρωσία, σε συνεργασία με όλους όσους αντιτίθενται στην παγκοσμιοποίηση σε όλο τον κόσμο, μπορεί να την σταματήσει και να επαναφέρουν τον πολυπολικό κόσμο που επιθυμούν¹⁰. Ο στόχος του Ευρασιανισμού είναι να διασώσει την ξεχωριστή φύση των εθνών, των πολιτισμών, των γλωσσών, των αξιών και των φιλοσοφικών ρευμάτων στο σύνολό τους¹¹. Ως εκ τούτου, ο Ευρασιανισμός ως αντι-πυλώνας στον Ευρω-Ατλαντισμό είναι ιδανικός για την πολυπολιτισμική Ρωσία, ο οποίος σέβεται και αναδεικνύει κράτη, λαούς και πολιτισμούς και είναι η ρωσική απάντηση στην παγκοσμιοποίηση που καθοδηγείται υπό την ηγεσία των ΗΠΑ καθώς και στον δυτικό επεκτατισμό που λαμβάνει χώρα στην Ανατολική Ευρώπη. Η ενδυνάμωση της ρωσικής ισχύος θα μπορούσε αφενός να περιορίσει τη δυτική επιρροή και, αφετέρου, να διευκολύνει την εφαρμογή του Ευρασιανισμού και της Τέταρτης Πολιτικής Θεωρίας.

Η Τέταρτη Πολιτική Θεωρία θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι εισάγει, ένα νέο είδος αντι-νεοφιλελευθερισμού που πρέπει να επιτευχθεί με την επιστροφή των ανθρώπινων αξιών και των πνευματικών χαρακτηριστικών των ανθρώπινων κοινωνιών του παρελθόντος, την άρνηση του ήδη κυρίαρχου φιλελευθερισμού, καθώς επίσης και την αποκατάσταση του εθνοκεντρισμού¹². Το «Έθνος» είναι η ύψιστη αξία της Τέταρτης Πολιτικής Θεωρίας ως πολιτιστικό φαινόμενο¹³. Απορρίπτει τις τρεις διαφορετικές πολιτικές ιδεολογίες που αναπτύχθηκαν στη σύγχρονη εποχή (20ος αιώνας), δηλαδή τη (νέα) φιλελεύθερη δημοκρατία, το μαρξισμό / κομμουνισμό και το φασισμό / ναζισμό^{14,15}, που κατά την άποψη του Αλεξάνδρου Ντούγκιν απέτυχαν. Ο Ντούγκιν πιστεύει ότι ο ηγέτης θα είναι η χώρα που θα υιοθετήσει την τέταρτη πολιτική θεωρία, ανυψώνοντας τον πλανήτη, όπως ισχυρίστηκε, από το αδιέξοδο που οδήγησε στην κυριαρχία του φιλελευθερισμού χάρη στην παγκοσμιοποίηση, δημιουργώντας τις κοινωνίες της συνοχής και της συνέχειας. Η κοινωνική δικαιοσύνη, η ε-

⁸ Sputnik, «As Relevant as Ever: Why Trump Needs to Take Putin's 2007 Munich Speech to Heart», <https://sputniknews.com/politics/201702101050552466-putin-munich-speech-trump/>

⁹ President of Russia, *Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy*, February 10, 2007, <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>

¹⁰ Dugin, Al., *Eurasian Mission: An Introduction to Neo-Eurasianism*, UK, published by Arktos Media Ltd, 15 December 2014, σελ.10.

¹¹ Στο ίδιο, σελ. 39.

¹² Dugin, Al., *The Fourth Political Theory*, UK, published by Arktos Media Ltd, 2012, σελ. 13.

¹³ Στο ίδιο, σελ.47.

¹⁴ Στο ίδιο, σελ.12 .

¹⁵ Στο ίδιο, σελ. .15-17.

θνική κυριαρχία και οι παραδοσιακές αξίες είναι οι τρεις βασικές αρχές της Τέταρτης Πολιτικής Θεωρίας¹⁶.

Σύμφωνα με τους Ευρασιανιστές η Ρωσία πρέπει να δημιουργήσει ενεργειακές συμπράξεις και αποκλειστικές στρατιωτικές συμμαχίες, και να απομακρύνει την αλαζονεία των Αμερικανών από την Ευρασία. Επιπλέον υποστηρίζουν ότι ως μέλος του Ευρασιατικού συνασπισμού, η Ρωσία θα αναπτυχθεί πολύ πιο γρήγορα από το να το να ενεργήσει μεμονωμένα, δημιουργώντας έτσι ένα ουσιαστικό αντίβαρο στη Δύση¹⁷. Παράλληλα πιστεύουν ότι μια στενή συμμαχία με την Κίνα ή το Ιράν είναι καθοριστικής σημασίας για να επιστρέψει η Ρωσία στις «πολιτιστικές της ρίζες» και να υπερασπιστεί τον εαυτό της ενάντια στις επιρροές από τη Δύση, που θεωρούνται ως οι πιο επικίνδυνες. Σύμφωνα με τους Ευρασιανιστές, αν η Ρωσία ανακάμψει πλήρως ως μεγάλη δύναμη, δεν χρειάζεται να επιδιώξει την έγκριση της Δύσης για τις ενέργειες και τις προθέσεις της¹⁸.

Στον γεωπολιτικό λόγο του Konstantin Kosachev πρώην επικεφαλούς της Rossotrudnichestvo και νυν πρόεδρου της επιτροπής εξωτερικών υποθέσεων του ομοσπονδιακού συμβουλίου της Ρωσίας¹⁹, παρουσιάζονται δύο μοντέλα εξωτερικής πολιτικής. Το πρώτο, προσδιορίζεται με το δυτικό μοντέλο ή με την στενότερη έννοια το μοντέλο των ΗΠΑ ή της ΕΕ, υποστηρίζει τις "παγκόσμιες" αξίες, δέχεται την ανισότητα, δεν σέβεται την αρχή της κυριαρχίας και ακολουθεί την αποικιοκρατική σκέψη. Αυτό είναι το μοντέλο που απορρίπτεται. Το δεύτερο μοντέλο αντιπροσωπεύεται ως πλήρες αντίθετο με το πρώτο. Η Ρωσία είναι αυτός ο άλλος πόλος και θα πρέπει να είναι σε θέση να προσφέρει μια βιώσιμη εναλλακτική λύση. Αυτή είναι η αποστολή της Ρωσίας²⁰. Αυτή η ρωσική εναλλακτική λύση επιδιώκει την ισότητα, σέβεται τη «μοναδικότητα» όλων των λαών, υποστηρίζει τις παραδοσιακές τους αξίες και υποστηρίζει την «πολυπολικότητα» του παγκόσμιου συστήματος. Η Δημόσια Διπλωματία της Ρωσίας αποτελεί σήμερα ένα βασικό εργαλείο της Μόσχας για να παρουσιάσει για να προσελκύσει μέρος της παγκόσμιας κοινότητας στην εναλλακτική της πρόταση.

¹⁶ Στο ίδιο, σελ 196.

¹⁷ Andrei, P. Tsygankov, *Russia's Foreign Policy Change and Continuity in National Identity*, Fourth Edition, 2016 by Rowman & Littlefield, σελ. 188.

¹⁸ Στο ίδιο.

¹⁹ Kosachev, K., *Chair of the Federation Council Committee on Foreign Affairs*, <http://council.gov.ru/en/structure/persons/1224/>

²⁰ Suslov, M., Bassin, M., *Eurasia 2.0 Russian Geopolitics in the Age of New Media*, Chapter Six, *Russia as an Alternative Model Geopolitical Representations and Russia's Public Diplomacy—the Case of Rossotrudnichestvo*, 2016 by Lexington Books, σελ.105.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΚΡΙΣΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΣΤΟΥΣ ΔΥΤΙΚΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ ΚΑΙ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ

1.1 Ρωσία και Κρίση Δημόσιας Εμπιστοσύνης στο Δυτικό Πολιτισμό

Σήμερα, εάν η πρόθεση του Κρεμλίνου ήταν να επιφέρει μια «κρίση δημόσιας εμπιστοσύνης στον δυτικό πολιτισμό», είναι σαφώς κερδισμένο όπως ο Γερουσιαστής Ben Sasse περιέγραψε πρόσφατα.²¹ Αυτό δεν είναι τυχαίο καθώς η ευρωπαϊκή πολιτική σταθερότητα, η κοινωνική συνοχή, η οικονομική ευημερία και η ασφάλεια απειλούνται σήμερα περισσότερο από ποτέ μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου. Η Ρωσία αποσταθεροποιεί την Ευρωπαϊκή Ήπειρο σε κάθε μέτωπο. Ο τέταρτος ισχυρότερος στρατός του NATO²² (Τουρκία) είναι πλέον πολύ πιο κοντά στη Ρωσία από ότι στο NATO, ο ρώσικος κόσμος παραμένει σημαντικός παράγοντας στις τρίτες χώρες όπου διαβίει ενώ ισχυρές οικονομίες όπως η Κίνα έχουν αναπτύξει σημαντικές σχέσεις με το Κρεμλίνο εν αντιθέσει με τις ΗΠΑ που διατηρεί ένα διαρκή εμπορικό πόλεμο με τη μεγαλύτερη σε πληθυσμό χώρα στον κόσμο²³. Άλλωστε η ενίσχυση των οικονομικών σχέσεων της Ρωσίας με την Κίνα, η οποία αποτελεί τον δεύτερο κύριο εμπορικό εταίρο της Μόσχας μετά την ΕΕ των 28, γίνεται στρατηγική επιλογή για τον Πούτιν (Βλ Παράρτημα 2). Η Κίνα είναι η 2η ισχυρότερη οικονομία στον κόσμο, οκτώ φορές ισχυρότερη από αυτή της Ρωσίας, με βάση το ΑΕΠ της (βλ. Παράρτημα «6») και η μεγαλύτερη αγορά στον κόσμο με πληθυσμό άνω των 1,7 δισεκατομμυρίων. Ως εκ τούτου, η συνεργασία με την Κίνα αποτελεί σημαντική παράμετρο για τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις της Ρωσίας λαμβάνοντας υπόψη την πίεση που δέχεται από τις δυτικές κυρώσεις. Η συνεργασία αυτή ενισχύεται περαιτέρω μέσω της πολιτικής βούλησης των ηγετών των δύο χωρών. Χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης τις οποίες η ΕΕ και το NATO δεν έχουν καταφέρει να τις ενσωματώσουν στους κόλπους τους (Λευκορωσία, Καζακστάν, Αρμενία, Κιργιστάν, κ.α) καθώς και η Σερβία, διατηρούν εξαιρετικές σχέσεις με τη Μόσχα που βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στους ισχυρούς ιστορικούς, θρησκευτικούς και πολιτιστικούς δεσμούς που τους συνδέουν. Χαρακτηριστική είναι η υποδοχή ήρωα που επιφύλαξαν οι Σέρβοι κατά την επίσημη επίσκεψη του Ρώσου προέδρου στην Χώρα τους²⁴. Δεκάδες χιλιάδες σέρβοι πολίτες υποδέχτη-

²¹ Dougherty, J., «Putin's Iron-Fisted Message», *Huffpost*, 03/27/2014, https://www.huffingtonpost.com/jill-dougherty/putins-ironfisted-message_b_5044092.html?guccounter=1

²² *Globalfirepower*, «NATO Member States Ranked by Military Strength», <https://www.globalfirepower.com/countries-listing-nato-members.asp>

²³ *BBC new*, «A quick guide to the US-China trade war», 7 January 2019, <https://www.bbc.com/news/business-45899310>

²⁴ *The guardian*, «Putin gets puppy and hero's welcome on Serbia trip», <https://www.theguardian.com/world/2019/jan/17/putin-attacks-west-role-in-balkans-ahead-of-lavish-serbia-visit>

καν τον πρόεδρο της Ρωσικής Ομοσπονδίας ενώ στο πλαίσιο της επίσημης επίσκεψης του υπογράφηκαν αρκετές διμερείς εμπορικές συμφωνίες²⁵.

Πηγή: Ruptly²⁶

Συνακόλουθα η Ευρώπη έχει αποτύχει να αφομοιώσει τους μετανάστες ενώ η αθρόα ροή προσφύγων τα τελευταία χρόνια βρήκε μια απροετοίμαστη γηραιά ήπειρο να διαχειριστεί τις ροές αυτές. Τα εθνικιστικά κινήματα παρουσιάζουν αυξητικές τάσεις στο δυτικό κόσμο, η επέμβαση της δύσης στη Λιβύη αλλά και σε χώρες της Μέσης Ανατολής επέλυσαν λιγότερα προβλήματα από ότι προκάλεσαν ενώ η έλλειψη αλληλεγγύης που παρατηρείται εντός της δύσης κατά τη διάρκεια των ετών της οικονομικής κρίσης αποτελούν μερικά από τα όπλα του Πούτιν στην επιχειρηματολογία του απέναντι στους δυτικούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο Ούγγρος πρωθυπουργός Βίκτορ Όρμπαν ο οποίος εφαρμόζει αντιμεταναστευτικές και εθνικιστικές πολιτικές στη χώρα του, έχει εκφράσει το θαυμασμό του για τον Ρώσο πρόεδρο Βλαντίμιρ Πούτιν ενώ είναι ο πρώτος ηγέτης ευρωπαϊκής χώρας που τον υποδέχτηκε μετά την προσάρτηση της Κριμαίας²⁷. Επιπλέον η νέα ιταλική κυβέρνηση δεν έκρυψε ποτέ την επιθυμία της για καλές σχέσεις με το Κρεμλίνο²⁸. Όσον αφορά τις επιβληθείσες κυρώσεις από την Ευρώπη και τις ΗΠΑ δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα

²⁵ *New York Times*, «Vladimir Putin Gets Lavish Welcome on Visit to Ally Serbia», Jan. 17, 2019, <https://www.nytimes.com/aponline/2019/01/17/world/europe/ap-eu-serbia-russia-putin.html>

²⁶ *Serbia: Putin given hero's welcome in Belgrade* <https://www.youtube.com/watch?v=ngOeR5vMg8A>

²⁷ *CNN Greece*, «Βίκτορ Όρμπαν: Από φιλελεύθερος πολιτικός, απολογητής του ανατολικοευρωπαϊκού αυταρχισμού», 08 Απριλίου 2018 <https://www.cnn.gr/news/prosopa/story/124973/viktor-ormpan-apo-fileleytheros-politikos-apologitis-toy-anatolikoeuroypaikoy-aytarxismoy>

²⁸ *Η Ναυτεμπορική*, «Η Ιταλία περιμένει τον Πούτιν», 09 Φεβρουαρίου 2019, <https://www.naftemporiki.gr/story/1442897/h-italia-perimenei-ton-poutin>

καθόσον η Ρωσία δείχνει να ανακάμπτει ενώ μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι σήμερα στην ΕΕ υφίσταται σκεπτικισμός και πολλές φορές διχασμός σχετικά με τις αποφάσεις για τη σχέση της ΕΕ με τη Ρωσία. Σχετικά μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι²⁹:

- Έξι χώρες εκφράζουν ανησυχίες σχετικά με τη ρωσική εξωτερική πολιτική και βρίσκονται στο προσκήνιο της ευρωπαϊκής αντίδρασης στην επιθετικότητα της Ρωσίας (Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Ηνωμένο Βασίλειο, Δανία)
- Πέντε χώρες έχουν μετατοπίσει σημαντικά τις πολιτικές και τις ανησυχίες τους μετά τη ρωσική επιθετικότητα κατά της Ουκρανίας (Φινλανδία, Σουηδία, Ολλανδία, Τσεχία, Γερμανία).
- Τρία κράτη τηρούν ουδέτερη στάση απέναντι στη Ρωσία (Πορτογαλία, Μάλτα, Ιρλανδία).
- Έξι χώρες προσπαθούν να μην εμπλακούν (Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Λουξεμβούργο, Ισπανία, Σλοβενία)
- Οι Δύο κυβερνήσεις χρησιμοποιούν τη Ρωσική κάρτα για εσωτερικούς λόγους (Σλοβακία, Ουγγαρία)
- Τρία κράτη εξακολουθούν να ενεργούν φιλικά προς το Κρεμλίνο (Ελλάδα, Ιταλία, Κύπρος)

Επιπλέον οι δυτικές κυρώσεις παρουσίασαν στη Ρωσία ευκαιρίες διαφοροποίησης της οικονομίας της³⁰. Νέες αγορές έχουν αντικαταστήσει την ΕΕ και κυρίως στους τομείς της γεωργίας και της κτηνοτροφίας όπως η Νότια Αμερική και τις BRICS³¹. Σύμφωνα με τον Πούτιν το εμπόριο της Ρωσίας με τα αφρικανικά κράτη αυξήθηκε κατά 25% το 2017 με τις προμήθειες τροφίμων να σημειώνουν αύξηση κατά 38%. Οι ρωσικές επιχειρήσεις ενδιαφέρονται να συνεργαστούν με αφρικανικούς εταίρους σε διάφορους τομείς, όπως η βιομηχανία, η γεωργία, η υγειονομική περίθαλψη, οι επικοινωνίες, η γεωλογία και η εξόρυξη³². Το πρόβλημα για την Ευρώπη είναι ότι η Ρωσία έχει ήδη εδραιώσει στην αγορά νέους εμπορικούς εταίρους και μια ενδεχόμενη άρση των κυρώσεων θα είναι δύσκολο να επαναφερθούν οι αρχικές εμπορικές σχέσεις μεταξύ των δύο μερών.

²⁹ *Kremlin Watch Report*, «Guide to Kremlin's disinformation & influence operations in Europe Summary of what every policy-maker should know», 17.09.2017, <https://www.europeanvalues.net/wp-content/uploads/2017/09/Guide-to-Kremlins-disinformation-influence.pdf>, σελ.3.

³⁰ Tsygankov, P.A., *Russia's Foreign Policy Change and Continuity in National Identity*, Fourth Edition, 2016, Rowman & Littlefield, σελ. 255.

³¹ Κρίνονος, Ε., στο ίδιο, σελ. 9.

³² President of Russia, *Meeting of BRICS leaders with delegation heads from invited states*, <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/statements/58116>

1.2 Διεθνές Δίκαιο και Αντι-δυτική Επικοινωνιακή Δραστηριότητα

Μια σημαντική πτυχή της επικοινωνιακής δραστηριότητας της Ρωσίας εστιάζεται στην προώθηση ενός περιβάλλοντος ασφάλειας και διεθνούς ειρήνης που απορρέει από ένα δημοκρατικό σύστημα διεθνών σχέσεων το οποίο η ίδια προωθεί ενώ η δύση, όπως υποστηρίζει, δεν δείχνει να το ενστερνίζεται³³. Κατά τον Πούτιν το σημερινό μονοπολικό σύστημα δεν έχει καμία σχέση με τη δημοκρατία καθόσον η δημοκρατία εκφράζει τη δύναμη των πολλών³⁴. Σύμφωνα με την αντίληψη του Κρεμλίνου, η λήψη συλλογικών αποφάσεων θα πρέπει να βασίζεται στο διεθνές δίκαιο και πρωταρχικό ρόλο θα πρέπει να διαδραματίσει ο ΟΗΕ, ως ο κύριος οργανισμός που ρυθμίζει τις διεθνείς σχέσεις³⁵. Η Ρωσία είναι ένα ισχυρό κράτος, όχι όμως τόσο ισχυρό ώστε να μπορεί να αντιμετωπίσει και να καταπολεμήσει μεμονωμένα στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, τις διεθνείς προκλήσεις που απειλούν τη διεθνή ασφάλεια και ειρήνη. Ως εκ τούτου, παρουσιάζεται ως θερμός υποστηρικτής του Διεθνούς Δικαίου και προωθεί την εικόνα της αντιμετώπισης των κρίσιμων ζητημάτων της διεθνούς ασφάλειας και ειρήνης μέσω των διεθνών οργανισμών που συμμετέχει και αποτελούν τον θεματοφύλακα του διεθνούς δικαίου και στους οποίους το Κρεμλίνο έχει λόγο. Η συλλογική λήψη αποφάσεων για την αντιμετώπιση παγκόσμιων ζητημάτων παρέχει στη Ρωσία μηχανισμούς που της επιτρέπει να ενεργεί ως μείζων παράγοντας στο διεθνές περιβάλλον, επηρεάζοντας τις διεθνείς εξελίξεις. Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ στο οποίο η Ρωσία συμμετέχει ως ένα από τα πέντε μόνιμα μέλη αποτελεί ένα σαφές παράδειγμα όπου μέσω της διαχείρισης του δικαιώματος βέτο μπορεί να εμποδίσει ή να επιτρέψει την εφαρμογή αποφάσεων που αφορούν στη διεθνή κοινότητα³⁶.

Έτσι λοιπόν, η ρωσική δημόσια διπλωματία θέλοντας να παρουσιάσει μια διαφορετική στάση προς την παγκόσμια κοινή γνώμη αποφεύγει να αναφέρεται στις ρωσικές παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου όπως στην περίπτωση της Γεωργίας (2008) και της Ουκρανίας (2014). Αντίθετα προχωρά στην ανάδειξη της δυτικής χρήσης βίας για την επίλυση διεθνών διαφορών εκμεταλλευόμενη πολλές φορές τη συμμετοχή της σε διεθνείς οργανισμούς και κυρίως στο ΟΗΕ, παρεμποδίζοντας την εκτέλεση αποφάσεων που περιλαμβάνουν επέμβαση δυτικών χωρών όταν κυρίως αντιβαίνουν τα συμφέροντά της. Ο Πούτιν το 2013 είχε υποστηρίξει σχετικά με μια ενδεχόμενη επέμβαση στη Συρία ότι «*Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, μόνο το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ θα μπορούσε να κυρώσει τη χρήση βίας εναντίον ενός κυρίαρχου*

³³ *Putin's memorable Munich Speech 2007*, <https://www.youtube.com/watch?v=hQ58Yv6kP44>

³⁴ Στο ίδιο, 3.50''- 3.59''

³⁵ Alexander Nikitin, *Russia as a Permanent Member of the UN Security Council*, November 2012, <http://library.fes.de/pdf-files/iez/09461.pdf>, σελ.2

³⁶ Trent, E. John, Rahman, M., *Modernizing the United Nations System: Civil Society's Role in Moving from International Relation to global Governance*, USA, Opladen & Farmington Hills, Barbara Budruch Publishers, 2007, σελ. 74.

κράτους. Οποιαδήποτε άλλη πρόφαση ή μέθοδο η οποία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να δικαιολογήσει τη χρήση βίας εναντίον ενός κυρίαρχου και ανεξάρτητου κράτους είναι απαράδεκτη και δεν μπορεί παρά να ερμηνευθεί ως επιθετικότητα»³⁷. Σε πολλές περιπτώσεις, στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, η Ρωσία δεν εγκρίνει τη χρήση βίας και παρεμποδίζει αποφάσεις που επηρεάζουν τα ρωσικά συμφέροντα γεγονός το οποίο την παρουσιάζει ως μια χώρα κατά της επίλυσης διεθνών ζητημάτων μέσω της οδού των στρατιωτικών επιχειρήσεων. Από το 1991, όταν η Ρωσία ανέλαβε την έδρα της πρώην σοβιετικής ένωσης στο Συμβούλιο Ασφαλείας, χρησιμοποίησε 22 φορές το δικαίωμα βέτο εκ των οποίων τις 16 φορές το άσκησε από το 2011 και μεταγενέστερα³⁸.

Επιπρόσθετα για να ενισχύσει την ρητορική της αυτή στον τομέα της παγκόσμιας ασφάλειας, προωθεί την εικόνα της αναποτελεσματικότητας της Δύσης να επιβάλει την τάξη, την ασφάλεια και τη δημοκρατία, ενεργώντας χωρίς τη συμμετοχή της Ρωσίας και επεμβαίνοντας είτε με στρατιωτικά μέσα είτε υποστηρίζοντας ομάδες αντιπολίτευσης παραβιάζοντας πολλές φορές τα κυριαρχικά δικαιώματα πολλών χωρών και κατ' επέκταση το διεθνές δίκαιο. Ο Πούτιν κατηγορεί τη Δύση ότι μετέτρεψε χώρες όπως το Ιράκ, τη Συρία και τη Λιβύη σε μια «ζώνη χάους και αναρχίας που απειλεί ολόκληρο τον κόσμο» υποστηρίζοντας την αλλαγή των καθεστώτων στις χώρες αυτές και επισημαίνοντας την αποτυχία της Δύσης να επιβάλει ειρήνη και ευημερία³⁹. Το Κρεμλίνο επίσης εκμεταλλεύεται διπλωματικά περιπτώσεις κατά τις οποίες η ανάληψη στρατιωτικής δράσης από τη Δύση πραγματοποιείται χωρίς τη συναίνεση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και κατηγορεί τη Δύση για παραβίαση του διεθνούς δικαίου, όπως συνέβη στο Ιράκ, στη Λιβύη και σε άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής⁴⁰. Σε πολλές από αυτές τις περιπτώσεις δεν υπήρχε ρητή εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών για στρατιωτική δράση⁴¹. Ο ίδιος ο Πούτιν κατηγορήσε τη δύση για την κατάσταση στη Λιβύη από το βήμα της έδρας του ΟΗΕ λόγω της παραβίασης του ψηφίσματος του 1973⁴². Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκει να αναδείξει μια διεθνής παραβατικότητα της δύσης εν αντιθέσει με μια ήπια αντιμετώπιση των διεθνών κρίσεων που προωθεί το Κρεμλίνο όπως υποστηρίζει.

³⁷ Theguardian, Putin and Obama apart in more ways than one at G20 table, <https://www.theguardian.com/world/2013/sep/04/g20-frosty-relations-putin-obama-syria>

³⁸ United Nations (UN), Dag Hammarskjöld Library, *Security Council - Veto List*, Data from 1946-2004 were taken from the official list of vetoes contained in document [A/58/47](https://research.un.org/en/docs/sc/quick), <https://research.un.org/en/docs/sc/quick>

³⁹ CBS News, «Putin makes accusation against U.S. over Syria policy», New York, 3 December 2015, <http://www.cbsnews.com/news/vladimir-putin-us-western-powers-zone-of-chaos-syria-iraq-libya/>.

⁴⁰ Chandler, M., Russia accuses US of violating international law over Syria air strikes, *Evening Standard*, 7 April 2017, <https://www.standard.co.uk/news/world/russia-accuses-us-of-violating-international-law-over-syria-air-strikes-a3509471.html>

⁴¹ Malone, D., *The UN Security Council: From the Cold War to the 21st century*, Project on the International Peace Academy, USA, Lynne Rienner Publishers, 2004, σελ.146.

⁴² President of Russia, *70th session of the UN General Assembly*, September 28, 2015, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/50385>

Συνακόλουθα η επικοινωνιακή δραστηριότητα της Ρωσίας κυρίως μέσω των αγγλόφωνων μέσων της, εστιάζεται στην προβολή της αδυναμίας εφαρμογής του διεθνούς δικαίου στο σημερινό παγκόσμιο σύστημα . Παρουσιάζει απόψεις και εικόνες θέλοντας να αιτιολογήσει αυτή την άποψη όπως διαφαίνεται και από την παρακάτω φωτογραφία που έχει αναρτηθεί στην αγγλόφωνη έκδοση του RT επικαλούμενη μια πρόταση του Πούτιν κατά τη διάρκεια της ομιλίας του στο Μόναχο το 2007: *«Κανείς δεν αισθάνεται ασφαλής! Επειδή κανείς δεν μπορεί να αισθανθεί ότι το διεθνές δίκαιο είναι σαν ένα πέτρινο τοίχο που θα προστατεύει αυτούς».*

Πηγή: RT⁴³

Η Μόσχα κατηγορεί επίσης τη δύση και τις ΗΠΑ για παραβίαση των εσωτερικών διαδικασιών κρατών και του διεθνούς δικαίου προκειμένου να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντα τους. Η πολιτική κρίση στη Βενεζουέλα συνιστά κατά το Κρεμλίνο μια τέτοια περίπτωση. Η εκπρόσωπος του ρωσικού υπουργείου Εξωτερικών, Μαρία Ζαχάροβα, κατηγορήσε τη δύση, λέγοντας πως *«οι εξελίξεις στη Βενεζουέλα δείχνουν πολύ καλά πώς η προοδευτική δυτική κοινωνία μεταχειρίζεται στ' αλήθεια το διεθνές δίκαιο, την εθνική κυριαρχία και τη μη-επέμβαση σε άλλες χώρες, αποπειρώμενη αλλαγή κυβέρνησης με τα δικά της χέρια εκεί»*⁴⁴. Επίσης ένα άλλο παράδειγμα παραβίασης εσωτερικών διαδικασιών για τη Ρωσία συνιστά η συμφωνία των Πρεσπών υποστηρίζοντας ότι δυτικές δυνάμεις παρενέβησαν στις εσωτερικές διαδικασίες των δυο ενδιαφερόμενων κρατών ώστε να επιτευχθεί το αποτέλεσμα που επιθυμούσαν το οποίο δεν ήταν η επίλυση του ζητήματος της ονομασίας αλλά η ενσωμάτωση των Σκοπιών

⁴⁶ RT, «Wars not diminishing!»: How Putin's iconic 2007 Munich speech sounds today», 10 Feb, 2017 06:12 <https://www.rt.com/news/376901-putin-munich-speech-2007/>

⁴⁴ RT, « 'So much for non-meddling': Russian FM spokeswoman slams West for 'handpicking' Venezuela govt», 24 Jan, 2019, <https://www.rt.com/news/449553-moscow-reaction-venezuela-sovereignty/>

στο ΝΑΤΟ. Το ρώσικο ΥΠΕΞ επισημαίνει μεταξύ άλλων ότι ο πρέσβης των ΗΠΑ ήταν παρών στο κτίριο του κοινοβουλίου της ΠΓΔΜ «για να διασφαλιστούν τα αναγκαία αποτελέσματα» και υποστήριξε ότι «χρησιμοποιήθηκαν βρώμικοι χειρισμοί, εξαγορά και εκβιασμοί βουλευτών», που έγιναν γνωστά στην κοινή γνώμη⁴⁵ παραβιάζοντας ταυτόχρονα το διεθνές δίκαιο στην ΠΓΔΜ για τη Συμφωνία των Πρεσπών σύμφωνα με την εκπρόσωπο τύπου του ρώσικου ΥΠΕΞ⁴⁶.

Διαπιστώνεται ότι υφίσταται μια συντονισμένη προσπάθεια τόσο των επίσημων αρχών της Ρωσίας όσο και των ΜΜΕ να υποστηριχτεί ότι πολλές φορές οι ενέργειες της δύσης που αφορούν στη χρήση βίας και επέμβασης στο εσωτερικό τρίτων χωρών, παραβιάζουν το Διεθνές Δίκαιο. Παρά το γεγονός ότι η Ρωσία κατηγορεί τη δύση για παραβίαση του διεθνούς δικαίου ο αριθμός αυτών που βλέπουν τη Ρωσία ευνοϊκά εμφανίζει μια απότομη πτώση καθώς τα ΜΜΕ των ΗΠΑ και της Ευρώπης έχουν αυξήσει σημαντικά τις επιθέσεις τους στον «αυταρχισμό» του Πούτιν, και στην «επιθετική» εξωτερική πολιτική του. Η ρητορική της Ρωσοφοβίας είναι ένα χαρακτηριστικό των δυτικών ΜΜΕ⁴⁷. Η εικόνα αυτή πλήττει τη δημόσια διπλωματία της Ρωσίας. Τα δυτικά ΜΜΕ την εμφανίζουν ως:

- Απειλή για το ΝΑΤΟ και την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια⁴⁸.
- Ως παράνομος εισβολέα των Ρώσικων δυνάμεων στη Γεωργία το 2008.
- Ως παραβάτη του Διεθνούς Δικαίου στην περίπτωση της παράνομης προσάρτησης της Κριμαίας
- Υποκινητή ταραχών όπως στην περίπτωση των κίτρινων γιλέκων στην Γαλλία⁴⁹.
- Καθοριστικό παράγοντα στις εκλογικές διαδικασίες τρίτων χωρών (πχ ΗΠΑ).
- Εντολέα εγκληματικών ενεργειών όπως στην περίπτωση Σκριπαλ⁵⁰
- Εκτελεστή κυβερνο-επιθέσεων όπως στην περίπτωση της Εσθονίας⁵¹.

⁴⁵Tass, «Macedonia vote on constitutional amendments carried out with violations — foreign ministry», <http://tass.com/world/1027288>

⁴⁶Newsit, «Παραβιάστηκε το Διεθνές Δίκαιο κατά την έγκριση της συμφωνίας των Πρεσπών», <https://www.newsit.gr/kosmos/mosxa-paraviastike-to-diethnes-dikaio-kata-tin-egkrisi-tis-symfonias-ton-prespon/2708879/>

⁴⁷Tsygankov, P.A., *Russophobia Anti-Russian Lobby and American Foreign Policy*, Macmillan Publishing Solutions, First edition: May 2009, σελ.42.

⁴⁸Marcus, J., «How much of a threat does Russia pose, and to whom?», *BBC news*, 29 June 2017, <https://www.bbc.com/news/world-europe-40428132>

⁴⁹Matlack, C., «Williams, R., France to Probe Possible Russian Influence on Yellow Vest Riots», *Bloomberg*, 9 Δεκεμβρίου 2018, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-12-09/pro-russia-social-media-aims-at-macron-as-yellow-vests-rage>

⁵⁰BBC news, «Russian spy poisoning: What we know so far», 8 October 2018 <https://www.bbc.com/news/uk-43315636>

⁵¹Veebel, V., «Estonia, confronts propaganda», *Concordian*, Journal of European Security and Defence Issues, Special Edition 2016, Volume 7, Germany, σελ. 14-19.

1.3 Συρία: Εκμετάλλευση του Διεθνούς Συστήματος από τη Ρωσία

Η παρουσία της Ρωσίας στη Συρία ξεπέρασε σαφώς το ενδιαφέρον της Ρωσίας για την προστασία της μοναδικής βάσης της στη Μεσόγειο, στο Ταρτούς η οποία μετατράπηκε σε κέντρο προβολής της ισχύς της στην Ανατολική Μεσόγειο⁵² και απέδειξε την ισχυρή βούληση του Κρεμλίνου να διαφυλάξει και να ενισχύσει τα συμφέροντά του στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου, διατηρώντας παράλληλα έναν πυλώνα ρωσικής επιρροής μακριά από την επικράτειά της. Η εκστρατεία στη Συρία δεν αφορούσε μόνο τις αντιπολιτευόμενες δυνάμεις αλλά και την τρομοκρατία καθόσον μέλη του ISIS και της AL NUSRAH συμμετείχαν στο πόλεμο κατά του Άσαντ. Όμως η τρομοκρατία δεν έχει σύνορα και η αντιμετώπιση της αφορά όλη την ανθρωπότητα. Έτσι λοιπόν η απόφαση της Ρωσίας να αποστείλει στρατιωτικές δυνάμεις, μακριά από τα σύνορά της, ενάντια σε τρομοκράτες, αποδεικνύει τον πρωταγωνιστικό ρόλο της Ρωσίας έναντι της παγκόσμιας ασφάλειας δημιουργώντας την εικόνα μιας ισχυρής δύναμης που προστατεύει την ανθρωπότητα από παγκόσμιες απειλές τη στιγμή που η δύση δεν είχε καταφέρει να αποκαταστήσει τη σταθερότητα όχι μόνο στη Συρία αλλά και σε άλλες χώρες όπως το Αφγανιστάν και το Ιράκ. Ο Άγγελος Συρίγος, αναπληρωτής καθηγητής Διεθνούς Δικαίου και Εξωτερικής Πολιτικής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο επισημαίνει ότι έως τώρα η Ρωσία ενδιαφερόταν μόνον για τις χώρες που βρίσκονται στο περίγυρό της. Η ρωσική επέμβαση στη Συρία συνιστά την πλέον σημαντική επιτυχία του Πούτιν και της χώρας του μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Η Ρωσία όχι μόνον επέστρεψε στη Μέση Ανατολή αλλά είναι σήμερα η πλέον υπολογίσιμη δύναμη⁵³. Εν αντιθέσει με τις ΗΠΑ, η Μέση Ανατολή, όπως υποστηρίζει και η Υπηρεσία Ερευνών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, είναι πιθανόν η περιοχή που η Ρωσία πέτυχε να εδραιώσει την επιρροή της παρά το γεγονός ότι δε διαθέτει στοιχεία ήπιας ισχύος, όπως πολιτισμικές ομοιότητες και ιστορικούς δεσμούς όπως συμβαίνει με τις περιοχές των Δυτικών Βαλκανίων και της ανατολικής Ευρώπης⁵⁴. Το γεγονός αυτό αποτελεί άλλη μια προσπάθεια της Ρωσίας να μετατοπίσει το διεθνές σύστημα από το μονοπολικό στο πολυπολικό κόσμο.

Στις προσπάθειες της δύσης για ανάληψη δράσης στη Συρία που αφορά κυρίως είτε σε έρευνες για χρήση χημικών είτε σε εκτέλεση στρατιωτικών επιχειρήσεων, η Ρωσία άσκησε το δικαίωμα βέτο στο Συμβούλιο Ασφαλείας δώδεκα φορές αποτρέ-

⁵² *Sputnik*, «Lavrov recaps year of Russian diplomacy in annual press conference», Russia, 26 January 2016, <http://sputniknews.com/russia/20160126/1033705275/lavrov-press-conference-diplomacy.html>

⁵³ Συρίγος, Αγ., «Ο Πούτιν δεν θα "παραδώσει" εύκολα τη Συρία», *Liberal*, Δευτέρα 16 Απριλίου 2018, 00:02, <https://www.liberal.gr/arthro/199709/apopsi/sunenteuxeis/aggelos-surigos-o-poutin-den-tha-isonparadoseisin-eukola-ti-suria.htm>

⁵⁴ *European Parliamentary Research Service*, Martin Russell, Russia in the Middle East, November 2018 [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630293/EPRS_BRI\(2018\)630293_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630293/EPRS_BRI(2018)630293_EN.pdf), σελ.12

ποντας την εμπλοκή δυτικών δυνάμεων⁵⁵. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι το Κρεμλίνο εκμεταλλευόμενο το δικαίωμα βέτο που του παρέχεται ως μέλος του ΣΑ του ΟΗΕ, επιβάλλει την επιθυμία του στο διεθνές σύστημα. Παράλληλα, ο Ρώσος Πρόεδρος βρίσκει κάθε ευκαιρία για να ασκήσει δημοσίως κριτική για τις ενέργειες των δυτικών δυνάμεων όταν κατά την άποψη του παραβιάζεται το Διεθνές Δίκαιο. Έτσι λοιπόν χαρακτήρισε την αμερικανική επίθεση που εξαπέλυσαν οι ΗΠΑ στη Συρία τον Απρίλιο του 2017 λόγω της φερόμενης χρήσης χημικών από τις δυνάμεις του Άσαντ, ως παραβίαση των αρχών του διεθνούς δικαίου, καθώς παραβιάζει την εδαφική ακεραιότητα ενός κυρίαρχου κράτους και του καταστατικού χάρτη του ΟΗΕ⁵⁶. Αυτά τα περιστατικά μετατρέπονται ως ένα σημαντικό εργαλείο πίεσης που ασκεί η ρωσική διπλωματία, ενώ η αποκάλυψή τους στη διεθνή σκηνή ενισχύει περαιτέρω την εναλλακτική θέση της Μόσχας ως προστάτη του Συριακού λαού.

Αν και η αποστολή στη Συρία κόστισε στη Ρωσία περίπου 33 δισεκατομμύρια ρούβλια (484 εκατομμύρια δολάρια), τα οικονομικά οφέλη της τελευταίας δεν ήταν αμελητέα. Η Ρωσία κατόρθωσε να αναπτύξει και να επιδείξει τη στρατιωτική της ισχύ πέρα από τα σύνορά της, αλλά και να αποδείξει την αποτελεσματικότητα των σύγχρονων οπλικών συστημάτων που την αναδεικνύουν ως μεγάλη στρατιωτική δύναμη⁵⁷. Η Συρία έγινε χώρος δοκιμών για σύγχρονα οπικά συστήματα συμβάλλοντας στην ανάδειξη των δυνατοτήτων της ρωσικής αμυντικής βιομηχανίας, αποδεικνύοντας ότι έχει εγκαταλείψει τις παρωχημένες τεχνολογίες της πρώην ΕΣΣΔ, επιτυγχάνοντας ταυτόχρονα σημαντική τεχνολογική πρόοδο⁵⁸. Υπό το πρίσμα αυτό, οι επιχειρήσεις στη Συρία θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως διεθνής Καμπάνια της αμυντικής βιομηχανίας της Ρωσίας. Στον τομέα της ενέργειας, η Ρωσία, τον Ιανουάριο του 2018, υπέγραψε μια συμφωνία ενεργειακής συνεργασίας με τον Άσαντ, παρέχοντάς της τα αποκλειστικά δικαιώματα ανασυγκρότησης του τομέα πετρελαίου και φυσικού αερίου της Συρίας, με δυνητικά τεράστια κέρδη για τις ρωσικές εταιρείες που θα εμπλακούν⁵⁹. Τα μεγαλύτερα όμως κέρδη για τη Ρωσία είναι γεωπολιτικά καθώς η Μόσχα κατάφερε να επιβάλει το όραμά της για το μέλλον της Συρίας, αγνοώντας τις δυτικές απαιτήσεις για αποχώρηση του Assad .

⁵⁵ Russia's 12 UN vetoes on Syria, 11 Apr 2018, <https://www.rte.ie/news/world/2018/0411/953637-russia-syria-un-veto/>

⁵⁶ RT, US-led strikes in Syria without UNSC mandate a violation of international law – Putin, 14 Apr, 2018 07:44, <https://www.rt.com/news/424111-putin-us-strikes-syria-violation/>

⁵⁷ *The Moscow Times*, «Cost of Russia's Syrian campaign revealed as \$480 million», Russia, 17 March, 2016, <http://www.themoscowtimes.com/news/article/cost-of-russias-syrian-campaign-revealed-as-480-million/562893.html>

⁵⁸ Trenin, D., «The Revival of the Russian Military», *Foreign Affairs*, New York, vol. 95, Number 3, May/June 2016, σελ. 23-29.

⁵⁹ Viktor Katona, Russia Is Taking Over Syria's Oil And Gas, Feb 14, 2018 <https://oilprice.com/Energy/Energy-General/Russia-Is-Taking-Over-Syrias-Oil-And-Gas.html>

Για τους Σύριους που υποστήριζαν το καθεστώς Άσαντ οι Ρώσοι έγιναν οι α-πελευθερωτές τους. Στη Συρία πραγματοποιήθηκαν πολλές συγκεντρώσεις για την υποστήριξη των ρωσικών επιχειρήσεων. Επί παραδείγματι εκατοντάδες μαθητές συ-γκεντρώθηκαν κοντά στο κτίριο του Πανεπιστημίου Al-Baath στην επαρχία Homs διαδηλώνοντας υπέρ της Ρωσίας. Αυτή η πόλη ήταν για τρία χρόνια υπό τον έλεγχο των τρομοκρατών. Με τη βοήθεια της ρωσικής αεροπορίας, οι τρομοκράτες εκδιώ-χτηκαν από την πόλη. Οι κάτοικοι της Homs πήγαν στη συγκέντρωση με πορτρέτα του Πούτιν και του Άσαντ, καθώς και με Πλακάτ που ευχαριστούσαν το ρωσικό στρατό.

Πηγή: RIA⁶⁰

Σε κάθε περίπτωση, η στρατιωτική επέμβαση της Ρωσίας στη Συρία καταδει-κνύει την επιθυμία της να διαδραματίσει ενεργό ρόλο στις διεθνείς αποφάσεις⁶¹. Πα-ράλληλα κατάφερε να διατηρεί καλές σχέσεις με αντιμαχόμενες πλευρές του κόλπου και της Μέσης Ανατολής, όπως στις περιπτώσεις του Ισραήλ – Ιράν και Αραβικών χωρών, Ισραήλ-Συρίας, Κατάρ-Σαουδικής Αραβίας, Τουρκίας-Κουρδικών πληθυ-σμών επιδιώκοντας ταυτόχρονα τη διατήρηση του status-quo⁶². Τέλος η επιχείρηση

⁶⁰ us-russia.org , <http://us-russia.org/3824-thank-you-russia-rally-of-support-for-russian-operations-was-held-in-homs.html>

⁶¹ Stent Ang., «Putin's Power Play in Syria», *Foreign Affairs*, New York, vol. 95, Number 1, January/February 2016, σελ.106.

⁶² *Aljazeera*, Katz N. Mark, «Support Opposing Sides Simultaneously: Russia's Approach to the Gulf and the Middle East», Thursday, 23 August 2018,

της Ρωσίας στη Συρία αποτέλεσε την ευκαιρία να βελτιώσει την εικόνα της στην παγκόσμια κοινή γνώμη πολεμώντας τον κοινό εχθρό, «την τρομοκρατία».

1.4 Η Προώθηση μιας Αμφιλεγόμενης Εικόνας για το Ρόλο του NATO ως Αφορμή Ανάπτυξης Ρωσικών Στρατιωτικών Δυνατοτήτων

Σύμφωνα με το NATO η ενισχυμένη παρουσία του (NATO's enhanced forward presence) περιλαμβάνει πολυεθνικές δυνάμεις που αναπτύχθηκαν πλήρως τον Ιούνιο του 2017 και βασίζονται σε τέσσερις πολυεθνικούς σχηματισμούς μάχης⁶³. Οι τέσσερις σχηματισμοί μάχης είναι ένα μέρος της αντίδρασης της Συμμαχίας στη χρήση βίας από τη Ρωσία κατά των γειτόνων της και τη στρατιωτική συγκέντρωση στην περιοχή της Βαλτικής και πέρα από αυτήν. Το NATO ενισχύει επίσης την πολυεθνική παρουσία του στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, βασισμένη σε μια πολυεθνική ταξιαρχία πλαισίου με επικεφαλής τη Ρουμανία. Η Συμμαχία έχει επίσης τριπλασιάσει το μέγεθος της δύναμης ταχείας αντίδρασης του NATO σε 40.000⁶⁴. Η ενισχυμένη προωθημένη παρουσία του NATO (NATO's enhanced forward presence) είναι αμυντική, αναλογική και σύμφωνη με τις διεθνείς δεσμεύσεις. Αντιπροσωπεύει μια σημαντική δέσμευση των Συμμάχων και είναι μια απτή υπενθύμιση ότι μια επίθεση εναντίον ενός είναι μια επίθεση εναντίον όλων.

Πηγή: NATO⁶⁵

Παράλληλα το NATO αναπτύσσει επίσης ορισμένα πρόσθετα μέτρα για την αύξηση της παρουσίας του στην περιοχή του Μαύρης Θάλασσας. Εφαρμόζονται ειδι-

<http://studies.aljazeera.net/en/reports/2018/08/support-opposing-sides-simultaneously-russias-approach-gulf-middle-east-180823104054250.html>

⁶³ *Boosting NATO's presence in the east and southeast*,

https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm?selectedLocale=en

⁶⁴ NATO, *NATO battlegroups in Baltic nations and Poland fully operational*,

https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_146557.htm

⁶⁵ Enhanced Forward Presence, <https://lc.nato.int/operations/enhanced-forward-presence-efp>

κά μέτρα για την ενίσχυση της θαλάσσιας και αεροπορικής παρουσίας του NATO στην περιοχή, με τη συνεισφορά πολλών συμμαχικών δυνάμεων και δυνατοτήτων.⁶⁶

Από την άλλη πλευρά η δημόσια διπλωματία της Ρωσίας επικεντρώνει μέρος των προσπαθειών της στο να δημιουργήσει μια αρνητική εικόνα για το NATO σχετικά με τον σκοπό του να ενσωματώσει όλο και περισσότερες γειτονικές χώρες της Ρωσίας, στους κόλπους του. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ενσωμάτωση αυτών των χωρών αποτελεί πρωταρχικό στόχο της Δύσης, προκειμένου να περιοριστεί η αυξανόμενη δύναμη της Ρωσίας. Επί παραδείγματι, ο Ρεπουμπλικανός γεροϋσιαστής Lindsey Graham είχε προτείνει τη δημιουργία μιας δημοκρατικής θηλιάς γύρω από τη Ρωσία του Πούτιν, αναφερόμενη στην ένταξη όλων των γειτονικών χωρών σε ευρωατλαντικούς οργανισμούς⁶⁷. Η διεύρυνση της ΕΕ και του NATO με την ένταξη των πρώην χωρών ήταν επιτυχής στην περίπτωση της Λιθουανίας, της Εσθονίας και της Λετονίας. Οι ισχυροί όμως πολιτιστικοί δεσμοί της Ρωσίας με άλλες χώρες της πρώην Σοβιετικής ένωσης αποτέλεσαν ένα όπλο στα χέρια της δημόσιας διπλωματίας της Μόσχας ώστε να περιορίσει τη δύση να ενεργεί στην περιοχή αυτή ελεύθερα. Η αποτυχία της διεύρυνσης της ΕΕ και του NATO σε χώρες όπως η Λευκορωσία, το Καζακστάν, η Ουκρανία και η Αρμενία είναι ένα παράδειγμα της επιρροής της ρωσικής δημόσιας διπλωματίας στις χώρες αυτές.

Στην ιστοσελίδα του ρωσικού ΥΠΕΞ μπορεί κάποιος να διαπιστώσει την κριτική που ασκεί η Μόσχα προς στο NATO για να αναδείξει την επιθετική συμπεριφορά του τελευταίου στα σύνορα της Ευρώπης με τη Ρωσία. Ισχυρίζεται ότι οι αποφάσεις που ελήφθησαν κατά τη σύνοδο κορυφής του NATO στις Βρυξέλλες (2014) και τη Βαρσοβία (2016) για τον «περιορισμό» της Ρωσίας επιβεβαιώνουν την πρόθεση των ΗΠΑ και άλλων κρατών-μελών του NATO να εντείνουν τη στρατιωτική τους δραστηριότητα κοντά στα ρωσικά σύνορα⁶⁸. Συνακόλουθα επικαλείται ότι οι συνολικές στρατιωτικές δαπάνες του NATO υπερβαίνουν τις μισές συνολικές δαπάνες παγκοσμίως ενώ ταυτόχρονα υπερβαίνουν τις δαπάνες της Ρωσίας κατά 14 φορές⁶⁹. Στο φόρουμ της Άγιας Πετρούπολης το 2017, ο ρώσος πρόεδρος υποστηρίζει αναφορικά με το NATO ότι σήμερα δεν υπάρχει το Σύμφωνο της Βαρσοβίας αλλά ούτε και η ΕΣΣΔ για να δικαιολογείται η ύπαρξή του. Η μόνη απάντηση για την ύπαρξη του εί-

⁶⁶ *Boosting NATO's presence in the east and southeast*,

https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm?selectedLocale=en

⁶⁷ Jones S., «Sen. Graham: When Obama threatens Putin, everybody's eyes roll», *CNS News*, USA, 3 March 2014, <http://cnsnews.com/news/article/susan-jones/sen-graham-when-obama-threatens-putin-everybodys-eyes-roll>.

⁶⁸ Nato's activity to Europe, http://www.mid.ru/en/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/3330587##15

⁶⁹ Στο ίδιο.

ναι ότι αποτελεί όργανο της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ⁷⁰. Σε ένα βίντεο που έχει αναρτηθεί στο Youtube από το RT παρουσιάζονται πληθώρα στρατιωτικών βάσεων του NATO περιμετρικά της Ρωσίας αλλά και μια δριμύ κριτική κατά της δύσης για την επικίνδυνη κατάσταση που διαμορφώνεται στην περιοχή⁷¹.

Russia's new weapons, nuclear parity and arms race: What's going on?

Πηγή: Youtube⁷²

Τα ΜΜΕ της Ρωσίας όπως διαπιστώνεται έχουν αναλάβει πρωταγωνιστικό ρόλο ώστε να παρουσιαστεί μια εικόνα στην οποία αναδεικνύεται μια επιθετική στάση του NATO απέναντι στη Ρωσία που παρουσιάζεται ως «θύμα» και επιθυμεί την ειρήνη και την ασφάλεια στον περίγυρο της όπως αφήνει να εννοηθεί.

Η επίδειξη στρατιωτικών δυνατοτήτων που πραγματοποιείται στα ρωσικά σύνορα παρουσιάζεται ως απειλή για την ασφάλεια και την ειρήνη στην περιοχή και έχει σαφή αντιρωσική φύση. Το βόρειο τμήμα της Ευρώπης και η περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας, οι οποίες δεν χαρακτηρίζονταν μέχρι πρότινος από στρατιωτικές δραστηριότητες, μετατρέπονται σε χώρο δοκιμών και μεγάλης κλίμακας επιχειρησιακών ασκήσεων, καλλιεργώντας στην κοινή γνώμη τη δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί η

⁷⁰ *Putin Shocked St. Petersburg Forum Participants with Frankness*, <https://www.youtube.com/watch?v=X-H5BXyfbwk&t=15s,9.55'-10.05'>

⁷¹ *Russia's new weapons, nuclear parity and arms race: What's going on?*, <https://www.youtube.com/watch?v=Q4LejOtYiyw>

⁷² Το ίδιο

περιοχή ως πραγματικό θέατρο στρατιωτικών επιχειρήσεων⁷³. Είναι χαρακτηριστικό το ρητορικό και συνάμα ειρωνικό ερώτημα που τίθεται ειρωνικά από το RT μετά την παρουσίαση του υπόψη βίντεο επιδεικνύοντας τις νατοϊκές βάσεις που έχουν περικυκλώσει τη μεγαλύτερη σε έκταση χώρα στον κόσμο, αναφέροντας η «Ρωσία θέλει πόλεμο».

Πηγή: Youtube⁷⁴

Προκειμένου να επιτευχθούν οι στρατηγικοί στόχοι που έθεσε η Ρωσική Ομοσπονδία στον τομέα της άμυνας, επιδιώχθηκε η τεχνολογική υπεροχή των ρωσικών ενόπλων δυνάμεων η οποία επετεύχθη, όπως διαπιστώθηκε κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων στη Συρία και στην Ουκρανία. Επί παραδείγματι οι ρωσικές ένοπλες δυνάμεις χρησιμοποίησαν εξοπλισμό υψηλής τεχνολογίας για να μπλοκάρουν τις επιχειρησιακές επικοινωνίες στο επιχειρησιακό πεδίο⁷⁵. Η εικόνα που παρουσίασαν οι Ρώσοι στις υπόψη επιχειρήσεις ανάγκασαν αμερικανούς αξιωματούχους να παραδεχτούν την ανωτερότητα των ρωσικών δυνάμεων σε αρκετούς τομείς⁷⁶. Ο αντιναύαρχος Clive Johnstone, διοικητής της Ναυτικής Διοίκησης του NATO, δήλωσε ότι «η Ρωσία μέσα από μια εξαιρετική επενδυτική πορεία που δεν αντικατοπτρίζεται από τη Δύση έχει κάνει άλματα τεχνολογίας που είναι αξιοσημείωτα και της πιστώνονται. Τα ρωσικά υποβρύχια έχουν τώρα μεγαλύτερο εύρος, έχουν καλύτερα συστήματα», ανέφερε. «Η Συμμαχία έχει δει επίσης αύξηση του επαγγελματισμού και ανάπτυξης ικανοτήτων που δεν έχουμε δει ποτέ» και ο ναύαρχος Johnstone, κατέληξε: "Αυτό είναι ένα πρόβλημα"⁷⁷. Έτσι, η αντίληψη της Δύσης μέχρι τις επιχειρήσεις στη Συρία και την

⁷³ Nato's activity to Europe, http://www.mid.ru/en/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/3330587##15

⁷⁴ Russia's new weapons, nuclear parity and arms race: What's going on?, <https://www.youtube.com/watch?v=Q4LejOtYiyw>, 2.57'-3.07'

⁷⁵ McLeary, P., *Russia's Winning the Electronic War*, Foreign Policy, 21 October 2015 in <http://foreignpolicy.com/2015/10/21/russia-winning-the-electronic-war>

⁷⁶ Στο ίδιο.

⁷⁷ Larrinaga N., *Russian submarine activity topping Cold War levels*, IHS Jane's Defence Weekly, UK, Vol. 53, Issue 6, 10 February 2016, σελ. 8.

Ουκρανία, ότι η Ρωσία είναι μια στρατιωτική μηχανή που βασίζεται σε πεπαλαιωμένο εξοπλισμό σοβιετικής προέλευσης, δεν μπορεί πλέον να υποστηριχτεί αφού η Ρωσία απέδειξε σε πολλούς τομείς ότι υπερκαλύπτει τις Δυτικές επιχειρησιακές δυνατότητες.

Ο Πούτιν χρησιμοποίησε, τις στρατιωτικές επιχειρήσεις και ιδιαίτερα τις επιχειρήσεις στη Συρία ως ένα πεδίο δοκιμών για την προώθηση των ρωσικών οπλικών συστημάτων υπερσύγχρονης αμυντικής τεχνολογίας⁷⁸. Η εκτόξευση νέων πυραύλων Kalibr cruise από την Κασπία Θάλασσα πλήττοντας στόχους με ακρίβεια στη Συρία, σχεδόν 1.000 μίλια μακριά, την έθεσε στην ελίτ των χωρών σε αυτού του είδους τις στρατιωτικές δυνατότητες⁷⁹. Τα ΜΜΕ, το YouTube αλλά και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στη Ρωσία επιστρατεύτηκαν για να παρουσιάσουν τις νέες στρατιωτικές δυνατότητες των οπλικών συστημάτων της Ρωσίας. Στο Youtube και στο διαδίκτυο υπάρχει ευρεία θεματολογία που αναφέρεται στην στρατιωτική ισχύ του Κρεμλίνου και στα νέα οπικά συστήματα της Ρωσίας. Επί παραδείγματι ένα βίντεο παρουσιάζει τους πυραύλους Kalibr με τίτλο «Kalibr NK: Ο ρωσικός πύραυλος Cruise - που σόκαρε τον κόσμο»⁸⁰.

Kalibr NK - The Russian Cruise Missile - That Shocked the World

Πηγή: Youtube⁸¹

⁷⁸ Scarborough Rowan, «Putin using Syrian civil war as testing ground for new weapons», *The Washington Times*, 28 February 2016, in <http://www.washingtontimes.com/news/2016/feb/28/russia-using-syria-as-testing-ground-for-new-weapon/?page=all>

⁷⁹ Στο ίδιο.

⁸⁰ Kalibr NK: *The Russian Cruise Missile - That Shocked the World*, <https://www.youtube.com/watch?v=X7UjOXanJcs>

⁸¹ Το ίδιο

Επιπλέον η ανάπτυξη υπερσύγχρονης στρατιωτικής τεχνολογίας επιτρέπει πολλές φορές στο ρώσο πρόεδρο να αντιμετωπίζει με υπεροψία τη σχέση ΕΕ-ΗΠΑ. Στο οικονομικό φόρουμ της Αγίας Πετρούπολης που διεξήχθη το 2018, ο Πούτιν θέλοντας να προωθήσει στους Ευρωπαίους ηγέτες την ιδέα ότι η Ρωσία αποτελεί μια εγγυήτρια δύναμη στον τομέα της παγκόσμιας ασφάλειας, υποστήριξε ότι «η ΕΕ εξαρτάται από τις ΗΠΑ στον τομέα της ασφάλειας αλλά δεν πρέπει να ανησυχεί γιατί μπορεί η Ρωσία να παρέχει με αποτελεσματικό τρόπο ασφάλεια στην Ευρώπη»⁸². Σε κάθε περίπτωση το Κρεμλίνο επιθυμεί αφενός να παρουσιάζει μια αρνητική και αμφιλεγόμενη εικόνα για το ρόλο του ΝΑΤΟ στην παγκόσμια ασφάλεια και αφετέρου να αποτρέψει τις γειτονικές της χώρες να ενταχθούν στην ευρωατλαντική συμμαχία ενισχύοντας ταυτόχρονα το προφίλ της ως εγγυήτρια χώρα του ευρασιατικού χώρου.

⁸² Διεθνές Οικονομικό Φόρουμ Αγίας Πετρούπολης, «What sanctions? Best Moments From Putin, Abe, Macron and Lagarde Meeting At SPIEF» 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=9uTAWYw7jug>, 3,10’-3,27’

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ ΤΟΥ ΠΟΥΤΙΝ

2.1 Η Σημασία της Αθλητικής Διπλωματίας στη Ρωσία

Η διπλωματία του αθλητισμού αποτελεί πλέον αναπόσπαστο μέρος του ευρύτερου παραδείγματος της "ήπιας ισχύος" που χρησιμοποιούν οι χώρες για να προωθήσουν τη δημόσια εικόνα τους. Ο αθλητισμός συνιστά μια μορφή εναλλακτικής μορφής διπλωματίας και δίνει τη δυνατότητα σε άτομα που δεν αποτελούν φορείς και εκφραστές της εξωτερικής πολιτικής κάθε χώρας να μεταφέρουν στο εξωτερικό τον πολιτισμό και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κρατών που εκπροσωπούν. Πολλές φορές γίνεται το μέσο για να προωθηθούν αξίες και ιδανικά με απώτερο σκοπό τα ευμενή σχόλια της διεθνούς κοινότητας. Όπως είπε κάποτε ο διάσημος διπλωμάτης των Ηνωμένων Πολιτειών Jim Cain, «Ο αθλητισμός μπορεί να είναι ένα ισχυρό μέσο για να προσεγγίσει και να οικοδομήσει σχέσεις ... σε πολιτιστικές και εθνικές διαιρέσεις, με θετικό μήνυμα κοινών αξιών: αξίες όπως ο αμοιβαίος σεβασμός, η ανεκτικότητα, η πειθαρχία, η ισότητα των ευκαιριών και το κράτος δικαίου».

Σήμερα ο αθλητισμός αποτελεί ένα ισχυρό μέσο για τη βελτίωση της εικόνας της Ρωσίας η οποία δεν απηχεί στη δύση με τα καλύτερα μηνύματα. Η παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας αλλά και η χρήση βίας στην επέμβαση στη Γεωργία αποτελούν χαρακτηριστικές περιπτώσεις οι οποίες δυσφημούν την εικόνα της. Επιπρόσθετα οι κατηγορίες για φίμωση του πολιτικού πλουραλισμού με την πρόσφατη καταδίκη της από το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για τις διώξεις στον Ναβάλνι (αντιπολιτευόμενου στον πρόεδρο της Ρωσίας Βλαντίμιρ Πούτιν)⁸³, η καταδίκη της για τη δολοφονία της Ρωσίδας δημοσιογράφου Άννα Πολιτόφσκαγια το 2006 για «παραβίαση του «δικαιώματος στη ζωή» και παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης»⁸⁴ αλλά και η καταδίκη από το ΕΔΑΔ για έναν νόμο του 2013 που τιμωρεί και επιβάλλει πρόστιμα και ποινές φυλάκισης για κάθε ομοφυλοφιλική «προπαγάνδα» μπροστά σε ανήλικους⁸⁵ συνιστούν μερικές από τις περιπτώσεις παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Ρωσία που δυσχεραίνουν τη δημόσια εικόνα της. Υπό το πρίσμα αυτό, ο αθλητισμός αποτελεί το όχημα της Ρωσίας για να περιορίσει τον παγκόσμιο αρνητικό αντίκτυπο.

⁸³ *Reader*, «Το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων καταδίκασε τη Ρωσία για τις διώξεις στον Ναβάλνι», <https://www.reader.gr/news/diethni/dikastirio-anthropinon-dikaiomaton-katadikase-ti-rosia-gia-tis-dioxeis-ston-navalni>

⁸⁴ *Liberal*, «Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων καταδίκασε τη Ρωσία για την υπόθεση Πολιτόφσκαγια», Τρίτη 17 Ιουλίου 2018, <https://www.liberal.gr/arthro/213029/diethni-themata/2018/to-europaiko-dikastirio-anthropinon-dikaiomaton-katadikase-ti-rosia-gia-upothesi-politofskagia--.html>

⁸⁵ *Naftemporiki*, «ΕΔΑΔ:Καταδίκη Ρωσίας για τον νόμο της περί ομοφυλοφιλίας», Τρίτη, 20 Ιουνίου 2017 <https://www.naftemporiki.gr/story/1250306/edad-katadiki-rosias-gia-ton-nomo-tis-peri-omofulofilias>

Μετά το 2000 και αφού ο αθλητισμός είχε παραμεληθεί μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, ανέκτησε τη θέση του ως όργανο εξουσίας. Αποτελεί ένα πλήρες εργαλείο της εξωτερικής πολιτικής της Ρωσίας, κινητοποιώντας όλους τους δρώντες της Ρώσικης Ομοσπονδίας, κρατικούς και μη (ολιγάρχες, πολιτικούς, εταιρείες, επαγγελματίες του αθλητισμού)⁸⁶. Στην πορεία αυτή του Κρεμλίνου άλλοτε χρησιμοποιήθηκαν θεμιτοί και άλλοτε αθέμιτοι τρόποι για την επίτευξη των στόχων που αφορούσαν κυρίως στην προώθηση μιας ελκυστικής εικόνας στο εξωτερικό το οποίο πολλές φορές όμως δεν επετεύχθη. Το Ρώσικο σκάνδαλο ντόπινγκ που εξετάζεται στο παρόν κεφάλαιο αποτελεί ένα παράδειγμα των αθέμιτων διαδικασιών που έχει ακολουθήσει η Μόσχα. Επιπλέον η ολυμπιακή Εκεχειρία απέτυχε να αποτρέψει την εισβολή της Ρωσίας στη Γεωργιανή Δημοκρατία κατά την Ολυμπιάδα του Πεκίνου το 2008. Ωστόσο, μετά την αναβίωση των ολυμπιακών αγώνων από τον Pierre de Coubertin στα τέλη του 19ου αιώνα, οι ολυμπιακοί αγώνες έπαψαν να χρησιμεύουν ως διάλειμμα από αιματηρή σύγκρουση για τη διάρκεια των αγώνων⁸⁷. Αλλά το αντεπιχείρημα ήταν ότι η εισβολή δεν κατέστρεψε τους Αγώνες ούτε αποθάρρυνε το παγκόσμιο κοινό από την υποστήριξη του Ολυμπιακού κινήματος⁸⁸. Συνακόλουθα, στο Σότσι σκοπός του Πούτιν ήταν να αναδείξει τόσο στο εσωτερικό του όσο και στη διεθνή κοινότητα τη «Νέα Ρωσία», ισχυρή όπως ήταν κάποτε. Σκοπός του ήταν επίσης να καταστήσει τη Ρωσία ελκυστικότερη στη σύναψη σχέσεων με άλλες χώρες. Όμως όλα τα θετικά συναισθήματα που προκάλεσαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες του Σότσι άλλαξαν καθόσον με τη λήξη τους σηματοδοτήθηκε η έναρξη της ουκρανικής κρίσης⁸⁹.

Επιπρόσθετα, το Κρεμλίνο επιδιώκει τις αθλητικές ανταλλαγές οι οποίες συνιστούν μια μορφή στην ανταλλαγή διπλωματίας. Η επένδυση σε αυτού του είδους τη διπλωματία είναι εξαιρετικά σημαντική γιατί στοχεύει κυρίως στους νέους οι οποίοι αποτελούν τη βάση των κοινωνιών και των αλλαγών ευελπιστώντας σε καλύτερα αποτελέσματα ως προς τη διεθνή εικόνα της στο μέλλον. Το ρώσο-αμερικανικό ίδρυμα συνιστά έναν σημαντικό φορέα στο τομέα των εκπαιδευτικών ανταλλαγών. Η διοργάνωση εκπαιδευτικών ανταλλαγών στους τομείς της επιστήμης και του αθλητισμού αποτελεί ένα από τα έργα του συγκεκριμένου ιδρύματος. Επί παραδείγματι το πρόγραμμα Αθλητικών ανταλλαγών «Basketball Ambassadors of Today and Tomorrow» είναι ένα πρόγραμμα που επιτρέπει στους Ρώσους και Αμερικανούς να συνεργαστούν

⁸⁶ Hérodote, Aubin, L., «What sport power for Russia? » No 166-167, 3/2017, σελ. 189 – 202.

⁸⁷ RIAC, Zonova, T., «On Sport and Diplomacy: On the Occasion of the 2018 FIFA World Cup», June 14, 2018 <http://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/analytics/on-sport-and-diplomacy-on-the-occasion-of-the-2018-fifa-world-cup/>

⁸⁸ Murray, St. & Pigman Allen G., *Mapping the relationship between international sport and diplomacy*, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/17430437.2013.856616> σελ.1108

⁸⁹ Kobierecki, M., *International Studies Interdisciplinary Political and Cultural Journal*, Vol. 18, No. 2/2016, <https://content.sciendo.com/view/journals/ipcj/ipcj-overview.xml>

μεταξύ τους μέσω του μπάσκετ και να γνωρίσουν ο ένας τον πολιτισμό του άλλου⁹⁰. Ένα άλλο παράδειγμα στο πλαίσιο της βελτίωσης των Ρωσο –Αμερικανικών Σχέσεων σχέσεων αποτελεί η λειτουργία του Συμβούλιου Διεθνών Εκπαιδευτικών Ανταλλαγών [Council of International Educational Exchange (CIEE)] ο οποίος είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που προωθεί την εκπαιδευτική ανταλλαγή. Στο πλαίσιο αυτό, το 2012 Ρώσοι παίκτες χόκεϊ επί πάγου και προπονητές ταξίδεψαν στις Η.Π.Α. για ένα πρόγραμμα ανταλλαγής αθλημάτων δύο εβδομάδων⁹¹ ενώ είκοσι νεαροί κολυμβητές και τέσσερις προπονητές από τις Ηνωμένες Πολιτείες πήγαν στη Ρωσία από τις 14 έως τις 27 Ιουλίου⁹². Ωστόσο η ουσιώδης συνεισφορά των ανταλλαγών μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας εκφράστηκε σε μια εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στη Μόσχα τον Απρίλιο του 2013, από την υφυπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ Tara Sonenshine, με αρμοδιότητα στις Δημόσιες Υποθέσεις και στη Δημόσια Διπλωματία, η οποία θίγοντας το ζήτημα της δημόσιας διπλωματίας υποστήριξε ότι οι εκπαιδευτικές ανταλλαγές μεταξύ των ΗΠΑ και της Ρωσίας θα μπορούσαν να έχουν θετικό αντίκτυπο στις διμερείς σχέσεις σε τομείς που κυμαίνονται από την κλιματική αλλαγή μέχρι την οικονομία. Και πριν από αυτό, η προκάτοχος της Sonenshine, Karen Hughes, περιέγραψε τα εκπαιδευτικά προγράμματα στα οποία περιλαμβάνονται και τα αθλητικά προγράμματα, ως «την καρδιά της δημόσιας διπλωματίας»⁹³. Ταυτόχρονα υφίσταται η άποψη ότι για να αντιμετωπιστούν οι Ρώσοι στη Διεθνή Σκακιέρα θα πρέπει πρώτα να αποκτήσεις γνώσεις για αυτούς και αυτό μπορεί να συμβεί μέσα από τις εκπαιδευτικές και τις αθλητικές ανταλλαγές.

Η Ρωσία είναι μία από τις παραδοσιακές αθλητικές δυνάμεις του κόσμου και αυτό αποδεικνύεται σε αριθμούς. Οι νίκες των ρώσων αθλητών σε μεγάλα αθλητικά γεγονότα όπως στους ολυμπιακούς αγώνες, είναι κάτι που επιδιώκεται για να προβάλει τη θετική εικόνα που επιθυμεί στην παγκόσμια κοινότητα. Στόχος είναι η προβολή της μέσω της συγκομιδής περισσότερων μεταλλίων. Η Ρωσία τερμάτισε στην 3^η θέση στους ολυμπιακούς του 2008⁹⁴ και στην 4^η θέση στους Ολυμπιακούς του 2012 και 2016 αντίστοιχα⁹⁵, με βάση των αριθμό των μεταλλίων που συγκέντρωσε. Η βράβευση επίσης από τον πρόεδρο της Ρωσίας, ρώσων αθλητών με διεθνή αναγνώριση και καταξιωμένη πορεία αποτελεί μια πρακτική που ακολουθείται από τον

⁹⁰ Sports Exchange Programs, <http://russianamericanfoundation.org/sports-exchange-programs>

⁹¹ *Russian Hockey Players Come to the U.S.*, October 25, 2012, <https://exchanges.state.gov/non-us/spotlight/russian-hockey-players-come-us>

⁹² *American Swimmers Travel to Russia*, October 24, 2012, <https://exchanges.state.gov/non-us/spotlight/american-swimmers-travel-russia>

⁹³ Στο ίδιο.

⁹⁴ *Beijing 2008 - Games of the XXIX Olympiad*, <http://www.quadrodemedalhas.com/en/olympic-games/beijing-2008/index.htm>

⁹⁵ *RT*, «Russia finishes 4th in Olympics medal table despite track & field ban», <https://www.rt.com/sport/356725-russia-finishes-4th-in-olympics/>

ρώσο πρόεδρο διοργανώνοντας ανάλογες τελετές για να προσδώσει το κύρος που επιθυμεί⁹⁶.

2.2 Ο Ρόλος των Αθλητικών Γεγονότων στη Σύγχρονη Ρωσία

Η Ρωσία του Πούτιν επιδίωξε και διοργάνωσε μεγάλα αθλητικά γεγονότα όπως το Παγκόσμιο Πρωτάθλημα Πάλης το 2010, το Παγκόσμιο Πρωτάθλημα Ρυθμικής Γυμναστικής το 2010, τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς αγώνες το 2014 στο Σότσι, το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου του 2018 κ.α. Αξίζει να σημειωθεί ότι για πρώτη φορά στην ιστορία της, η Ρωσία έγινε η χώρα φιλοξενίας του Παγκοσμίου Κυπέλλου ποδοσφαίρου ενώ για πρώτη φορά το αθλητικό αυτό γεγονός διεξήχθη στην Ανατολική Ευρώπη⁹⁷. Η διοργάνωση αθλητικών γεγονότων παρέχει στη Ρωσία τη δυνατότητα να αναδείξει τον πολιτισμό της, τη φιλοξενία της αλλά και το αγαθό της ασφάλειας. Το τελευταίο στοιχείο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ανάπτυξη του τουρισμού. Το Σότσι αποτέλεσε τον πρώτο σταθμό όπου επιδιώχτηκε να αναδειχτεί το αγαθό της ασφάλειας σε συνδυασμό με ένα όμορφο αξιοθέατο. Έτσι λοιπόν όταν στο Σότσι ανατέθηκαν το 2007 οι χειμερινοί ολυμπιακοί αγώνες του 2014, διέθετε 31.000 δωμάτια. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην κατασκευή επιπλέον 27.000 δωματίων, ώστε να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις στέγασης για τους Ολυμπιακούς Αγώνες⁹⁸. Η Ρωσία δαπάνησε 50 δισεκατομμύρια δολάρια για τους Ολυμπιακούς του Σότσι⁹⁹. Οι διοργανωτές ασχολήθηκαν με τη δημιουργία νέων υποδομών, αλλά και την αλλαγή ολόκληρων πόλεων, προκειμένου να μπορούν να εξυπηρετήσουν των ολυμπιακών αγώνων του Σοτσι¹⁰⁰. Οι χώρες φιλοξενίας διεθνών αθλητικών γεγονότων πολλές φορές δεν είναι σε θέση να καλύψουν τα έξοδα διοργάνωσης αυτών των γεγονότων όπως άλλωστε συνέβη και στη διοργάνωση των ολυμπιακών αγώνων στο Σότσι το 2014. Σε αντάλλαγμα, οι χώρες αυτές όπως και η Ρωσία επιδιώκουν την ενίσχυση της διεθνούς τους εικόνας, την αύξηση της εισροή του τουρισμού και των ξένων επενδύσεων, ενώ οι εγκαταστάσεις που υλοποιήθηκαν για να φιλοξενήσουν τους υπόψη ολυμπιακούς αγώνες, χρησιμοποιούνται στη συνέχεια για την ανάπτυξη των εθνικών αθλημάτων αλλά και γενικότερα για την οικονομική ανάπτυξή τους¹⁰¹.

⁹⁶Russia: Putin awards successful OAR Olympic athletes in Kremlin, <https://www.youtube.com/watch?v=8NUNqzyhOXk>

⁹⁷ <http://russiatrek.org/about-russia-sport>

⁹⁸ Müller, M., After Sochi 2014: costs and impacts of Russia's Olympic Games, *Eurasian Geography and Economics*, 2014 Vol. 55, No. 6, Published by Taylor & Francis, σελ.640-641.

⁹⁹ Filipov, D., *Washingtonpost*, Russia spent \$50 billion on the Sochi Olympics. It might actually have been worth it. November 15, 2017, https://www.washingtonpost.com/world/europe/that-sochi-olympic-boondoggle-russians-say-all-the-investment-is-paying-off/2017/11/13/65014bd0-b82c-11e7-9b93-b97043e57a22_story.html?noredirect=on&utm_term=.8e1b47444c7c

¹⁰⁰ <https://www.sport24.gr/Columns/longform/bryan-fogel-o-anthrwpos-poy-apokalypse-to-megalutero-skandalo-ths-istorias.5089483.html>

¹⁰¹ Zonova, T., *On Sport and Diplomacy: On the Occasion of the 2018 FIFA World Cup, June 14, 2018*

<http://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/analytics/on-sport-and-diplomacy-on-the-occasion-of-the-2018-fifa-world-cup/>

Ο Πούτιν είχε υποσχεθεί ότι μετά από τους Ολυμπιακούς Αγώνες, οι αθλητικές εγκαταστάσεις θα χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη του τουρισμού, και το Σότσι θα γίνει μια πόλη τουριστικού θέρετρου όλο το χρόνο¹⁰². Ήθελε να αναδείξει τη Ρωσία ως μια χώρα ισχυρή και πολιτισμένη¹⁰³. Ο πρόεδρος της Ρωσίας έχει κάνει σήμερα το Σότσι προορισμό διακοπών όλων των εποχών όπως το υποσχέθηκε ενώ ο τουρισμός αυξήθηκε σε όλη τη ρώσικη επικράτεια. Αξίζει να σημειωθεί ότι περίπου 81 εκατομμύρια τουρίστες επισκέφτηκαν τη Ρωσική Ομοσπονδία το 2017. Σύμφωνα με τον Yury Barzykin, αντιπρόεδρο της Ρωσικής Ένωσης Τουριστικής Βιομηχανίας, αυτός είναι ο μεγαλύτερος αριθμός ταξιδιωτών από την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης¹⁰⁴. Σύμφωνα με το πρακτορείο τουριστικών στατιστικών TourStat, το 2017 οι Ουκρανοί τουρίστες (8,7 εκατομμύρια) αντιπροσώπευσαν τον υψηλότερο αριθμό ανθρώπων που ταξίδεψαν στη Ρωσία, ακολουθούμενοι από το Καζακστάν (3,5 εκατομμύρια). Η Κίνα βρίσκεται στην τρίτη θέση με 1,4 εκατομμύρια τουρίστες¹⁰⁵.

The 2014 Winter Olympics have had a lasting effect on hotel performance in Sochi, Russia.

Επιπλέον, οι διεθνείς αθλητικοί αγώνες προσφέρουν μια πλατφόρμα για εποικοδομητικές πολιτικές συναντήσεις και επαφές αλλά και τον καλύτερο τρόπο προώθησης του πολιτισμού κάθε χώρας που φιλοξενεί αυτά τα γεγονότα. Οι Χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες του 2014 μετέτρεψαν το Σότσι σε χώρο για επίσημες συναντήσεις του Προέδρου Πούτιν με τους ηγέτες της Ολλανδίας, της Τουρκίας, της Ιαπωνίας

¹⁰² Sochi 2014 Winter Olympics, <http://en.kremlin.ru/catalog/glossary/40>

¹⁰³ Kobierecki, M., *International Studies Interdisciplinary Political and Cultural Journal*, Vol. 18, No. 2/2016, σελ. 173

¹⁰⁴ *Tourist numbers in Russia reach record high*, 23 March 2018, Russia beyond, <https://www.rbth.com/lifestyle/327886-tourist-numbers-in-russia-record>

¹⁰⁵ Στο ίδιο.

και της Κίνας¹⁰⁶. Όταν ο αθλητισμός συγκεντρώνει τα βλέμματα εκατομμυρίων τηλεθεατών ανά τον κόσμο τότε συνιστά τον καλύτερο αγγελιοφόρο της κουλτούρας κάθε λαού και αυτό η Μόσχα προσπαθεί να το εκμεταλλευτεί. Θα μπορούσε να υποστηριχτεί ότι οι διοργανώσεις με τη μεγαλύτερη τηλεθέαση και απήχηση σε παγκόσμιο επίπεδο, επιτυγχάνουν καλύτερα αποτελέσματα αναφορικά με την εικόνα που επιθυμεί να μεταφέρει η διοργανώτρια χώρα. Υπό το πρίσμα αυτό αξίζει να επισημανθεί ότι στους χειμερινούς ολυμπιακούς αγώνες του 2014 οι υπηρεσίες Ολυμπιακών Ραδιοτηλεοπτικών Υπηρεσιών παρήγαγαν περισσότερες από 1300 ώρες ζωντανής διεθνούς κάλυψης, συμπεριλαμβανομένων 456 ωρών ειδήσεων. Επίσης, οι χειμερινοί ολυμπιακοί Αγώνες στο Σότσι μεταδόθηκαν σε 159 χώρες ενώ η ροή των δεδομένων των Ολυμπιακών Αγώνων του Σότσι ταξίδεψε στο διαδίκτυο, με τον αριθμό των ερωτήσεων στο διαδίκτυο για τους Ολυμπιακούς Αγώνες να διπλασιάζουν τον πληθυσμό της Γης (φθάνοντας τα 13 δισεκατομμύρια)¹⁰⁷. Όσο αφορά το παγκόσμιο κύπελλο που διοργανώθηκε από τη Ρωσία το 2018 αξίζει να σημειωθεί ότι περισσότεροι από το μισό πληθυσμό της γης παρακολούθησαν το Μουντιάλ του 2018 ξεπερνώντας κάθε προηγούμενο ρεκόρ¹⁰⁸.

Η διοργάνωση τέτοιων γεγονότων στοχεύουν επίσης στην εσωτερική πολιτική σκηνή των χωρών. Οι προετοιμασίες για το Παγκόσμιο Κύπελλο και τα κέρδη που θα δημιουργούσαν ήταν ένα σημαντικό στοιχείο της εκστρατείας επανεκλογής του Βλαντιμίρ Πούτιν πριν από τις εκλογές του Μαρτίου του 2018. Τα γεγονότα αυτά χρησιμοποιήθηκαν ιδιαίτερα για να δημιουργήσουν μια αίσθηση εθνικής υπερηφάνειας εν μέσω των οικονομικών προβλημάτων λόγω των χαμηλών τιμών του πετρελαίου και των συνεχιζόμενων δυτικών κυρώσεων¹⁰⁹. Μετά από τη δηλητηρίαση του Σεργκέι Σπρίπαλ και της κόρης του, Γιούλια, στο Σάλισμπουρι της Αγγλίας και την επακόλουθη απέλαση 140 ρωσικών διπλωματών από τη Δύση, το Κρεμλίνο χρειάζονταν απεγνωσμένα αυτή τη θετική εικόνα που θα του προσέδιδε η υπόψη αθλητική διοργάνωση. Αναμφίβολα θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι το παγκόσμιο κύπελλο του 2018 χρησιμοποιήθηκε σύμφωνα με το δημοσίευμα της ηλεκτρονικής έκδοσης του CNN για να αναδείξει τον Πούτιν ως ισχυρό παγκόσμιο ηγέτη¹¹⁰. Το Παγκόσμιο Κύπελλο του ποδοσφαίρου το καλοκαίρι του 2018 όπως και οι χειμερινοί ολυμπιακοί

¹⁰⁶ Zonova, T., *On Sport and Diplomacy: On the Occasion of the 2018 FIFA World Cup, June 14, 2018*
<http://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/analytics/on-sport-and-diplomacy-on-the-occasion-of-the-2018-fifa-world-cup/>

¹⁰⁷ Στο ίδιο.

¹⁰⁸ More than half the world watched record-breaking 2018 World Cup,
<https://www.fifa.com/worldcup/news/more-than-half-the-world-watched-record-breaking-2018-world-cup>

¹⁰⁹ Dynier, Anna Maria, *Sport, geopolitics and Russia. A short history*,
<http://neweasterneurope.eu/2018/04/26/sport-geopolitics-russia-short-history/>

¹¹⁰ *Cnn*, «Forget the football, Vladimir Putin is the real World Cup winner»,
<https://edition.cnn.com/2018/06/29/football/world-cup-russia-intl/index.html>

αγώνες ανέδειξαν επίσης τη χώρα ως τουριστικό προορισμό ενώ η εικόνα της ασφάλειας ήταν κάτι το οποίο προωθήθηκε ευρέως από τους διοργανωτές. Οι ξένοι φίλαθλοι έγιναν η καλύτερη διαφήμιση για τη χώρα. Χαρακτηριστικό είναι το δημοσίευμα της ηλεκτρονικής έκδοσης του independent όπου άγγλος οπαδός ανέφερε "Ξεχάστε όλα όσα έχετε διαβάσει ή σκεφτεί ποτέ για τη Ρωσία ..η σημαντικότερη κληρονομιά του Παγκοσμίου Κυπέλλου, είναι ότι έχει αλλάξει την εικόνα της Ρωσίας και των Ρώσων"¹¹¹. Η Ρωσία μετέτρεψε το Παγκόσμιο Κύπελλο "μια μεγάλη γιορτή του αθλητισμού". Πολλοί φίλαθλοι ανέβαζαν φωτογραφίες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ευχαριστώντας τους διοργανωτές¹¹².

Πηγή: twitter¹¹³

Φωτογραφίες επίσης όπως αυτές του κολομβιανού φιλάθλου που επέλεξε να σταθεί στο δρόμο με ένα πανό που δηλώνει την αγάπη του για τη Ρωσία και τους ανθρώπους της ήταν συνηθισμένες.

¹¹¹ *Independent*, Cawthorne, A., «The World Cup helped Russia put on its best face – and the world smiled back», <https://www.independent.co.uk/sport/football/world-cup/world-cup-2018-russia-best-pictures-fans-video-fifa-vladimir-putin-a8443636.html>

¹¹² https://twitter.com/ali_alanzeey/status/1018582079221764102

¹¹³ Το ίδιο

Τα γεγονότα αυτά επιδίωξαν να αυξήσουν την αποδοχή του πρόεδρου της Ρωσίας στο εσωτερικό σε μια ιδιαίτερα δύσκολη περίοδο για τον ίδιο κατά την οποία η ασφυκτική πίεση της δύσης λόγω των αντιδυτικών μηνυμάτων της Μόσχας, έχει γίνει περισσότερο εμφανής από ποτέ μετά την κατάρρευση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

Ωστόσο, τα μεγάλα αθλητικά γεγονότα αποτελούσαν πάντα το έδαφος για τη διαμόρφωση ποικίλων πολιτικών μηνυμάτων. Από πολλές απόψεις, η διεξαγωγή μεγάλων αθλητικών γεγονότων δεν προωθεί μόνο τα μηνύματα της κεντρικής κυβέρνησης και των αρχών της. Διάφορες διαδηλώσεις κατά της Ρωσίας μετέφεραν αρνητικά μηνύματα για την εικόνα της χώρας επικρίνοντάς την για διάφορα ζητήματα όπως για το ρατσισμό, την ομοφοβία, τα δικαιώματα της LGBT κοινότητας καθώς και την περιφερειακή πολιτική που οδήγησαν σε διεθνώς επικριθείσα στρατιωτική δράση¹¹⁴. Αποτέλεσαν ταυτόχρονα μια ευκαιρία για να υπονομεύσουν τη συνοχή του εθνικιστικού και συντηρητικού λόγου του Πούτιν δίνοντας τη δυνατότητα στο κοινό να διατυπώσει ζητήματα που αφορούν στην αυταρχικότητα της διακυβέρνησης του Πούτιν αλλά και στον περιορισμό της ελεύθερης έκφρασης και των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Χαρακτηριστικά, η διεθνής LGBT κοινότητα ξεκίνησε μια εκστρατεία ενημέρωσης που αφορούσε στην κράτηση και την απέλαση τεσσάρων Ολλανδών πολιτών στη Ρωσία οι οποίοι κατηγορήθηκαν για ομοφυλοφιλική προπαγάνδα σύμφωνα με νόμο που ψηφίστηκε από την Κρατική Δούμα, και η συγκεκριμένη πράξη συνιστά νομικό αδίκημα στη Ρωσία¹¹⁵. Διαπιστώνουμε ότι παρά την επιτυχία που σημείωσαν τόσο το παγκόσμιο κύπελλο ποδοσφαίρου το 2018 όσο και οι χειμερινοί ολυμπιακοί αγώνες του Σότσι, υπήρξαν γεγονότα που περιόρισαν τη θετική τους εικόνα.

¹¹⁴ *Independent*, Delaney, M., «Welcome to Russia 2018, the most political World Cup in history and one unlike any we have ever seen before», Thursday 30 November 2017, <https://www.independent.co.uk/sport/football/international/2018-world-cup-draw-russia-vladimir-putin-what-time-what-channel-a8084491.html>

¹¹⁵ *Ponars Eurasia Policy Memo*, Makarychey, A., «The Politics of Sports Mega-Events in Russia Kazan, Sochi, and Beyond», No. 288 September 2013, University of Tartu, Estonia.

2.3 Η Δημόσια Εικόνα της Ρωσίας υπό το Πρίσμα του Ντόπινγκ των Ρώσων Αθλητών

Στόχος του Πούτιν ήταν η ανάδειξη της σύγχρονης Ρωσίας μέσω της κατάκτησης ολόενα και περισσότερων μεταλλίων. Ωστόσο το κύρος του ρωσικού αθλητισμού δέχτηκε ένα σοβαρό πλήγμα και μαζί με αυτό, το κύρος της Ρωσίας του Πούτιν, μετά τις αποκαλύψεις για υποθέσεις οργανωμένου και συστηματικού ντόπινγκ. Αναλυτικότερα, το γερμανικό κανάλι ARD παρουσίασε το ντοκιμαντέρ: *"Το μυστικό του ντόπινγκ: Πώς η Ρωσία δημιουργεί τους πρωταθλητές της"*, το οποίο αποκάλυψε το σκάνδαλο ντόπινγκ στην Ρωσία¹¹⁶. Στο εν λόγω ντοκιμαντέρ, οι αθλητές Vitaly Stepanov και η σύζυγός του Yuliya Stepanova ισχυρίστηκαν ότι οι ρώσοι αξιωματούχοι του αθλητισμού, τους είχαν προμηθεύσει απαγορευμένες ουσίες με αντάλλαγμα το 5% των αθλητικών κερδών¹¹⁷. Ο Grigory Rodchenkov, πρώην διευθυντής του εργαστηρίου του Οργανισμού αντιντόπινγκ της Μόσχας, έδωσε λεπτομέρειες για το ντόπινγκ στη Ρωσία στο ντοκιμαντέρ «Ίκαρος», εμπλέκοντας τον Vladimir Putin. Ο Δρ. Rodchenkov, αποκάλυψε επίσης τη συνεργασία του με τον Sergei Portogkalov, έναν βετεράνο γιατρό, επίσης με εμπλοκή στην υπόθεση, λέγοντας ότι έπαιρνε τα προϊόντα ντόπινγκ από την Κίνα. Ανέφερε επίσης, ότι τα μισά από τα 72 ρωσικά μετάλλια στο Λονδίνο το 2012 και περίπου 30 στο Πεκίνο το 2008, ήταν από αθλητές που είχαν χρησιμοποιήσει απαγορευμένες ουσίες¹¹⁸. Ο Rodchenkov, έφυγε από τη Ρωσία φοβούμενος αντίποινα, και πλέον ζει στις Ηνωμένες Πολιτείες, φοβούμενος ότι οι Ρώσοι πράκτορες μπορεί κάποια μέρα να τον δολοφονήσουν¹¹⁹. Αξίζει να σημειωθεί ότι Ρώσοι αξιωματούχοι έχουν παρενοχλήσει την οικογένεια του Δρ. Rodchenkov, κατάσχισαν την περιουσία του και ξεκίνησαν μια ενημερωτική εκστρατεία για να τον δυσφημήσουν¹²⁰.

Στις 18 Ιουλίου του 2016 μια ανεξάρτητη έρευνα στην οποία ανατέθηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Αντιντόπινγκ (WADA- World Anti-Doping Agency) ανέφερε ότι το Υπουργείο Αθλητισμού και η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Ασφαλείας της Ρωσίας, είχαν δημιουργήσει ένα κρατικό πρόγραμμα ντόπινγκ, το οποίο κάλυπτε μέχρι και θετικά δείγματα. Βάσει των ευρημάτων της επιτροπής, η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ) προχώρησε σε έκτακτη συνεδρίαση για να εξετάσει τον αποκλεισμό της Ρωσίας από τους Θερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του Ρίο¹²¹. Στις 24 Ιουλίου του 2016, η ΔΟΕ ανακοίνωσε ότι οι Ρώσοι αθλητές θα μπορούν να συμμετέχουν στους Ολυμπιακούς Αγώνες, μόνο εάν θα μπορούσαν να αποδείξουν ότι δεν έχουν χρησι-

¹¹⁶ *The secrets of doping: how Russia makes its winners* – video,

<https://www.theguardian.com/sport/video/2015/nov/11/the-secrets-of-doping-how-russia-makes-its-winners-video>

¹¹⁷ *BBC sport*, «Russian doping claims: 99% of athletes guilty», German TV alleges

<https://www.bbc.com/sport/athletics/30324812>

¹¹⁸ *Insider*, «Ρωσία: Εμπλέκουν τον Putin σε σκάνδαλο ντόπινγκ»,

<https://www.insider.gr/eidiseis/kosmos/34678/rosia-emplekoyn-ton-putin-se-skandalo-ntopingk>

¹¹⁹ *CSCC*, «The Russian Doping Scandal», Thursday, February 22, 2018, <https://www.csce.gov/international-impact/events/russian-doping-scandal>

¹²⁰ Στο ίδιο.

¹²¹ *The New York Times*, Ruiz, R., «Russia May Face Olympics Ban as Doping Scheme Is Confirmed», 18 July 2016, <https://www.nytimes.com/2016/07/19/sports/report-confirms-state-sponsored-doping-by-russia-at-olympics.html>

μπουήσει απαγορευμένες ουσίες (ντόπινγκ) πριν τους Αγώνες. Στις 4 Αυγούστου του 2016, 279 αθλητές βρέθηκαν καθαροί για να αγωνιστούν, ενώ 110 αποκλείστηκαν λόγω του ρωσικού σκανδάλου ντόπινγκ¹²². Όπως ανέφερε ο επικεφαλής της έρευνας, Μακ Λάρνεν, 'το πάθος για να κατακτήσουν μετάλλιο αντικατέστησε την συλλογική ηθική και κάθε κανόνα του Ολυμπιακού πνεύματος του ευ αγωνίζεσθαι"¹²³. Το Δεκέμβριο του 2017 με απόφαση της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής η Ρωσία αποκλείστηκε από τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες στο Pyeongchang και της επιδικάστηκε να πληρώσει 15 εκατομμύρια δολάρια ως αποζημίωση¹²⁴. Είναι η πρώτη φορά που η ΔΟΕ επέβαλε απαγόρευση σε μια χώρα να αγωνίζεται με τη δική της σημαία λόγω ντόπινγκ¹²⁵. Το Σεπτέμβριο του 2018 η εκτελεστική επιτροπή του WADA αποφάσισε να δεχθεί ξανά στους κόλπους του παγκόσμιου οργανισμού το ρώσικο Οργανισμό Αντιντόπινγκ (RUSADA - Russian Anti-Doping Agency), σχεδόν τρία χρόνια από τον Νοέμβριο του 2015, όταν τον απέκλεισε και του αφαίρεσε την άδεια ελέγχου από το εργαστήριο της Μόσχας. Ο WADA τόνισε ότι η επιστροφή των Ρώσων θα εκτελεστεί υπό αυστηρούς όρους, και εάν δεν επιτραπεί η πρόσβαση στα δείγματα του RUSADA, ο αποκλεισμός θα επανέλθει¹²⁶. Πολλοί δυτικοί αθλητές και οργανώσεις επέκριναν στο WADA όταν επέτρεψαν στη Ρωσία να παρέξει δεδομένα που αφορούσαν στην έρευνα του RUSADA μετά την 31 Δεκ 19 που αποτελούσε την καταληκτική ημερομηνία για αυτό¹²⁷. Η Ρωσία τον Ιανουάριο του 2019 έστω και καθυστερημένα επέτρεψε την πρόσβαση στα αρχεία του RUSADA στους διεθνείς ελεγκτές και γλίτωσε μια νέα τιμωρία. Όμως αν τα στοιχεία που έδωσε βρεθούν αλλοιωμένα τότε ενδέχεται να αποκλειστεί από τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2020¹²⁸.

Η Μόσχα απόφευγε να αναφερθεί ανοιχτά στην εμπλοκή του ρωσικού υπουργείου Αθλητισμού στο σκάνδαλο ντόπινγκ και να αποδεχτεί τις ευθύνες της. Ο Ρώσος Υπουργός Εξωτερικών Σεργκέι Λαβρόφ είχε δηλώσει ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες «φοβούνται τον έντιμο ανταγωνισμό»¹²⁹, επιβεβαιώνοντας τη θέση του Βλαντιμίρ Πούτιν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες χρησιμοποίησαν την επιρροή τους μέσα στη ΔΟΕ για να «ενορχηστήσουν το σκάνδαλο ντόπινγκ»¹³⁰. Όμως τα ευρήματα των ερευνών και οι διαστάσεις δημοσιότητας που έλαβαν οι υποθέσεις ντόπινγκ στην παγκόσμια

¹²²CNN, Foghan, M., Almsy, St. «271 Russian athletes cleared for Rio Games», <https://edition.cnn.com/2016/08/04/sport/russia-ioc-bach-olympics-rio-2016/index.html>

¹²³CNN Greece, «WADA: εκτεταμένο ντόπινγκ των Ρώσων στους Ολυμπιακούς του 2012», <https://www.cnn.gr/news/sports/story/57953/wada-ektetameno-ntopin-gk-ton-ros-on-stoys-olympiakoys-toy-2012>

¹²⁴International Olympic Committee, Decision of the IOC Executive Board, Lausanne, 5 December 2017, https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/IOC/Who-We-Are/Commissions/Disciplinary-Commission/IOC-DC-Schmid/Decision-of-the-IOC-Executive-Board-05-12-2017.pdf#_ga=2.198300207.1093858706.1550508597-2122736831.1550249410

¹²⁵ Russia banned from Winter Olympics over state-sponsored doping,

<https://www.theguardian.com/sport/2017/dec/05/russian-olympic-committee-banned-winter-games-doping>

¹²⁶ WADA, «WADA Executive Committee decides to reinstate RUSADA subject to strict conditions», 20 September 2018, <https://www.wada-ama.org/en/media/news/2018-09/wada-executive-committee-decides-to-reinstate-rusada-subject-to-strict-conditions>

¹²⁷Associated Press, «Russia says WADA has started copying doping data», Jan 11, 2019

<http://www.espn.com/espnw/sports/article/25727897/russia-says-wada-started-copying-doping-data>

¹²⁸ Η Καθημερινή, «Επιεικής WADA για Ρωσία», 23.01.2019,

<http://www.kathimerini.gr/1006138/article/epikairothta/a8lhtismos/epieikhs-wada-gia-rwsia>

¹²⁹ US fears honest competition in energy, arms industry and sports, Lavrov warns, <http://tass.com/politics/985069>

¹³⁰Putin: Doping allegations 'US plot against Russian election', <https://www.bbc.com/news/world-europe-41934604>

κοινή γνώμη δεν μπόρεσαν να περιορίσουν την αρνητική εικόνα που δημιουργήθηκε για τον ρώσικο αθλητισμό. Παράλληλα δόθηκε η ευκαιρία στα διεθνή ΜΜΕ να αμφισβητήσουν ευρέως όχι μόνο της επιτυχίες του ρωσικού αθλητισμού που αφορούσαν στην περίοδο που έλαβαν χώρα οι έρευνες της ΔΟΕ αλλά και τις επιτυχίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Εν αντιθέσει με τα διεθνή ΜΜΕ, τα ρωσικά κρατικά ΜΜΕ όπως το RT εναρμονίστηκαν με την κυβερνητική γραμμή υποβαθμίζοντας το γεγονός. Η διεθνής τηλεοπτική φωνή της ρωσικής κυβέρνησης, θεώρησε το σκάνδαλο ως μια προσπάθεια των δυτικών ΜΜΕ να διαβάλλουν την εικόνα της Ρωσίας¹³¹.

Σήμερα η ηγεσία του Κρεμλίνου προσπαθεί να κρατήσει χαμηλό προφίλ επί του θέματος. Ο ρώσος πρόεδρος επιθυμώντας να υποβαθμίσει το γεγονός αναφέρει ότι «Υπήρξαν περιπτώσεις ντόπινγκ μεταξύ των ρώσων Ολυμπιακών αθλητών, αλλά όλοι το κάνουν»¹³². Η χώρα προχώρησε σε μεταρρυθμίσεις, ωστόσο εκφράζονται αμφιβολίες επί αυτών. Ο Βιτάλι, πρώην υπουργός Αθλητισμού, πρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας Ποδοσφαίρου και πρώην επικεφαλής διοργάνωσης του Μουντιάλ της Ρωσίας, που το όνομά του συνδέθηκε με το οργανωμένο ντόπινγκ στους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του Σότσι, εκδιώχτηκε από το πεδίο της ρωσικής αθλητικής πολιτικής. Οι διοργανωτές του πρόσφατου Μουντιάλ δεν ήθελαν καμία σκιά πάνω από την πολυδιαφημισμένη διοργάνωσή τους. Επιπλέον, η Rusada μεταρρυθμίστηκε για να καταστεί πιο ανεξάρτητη από το ρωσικό υπουργείο Αθλητισμού και τη Ρωσική Ολυμπιακή Επιτροπή¹³³. Στο 7ο Διεθνές Φόρουμ «Ρωσία - Χώρα Αθλητισμού», ο Πούτιν υποστήριξε: «Στη Ρωσία, θέματα σχετικά με τον αθλητισμό είναι στις απόλυτες προτεραιότητες. Προωθούμε τις αξίες ενός υγιούς και ενεργού τρόπου ζωής στην κοινωνία, μεταξύ όλων των γενεών. Ο αθλητισμός καθορίζει τη μακροζωία και την ποιότητα ζωής και προσφέρει ένα ευρύ φάσμα ευκαιριών για προσωπική και επαγγελματική εκπλήρωση»¹³⁴. Παρατηρούμε ότι η ηγεσία της Ρωσίας εργάζεται στο να αλλάξει την αρνητική εικόνα που έχει δημιουργηθεί από τα ευρήματα της έρευνας του ΔΟΕ. Παράλληλα επιδιώκει να εκμεταλλευτεί διάφορα γεγονότα με θεματολογία τον αθλητισμό προκειμένου να παρουσιάσει την αντίθεση της στο ντόπινγκ και ταυτόχρονα τη στήριξη του υγιούς αθλητισμού. Ωστόσο, ακόμα και αν επέλθουν θετικές εξελίξεις για τους ρώσους αθλητές από τον WADA, τα στοιχεία των ερευνών έχουν εκθέσει τον Πούτιν και έχει παρουσιαστεί η εικόνα μιας αμφιλεγόμενης αθλητικής δύναμης που αμφισβητείται πλέον από τη διεθνή κοινότητα. Ο αθλητισμός, ως ένας από τους παραδοσιακούς τομείς της Ρωσίας για να βελτιώσει τη δημόσια εικόνα της αποτέλεσε

¹³¹ <https://www.nytimes.com/2017/12/05/world/europe/russia-winter-olympics-drugs-ban.html>

¹³² Perper, R., *PUTIN: 'There were instances of doping' among Russian Olympic athletes, but everybody does it*, Jan. 30, 2018, <https://www.businessinsider.com/putin-admits-russian-olympic-doping-but-says-everyone-does-it-2018-1>

¹³³ Γυρίζει σελίδα η Ρωσία μετά το σκάνδαλο ντόπινγκ;

<https://www.dw.com/el/%CE%B3%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%B6%CE%B5%CE%B9-%CF%83%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1-%CE%B7-%CF%81%CF%89%CF%83%CE%AF%CE%B1-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%AC-%CF%84%CE%BF-%CF%83%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%BF-%CE%BD%CF%84%CF%8C%CF%80%CE%B9%CE%BD%CE%B3%CE%BA/a-45546885>

¹³⁴ International Forum Russia –Country of Sports, October 10, 2018, http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/comminity_meetings/58770

εν τέλει μέσω του σκανδάλου ντόπινγκ των Ρώσων αθλητών, το λόγο για τη δυσφήμιση της και το διεθνή διασυρμό της.

2.4 Η Ενέργεια στην Εκστρατεία του αθλητισμού

Η υποστήριξη του αθλητισμού για την προώθηση των οικονομικών συμφερόντων της Ρωσίας συνδέεται στενά με μια στρατηγική που αποσκοπεί στη διατήρηση της ρωσικής επιρροής στις εξωτερικές αγορές στον τομέα της ενέργειας¹³⁵. Ο αθλητισμός αποτελεί συστατικό στοιχείο της Δημόσια Διπλωματίας στην προσπάθεια άσκησης επιρροής των ξένων αγορών. Κύριος στόχος της στρατηγικής της ρωσικής εθνικής ασφάλειας είναι η πρόληψη των διακρίσεων κατά των ρωσικών προμηθευτών ενεργειακών πόρων στις ξένες αγορές και η αντιμετώπιση των προσπαθειών των κρατών να ρυθμίζουν τις αγορές των ενεργειακών πόρων βάσει πολιτικής και όχι οικονομικής σκοπιμότητας¹³⁶. Ο τομέας του αθλητισμού συνιστά μια σημαντική οδό για τη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών στην επέκταση των δραστηριοτήτων των ρωσικών εταιρειών και προς τούτο επιδιώκεται η ανάληψη αθλητικών δράσεων τόσο από τις επίσημες αρχές όσο και από μεγάλες ιδιωτικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας.

Η Gazprom υποστηρίζει ετησίως διάφορα αθλητικά γεγονότα τα οποία συμβάλλουν αφενός στην διαφήμισή της αφετέρου στην καλλιέργεια μιας θετικής εικόνας στο κοινό που απευθύνεται. Στην ιστοσελίδα της εταιρείας προβάλλονται δεκάδες παραδείγματα τέτοιου είδους δράσεων και κυρίως σε αθλήματα που είναι δημοφιλή στις χώρες τις πρώην Σοβιετικής Ένωσης όπως το σκάκι κερδίζοντας μια θετική εικόνα για την προσφορά τους σε αυτές. Στην ρουμανική πόλη Oradea υποστηρίχθηκε το 18ο Ευρωπαϊκό πρωτάθλημα σκάκι Rapid & Blitz για νέους από τις 1-4 Αυγούστου γεγονός στο οποίο συμμετείχαν περισσότερα από 350 παιδιά κάτω των 18 ετών από 12 χώρες του Παλαιού σοβιετικού Κόσμου¹³⁷. Συνακόλουθα υποστηρίζονται μεγάλα αθλητικά γεγονότα τα οποία είναι παγκοσμίως δημοφιλή όπως το ποδόσφαιρο και απευθύνονται σε ένα ευρύ κοινό. Επί παραδείγματι η Gazprom έχει γίνει ο επίσημος χορηγός του Uefa Champions League και του Uefa Super Cup¹³⁸ οι οποίες είναι αθλητικές διοργανώσεις με εκατομμύρια φίλους σε όλο τον κόσμο. Επιπλέον έχει αναλάβει το ρόλο του επικεφαλής χορηγού σε διάφορες ευρωπαϊκές ομάδες όπως ο Ερυ-

¹³⁵ Herd P. Graeme, Moroney D. P. J., *Security dynamics in the former Soviet bloc*, London, First published by Routledge Curzon, Simultaneously published in the USA and Canada by Routledge Curzon New York, 2003, σελ. 63-64.

¹³⁶ *Russian National Security Strategy*, approved by Russian Federation Presidential Edict 683, Moscow, The Kremlin, Dated 31 December 2015, σελ. 14.

¹³⁷ *Gazprom*, «Charitable actions», <http://www.gazprom.com/social/>

¹³⁸ *Gazprom becomes Champions League partner*, http://www.sportspromedia.com/news/gazprom_becomes_latest_champions_league_partner

θρός Αστέρας¹³⁹, η Ζενίτ¹⁴⁰ και η Σάλκε¹⁴¹. Συνακόλουθα ρώσοι μεγιστάνες έχουν επενδύσει στην αγορά ευρωπαϊκών ομάδων όπως ο Ντμίτρι Ριμπολόβλεφ ο οποίος είναι ιδιοκτήτης της ομάδας του Μονακό από το 2011 και ο Ρομάν Αμπράμοβιτς ο οποίος είναι ιδιοκτήτης της Τσέλσι¹⁴². Με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται μεταξύ άλλων η δημιουργία ευνοϊκής εικόνας για τους ρώσους επιχειρηματίες και το ρωσικό λαό στους φιλάθλους μεγάλων αθλητικών ομάδων που ταυτόχρονα αποτελούν ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού των αντίστοιχων χωρών.

Η πρωτοβουλία για διοργάνωση γεγονότων με μεγάλη απήχηση στο κοινό και στη νε γενιά είναι μια συνηθισμένη πρακτική των Ρωσικών εταιρειών. Ένα τέτοιο παράδειγμα συνιστά η διοργάνωση "Ποδόσφαιρο για τη Φιλία" η οποία είναι ένα διεθνές παιδικό κοινωνικό πρόγραμμα που ξεκίνησε από την Gazprom το 2013. Περιλαμβάνει σειρά αθλητικών και εκπαιδευτικών εκδηλώσεων που πραγματοποιούνται σε διάφορες χώρες ανά τον κόσμο. Ο παγκόσμιος θρύλος του ποδοσφαίρου Franz Beckenbauer είναι ο παγκόσμιος Πρόεδρος του προγράμματος¹⁴³. Στόχος του προγράμματος είναι η ανάπτυξη του παιδικού ποδοσφαίρου, η προώθηση του αθλητισμού στους νέους και του υγιεινού τρόπου ζωής προάγοντας ταυτόχρονα τον σεβασμό προς τους άλλους πολιτισμούς και εθνικότητες και προωθώντας τη φιλία μεταξύ παιδιών από διαφορετικές χώρες. Η συμμετοχή 8 χωρών κατά το πρώτο έτος διοργάνωσης, ανήλθε στις 64 το 2017 και στις 211 το 2018. Το πρόγραμμα "Ποδόσφαιρο για τη Φιλία" έχει κερδίσει διάφορους διαγωνισμούς και κατέχει μια σειρά από ρωσικά και διεθνή βραβεία όπως το The Drum Social Buzz Awards στην κατηγορία "Best International Strategy" (2017)¹⁴⁴. Επιπλέον, η Rosneft, επίσης, υποστηρίζει αθλητικές δράσεις προωθώντας ταυτόχρονα κοινωνικά και οικονομικά προγράμματα τόσο στη Ρωσία όσο και σε άλλες χώρες που δραστηριοποιείται ενώ παρέχει χρηματοδότηση για φιλανθρωπικά έργα. Οι κοινωνικές δαπάνες της Rosneft το 2016, συμπεριλαμβανομένων των επενδύσεων αθλητικές δράσεις ανήλθαν σε 4 δισ. RUB¹⁴⁵. Η LUKOIL παρέχει υποστήριξη σε πολλά κοινωνικά προγράμματα, βοηθώντας στην επίλυση πολλών οικονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι τοπικές κοινότητες και προάγοντας μεταξύ άλλων την ανάπτυξη του αθλητισμού και του υγιεινού τρόπου ζωής στις περιοχές¹⁴⁶.

¹³⁹ <https://www.gazprom-football.com/en/redstar.htm>

¹⁴⁰ <https://www.gazprom-football.com/en/zenit.htm>

¹⁴¹ <https://www.gazprom-football.com/en/schalke.htm>

¹⁴² *RBTH looks at Russian sport clubs owners and how they invested in sports clubs around the world*, https://www.rbth.com/sport/2014/01/02/russian_billionaires_and_their_sports_32427.html

¹⁴³ *Football for Friendship*, <http://www.gazprom.com/social/supporting-sports/projects/football-for-friendship/>

¹⁴⁴ <https://www.socialbuzzawards.com/social-buzz-awards-2017/best-international-strategy/how-to-make-kids-voices-to-be-heard-globally>

¹⁴⁵ *Rosneft Sustainability report 2016*,

[https://www.rosneft.com/upload/site2/document_file/RN_SR_2016_EN\(2\).pdf](https://www.rosneft.com/upload/site2/document_file/RN_SR_2016_EN(2).pdf)

¹⁴⁶ *Lukoil*, <http://www.lukoil.com/Responsibility/SocialInvestment/SocialInitiatives>

Εν κατακλείδι, οι ρωσικές εταιρείες οι οποίες δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας προωθούν την επιχειρηματική τους δράση στηρίζοντας διάφορα αθλητικά γεγονότα και δράσεις σε χώρες της πρώην σοβιετικής ένωσης έχοντας ως απώτερο στόχο να διευκολύνουν τις δραστηριότητές τους. Επιπλέον, η Ρωσία χρησιμοποιεί την αυξομείωση των τιμών, τόσο για να ανταμείψει τους φίλους της όσο και για να τιμωρήσει τους εχθρούς της, επιδιώκοντας να διατηρεί την επιρροή της στις περιοχές που επιθυμεί¹⁴⁷. Στο πλαίσιο αυτό και λαμβάνοντας υπόψη ότι η Ρωσία αποτελεί το βασικό προμηθευτή ενέργειας στην ΕΕ, η υποστήριξη αθλητικών γεγονότων στις ευρωπαϊκές χώρες συνιστούν σημαντική παράμετρο στη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών στις δραστηριότητες των ρωσικών εταιρειών και στην άσκηση επιρροής σε αυτές.

¹⁴⁷ Randall Newnham, «*Oil, carrots, and sticks: Russia's energy resources as a foreign policy tool*», *Journal of Eurasian Studies*, Penn State University, United States σελ 134-143

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΡΩΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ

3.1 Γενικά

Καθ' όλη τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η Σοβιετική Ένωση επένδυσε στην προβολή της πολιτιστικής της εικόνα. Η διπλωματία των τεχνών, η αθλητική διπλωματία, οι ραδιοφωνικές εκπομπές, οι εξαγωγές ταινιών χρησιμοποιήθηκαν για να χτίσουν μια εικόνα του σοβιετικού κράτους ως ένας τόπος που εκτιμά την έκφραση, καλλιεργεί την αριστεία και είναι ανεκτή η διαφορετικότητα. Χωριστές, πολύχρωμες σοσιαλιστικές μειονότητες ήταν πάντα εμφανή σε οποιαδήποτε αναπαράσταση του σοβιετικού πολιτισμού. Το πρόβλημα ήταν ότι αυτά τα στοιχεία του σοβιετικού πολιτισμού δεν ήταν χαρακτηριστικό της ζωής στη Σοβιετική Ένωση. Η Μόσχα απεικόνισε τον εαυτό της όπως ήθελε να είναι, όχι όπως ήταν¹⁴⁸.

Στις μέρες μας ο λαός της Ρωσίας νιώθει ότι πρέπει να αναδειχτεί με κάθε τρόπο η προσφορά της Ρωσίας στον παγκόσμιο πολιτισμό. Θεωρούν την προσφορά τους ξεχωριστή στην εξέλιξη της ανθρωπότητας. Χαρακτηριστική είναι η άποψη του James Stavridis, ο οποίος έχει διαπραγματευτεί πολλές φορές με ρώσους συναδέλφους του, για το πως οι Ρώσοι βλέπουν τους εαυτούς τους. Όπως ισχυρίζεται, θεωρούν ότι αποτελούν μια ισχυρή αυτοκρατορία τεράστιου φυσικού μεγέθους με μια ξεχωριστή κουλτούρα. Οι Ρώσοι είναι έντονα υπερήφανοι για τη γλώσσα τους, το εύρος της λογοτεχνίας τους και την επιστημονική συμβολή τους¹⁴⁹. Στόχος του Πουτιν είναι η ανάδειξη της γλώσσας, των πολιτιστικών επιτευγμάτων στην τέχνη, στην μουσική αλλά και στην επιστήμη.

Βασικό όργανο της Δημόσιας Διπλωματίας της Μόσχας το οποίο έχει επιφορτιστεί με την ανάδειξη της σύγχρονης Ρωσίας και του πολιτισμού της αποτελεί η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία για τις σχέσεις με την Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών, των συμπατριωτών που ζουν στο εξωτερικό και τη Διεθνή Ανθρωπιστική Συνεργασία [Federal Agency for the Commonwealth of Independent States Affairs, Compatriots Living Abroad, and International Humanitarian Cooperation (Rossotrudnichestvo)]¹⁵⁰ που ιδρύθηκε το 2008 και υπάγεται στο ΥΠΕΞ. Σήμερα, το Rossotrudnichestvo

¹⁴⁸ Cull J. N., *Public Diplomacy: Lessons from the Past*, University of Southern California, Figueroa Press Los Angeles, 2009, σελ. 44.

¹⁴⁹ Stavridis, J., *How to negotiate with Putin on Anything*, September 14, 2016,

<https://foreignpolicy.com/2016/09/14/how-to-negotiate-with-putin-on-anything-russia-obama-syria/>

¹⁵⁰ Suslov, M., and Bassin, M., *Eurasia 2.0 Russian Geopolitics in the Age of New Media*, Chapter Six, "Russia as an Alternative Model Geopolitical Representations and Russia's Public Diplomacy—the Case of Rossotrudnichestvo", 2016, Lexington Books, σελ.108.

εκπροσωπείται σε 80 χώρες στον κόσμο με 95 αντιπροσωπευτικά γραφεία: 72 Ρωσικά κέντρα επιστήμης και πολιτισμού σε 62 κράτη και 23 εκπροσώπους του Οργανισμού που υπηρετούν στις ρωσικές πρεσβείες σε 21 κράτη¹⁵¹.

Η Μόσχα χρησιμοποιεί ευρέως κυβερνητικές υπηρεσίες και κυβερνητικά χρηματοδοτούμενα ιδρύματα όπως το ρωσικό Συμβούλιο Διεθνών Υποθέσεων (Russian International Affairs Council), το Ίδρυμα Δημόσιας Διπλωματίας Alexander Gorchakov (Alexander Gorchakov Public Diplomacy Foundation), το RusskiiMir (Ρωσικός Κόσμος - Russian World), το Ινστιτούτο Δημοκρατίας και Συνεργασία (the Institute for Democracy and Cooperation), τη λέσχη Valdai, και τα MME για να προβάλλει τη γλώσσα και τα πολιτιστικά επιτεύγματα της Ρωσίας.

3.2 Προώθηση και Εδραίωση της Ρωσικής Γλώσσας στον Κόσμο

Η ρωσική είναι μια σλαβική γλώσσα. Κατατάσσεται στην όγδοη θέση στον κόσμο από πλευράς χρήσης της, με 140-150 εκατομμύρια να την μιλούν ως μητρική γλώσσα, ενώ ομιλείται επίσης ως δεύτερη γλώσσα από περισσότερους από 120 εκατομμύρια ανθρώπους στις γειτονικές χώρες της Ρωσίας και της Κεντρικής Ασίας. Τα Ρώσικα είναι η επίσημη γλώσσα στη Λευκορωσία, το Καζακστάν και το Κιργιζιστάν¹⁵². Η ρωσική είναι επίσης μια από τις επίσημες γλώσσες των ΗΕ, του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, του ΟΑΣΕ και του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης¹⁵³. Η προώθηση της ρωσικής γλώσσας αποτελεί προτεραιότητα για τη Ρωσία καθώς συνιστά το σημείο αναφοράς της πατρίδας με τη διασπορά αλλά και με αυτούς που έχουν φιλικά αισθήματα προς τον ρωσικό πολιτισμό.

Η Ρωσία προωθεί τη ρώσικη γλώσσα ως το συνδετικό κρίκο των λαών που τη χρησιμοποιούν. Ο ίδιος ο Πρόεδρος Πούτιν αναφερόμενος στη Ρωσική Γλώσσα τονίζει: *«Ως κοινή κληρονομιά πολλών λαών, η ρωσική γλώσσα δεν θα γίνει ποτέ η γλώσσα του μίσους ή της εχθρότητας, της ξενοφοβίας ή του απομονωτισμού. Κατά την άποψή μου, πρέπει να υποστηρίζουμε την πρωτοβουλία των ρώσων γλωσσολόγων να δημιουργήσουν ένα Εθνικό Ίδρυμα Ρωσικής Γλώσσας, κύριος στόχος του οποίου θα είναι η ανάπτυξη της ρωσικής γλώσσας στο εσωτερικό, η υποστήριξη προγραμμάτων σπουδών της ρωσικής γλώσσας στο εξωτερικό και γενικά η προώθηση της ρωσικής γλώσσας και*

¹⁵¹ Rossotrudnichestvo, <http://www.rs.gov.ru/en/about>

¹⁵² <https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/languages-for-the-future-report.pdf>, σελ. 36.

¹⁵³ Στο ίδιο.

της λογοτεχνίας σε όλο τον κόσμο»¹⁵⁴. Η προώθηση της στενής σχέσης μεταξύ της γλώσσας της ταυτότητας και της παράδοσης αποτελεί συνηθισμένη επιχειρηματολογία του Κρεμλίνου. Στην κοινή συνάντηση του Συμβουλίου για τις Δια-εθνοτικές Σχέσεις και του Συμβουλίου για τη Ρωσική Γλώσσα ο Πρόεδρος της Ρωσίας είχε υποστηρίξει « Για τον καθένα από εμάς, διατηρώντας τη μητρική μας γλώσσα, ισοδυναμεί με τη διατήρηση της ταυτότητας, του ξεχωριστού χαρακτήρα και των παραδόσεών μας¹⁵⁵».

Το Κρεμλίνο χρησιμοποιεί ένα συνδυασμό ιδρυμάτων και οργανισμών για να προωθήσει τη ρωσική γλώσσα. Το 2000 συστάθηκε το Συμβούλιο της Ρωσικής Γλώσσας για να διατυπώσει προτάσεις σχετικά με τη γλωσσική πολιτική. Ένα από τα έργα του ήταν η δημιουργία της διαδικτυακής πύλης gramota.ru, η οποία παρέχει πληροφορίες για την ιστορία και τη χρήση της ρωσικής. Δημιουργήθηκε επίσης ένα τηλεοπτικό πρόγραμμα που ονομάζεται *ρωσική γλώσσα*, που ενασχολείται με την κατάσταση της γλώσσας και προσφέρει συμβουλές σχετικά με την ορθή χρήση¹⁵⁶. Ο Πούτιν όρισε το 2007 ως το έτος της ρωσικής γλώσσας, με τη διοργάνωση συμποσίων, εκθέσεων, φεστιβάλ, και έκδοση αναμνηστικών γραμματόσημων¹⁵⁷. Παράλληλα, τον Ιούνιο του 2007 ο Ρώσος πρόεδρος υπέγραψε διάταγμα για την ίδρυση του Ιδρύματος Russkiy Mir με σκοπό την «προώθηση της ρωσικής γλώσσας ως εθνικής κληρονομιάς της Ρωσίας και ως μιας σημαντικής πτυχής του ρωσικού και παγκόσμιου πολιτισμού και της υποστήριξης προγραμμάτων διδασκαλίας της Ρωσικής Γλώσσας στο εξωτερικό»¹⁵⁸. Η δράση του εν λόγω ιδρύματος βασίζεται στις υπάρχουσες πολιτιστικές και γλωσσικές προσπάθειες εκμάθησης της Γερμανίας (Goethe-Institut), της Κίνας (Ινστιτούτο Κομφούκιου) και του Ηνωμένου Βασιλείου (British Council)¹⁵⁹.

¹⁵⁴ About Russkiy Mir Foundation, «The Russian language not only preserves an entire layer of truly global achievements but is also the living space for the many millions of people in the Russian-speaking world, a community that goes far beyond Russia itself. As the common heritage of many peoples, the Russian language will never become the language of hatred or enmity, xenophobia or isolationism. In my view, we need to support the initiative put forward by Russian linguists to create a National Russian Language Foundation, the main aim of which will be to develop the Russian language at home, support Russian language study programmes abroad and generally promote Russian language and literature around the world.» Vladimir Putin, President of the Russian Federation <https://russkiymir.ru/en/fund/index.php>

¹⁵⁵ *Joint meeting of Council for Interethnic Relations and Council for the Russian Language*, May 19, 2015, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/49491>

¹⁵⁶ Bennett, P. B., *Religion and Language in Post-Soviet Russia*, First published 2011 by Routledge, New York, 2011, σελ.34.

¹⁵⁷ Στο ίδιο.

¹⁵⁸ About Russkiy Mir Foundation, <https://russkiymir.ru/en/fund/index.php>

¹⁵⁹ *What does Russia do to promote the Russian language?*, 23 October 2017,

<https://www.thelanguageindustry.eu/en/taal-beleid/3555-what-actions-does-russia-take-to-promote-the-russian-language>

Το Ίδρυμα Russkiy Mir ανέλαβε επίσης ένα διεθνές πολιτιστικό πρόγραμμα για την ανάπτυξη των Ρωσικών Κέντρων σε συνεργασία με εκπαιδευτικούς οργανισμούς σε όλο τον κόσμο. Τα ρωσικά κέντρα του Ιδρύματος δημιουργούνται με στόχο τη διάδοση της ρωσικής γλώσσας και του ρώσικου πολιτισμού ως ζωτικού στοιχείου του παγκόσμιου πολιτισμού, την υποστήριξη προγραμμάτων σπουδών ξένων γλωσσών στη Ρωσία, την ανάπτυξη διαλόγου μεταξύ των πολιτισμών και την ενίσχυση της κατανόησης μεταξύ πολιτισμών και λαών¹⁶⁰. Είναι σημαντικό ότι οι μισθοί των δασκάλων, στους οποίους αναγνωρίζεται η προσφορά τους στην εκμάθηση της ρωσικής γλώσσας, έχουν σημειώσει αυξήσεις που αγγίζουν το 60%¹⁶¹.

Το Rossotrunichestvo υποστηρίζει επίσης την ρωσική γλώσσα στο εξωτερικό. Σήμερα, χιλιάδες άνθρωποι έχουν την ευκαιρία να μάθουν τη ρωσική γλώσσα στα γραφεία της Rossotrudnichestvo σε πολλές χώρες στον κόσμο και να λάβουν πιστοποίηση ανάλογα με το επίπεδο γνώσης της ρωσικής γλώσσας. Το ομοσπονδιακό πρόγραμμα "Ρωσική γλώσσα" για το 2016-2020 είναι ένα στρατηγικό εργαλείο υλοποίησης αυτής της πολιτικής. Το πρόγραμμα αυτό στοχεύει στη βελτίωση των συνθηκών για την ανάπτυξη της ρωσικής ως επίσημης γλώσσας στη Ρωσία και ως της γλώσσας για τη δια-εθνοτική επικοινωνία στο εξωτερικό, καθώς και για τη βελτίωση των συνθηκών προώθησης της ρωσικής εκπαίδευσης στα ρωσικά σχολεία σε άλλες χώρες. Έως το 2020, το πρόγραμμα αυτό θα έχει αυξήσει τον αριθμό των εκπαιδευτικών που χρησιμοποιούν νέες μεθόδους διδασκαλίας για τη διδασκαλία των ρωσικών. Συνολικά, η ρωσική κυβέρνηση σχεδιάζει να επενδύσει περίπου 7,6 δισεκατομμύρια ρούβλια (περίπου 113 εκατομμύρια ευρώ) στο πρόγραμμα¹⁶².

Συνακόλουθα στο πλαίσιο του προγράμματος; «Ambassadors of the Russian Language in the World -Πρεσβευτές της Ρωσικής Γλώσσας στον Κόσμο» που εγκαινιάστηκε από το Ινστιτούτο Πούσκιν για την προώθηση της εκμάθησης ρωσικής γλώσσας στο εξωτερικό, εθελοντές στάλθηκαν στο εξωτερικό για να διδάξουν ρωσι-

¹⁶⁰ Russian Center –definition and mission,
<https://russkiymir.ru/en/rucenter/what-is.php>

¹⁶¹ *Joint meeting of Council for Interethnic Relations and Council for the Russian Language*, May 19, 2015,
<http://en.kremlin.ru/events/president/news/49491>

¹⁶² *What does Russia do to promote the Russian language?*, 23 October 2017,
<https://www.thelanguageindustry.eu/en/taal-beleid/3555-what-actions-does-russia-take-to-promote-the-russian-language>

κά σε όποιον επιθυμεί να μάθει. Το 2015 στάλθηκαν 3.680 νέοι επαγγελματίες για να διδάξουν ρωσικά σε αλλοδαπούς φοιτητές και να τους εισάγουν στη ρωσική λογοτεχνία και πολιτισμό. Κατά τα προηγούμενα χρόνια, οι εθελοντές επισκέπτονταν μόνο τις γειτονικές χώρες, αλλά από το 2005 επεκτάθηκε η γεωγραφική ακτίνα διδασκαλίας και οι εθελοντές είχαν την ευκαιρία να επισκεφθούν και να διδάξουν σε χώρες τόσο μακριά όσο το Περού και τον Ισημερινό¹⁶³.

Ιδιαίτερη βαρύτητα προσδίδεται στα κράτη μέλη της ΚΑΚ. Σύμφωνα με την στρατηγική εθνικής ασφάλειας η Ρωσία εφαρμόζει προγράμματα για να υποστηρίξει τη μελέτη της ρωσικής γλώσσας και του πολιτισμού στα κράτη μέλη της ΚΑΚ προκειμένου να επιταχυνθούν οι διαδικασίες της ευρασιατικής ολοκλήρωσης¹⁶⁴. Δεν είναι τυχαίο ότι η ρώσικη γλώσσα διευκολύνει την προσέλκυση φοιτητών από τις χώρες των ΚΑΚ στα ρώσικα πανεπιστήμια. Επί παραδείγματι, περίπου 72.000 μαθητές του Καζακστάν σπουδάζουν σήμερα στα ρωσικά πανεπιστήμια¹⁶⁵. Η ρωσική γλώσσα αποτελεί τη βάση για την ανάπτυξη των διαδικασιών ένταξης στη μετα-σοβιετική περιοχή¹⁶⁶. Οι χώρες που βρίσκονται γύρω από τη Ρωσική Ομοσπονδία διεξάγουν εκπαιδευτικά προγράμματα, όπως η εκπαίδευση καθηγητών της Ρωσικής γλώσσας σε όσους επιθυμούν ώστε να μπορούν στη συνέχεια να διδάσκουν τη ρωσική γλώσσα στους συμπατριώτες τους χρησιμοποιώντας ρωσικές μεθόδους¹⁶⁷.

Η προώθηση της ρώσικης γλώσσας δεν υλοποιείται μόνο στις χώρες των ΚΑΚ. Η υποστήριξη επίσης του Κρεμλίνου στον Ασαντ έχει επίσης λειτουργήσει καταλυτικά για την εκμάθηση της ρωσικής Γλώσσας στη Συρία. Η Συρία έχει ανοίξει τμήματα σπουδών ρωσικής γλώσσας σε όλα τα πανεπιστήμια της χώρας όπως δήλω-

¹⁶³ *What does Russia do to promote the Russian language?*, 23 October 2017, <https://www.thelanguageindustry.eu/en/taal-beleid/3555-what-actions-does-russia-take-to-promote-the-russian-language>

¹⁶⁴ *Russian National Security Strategy*, approved by Russian Federation Presidential Edict 683, Moscow, The Kremlin, Dated 31 December 2015, «Russia is implementing programs to support the study of the Russian language and culture in the CIS member states so as to accelerate the processes of Eurasian integration.» <http://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015>

¹⁶⁵ President of Russia, *Russia-Kazakhstan Interregional Cooperation Forum*, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/59075>

¹⁶⁶ *Russian National Security Strategy*, approved by Russian Federation Presidential Edict 683, Moscow, The Kremlin, Dated 31 December 2015, «[...] the basis of the development of integration processes in the post-Soviet area[...].» <http://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/2016/Russian-National-Security-Strategy-31Dec2015>

¹⁶⁷ Foreign Minister Sergey Lavrov's remarks at a meeting of the Dialogue of Young Diplomats from the Asia-Pacific Region on the sidelines of the Eastern Economic Forum (EEF), Vladivostok, September 12, 2018, http://www.mid.ru/en/web/guest/meropriyatiya_s_uchastiem_ministra/-/asset_publisher/xK1BhB2bUjd3/content/id/3342322

σε ο Πρέσβης της Συρίας στη Ρωσία , Ριάντ Χατντάν, στο Συμβούλιο Ομοσπονδίας της Ρωσίας¹⁶⁸. Αξίζει να σημειωθεί ότι ακόμη και τα αθλητικά γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στη Ρωσία αποτελούν την αφορμή για την εκμάθηση της Ρωσικής Γλώσσας. Στο πλαίσιο αυτό, στην Αργεντινή πραγματοποιήθηκαν μια σειρά από μαθήματα σε όσους επιθυμούσαν να πάνε στη Ρωσία για το κύριο ποδοσφαιρικό γεγονός του 2018¹⁶⁹.

3.3 Παγκόσμια προβολή των πολιτιστικών επιτευγμάτων της Ρωσίας

Ο Ρωσικός πολιτισμός έχει να επιδείξει μια σημαντική συνεισφορά στον παγκόσμιο πολιτισμό. Οι ακαδημίες μπαλέτου, η αρχιτεκτονική των κτιρίων τους, οι μεγάλοι ρώσοι λογοτέχνες, τα επιτεύγματα των ρώσων επιστημόνων αποτελούν μερικούς από τους σημαντικούς τομείς στους οποίους η συνεισφορά της Ρωσίας είναι καθοριστική στον παγκόσμιο πολιτισμό. Στόχος του Κρεμλίνου είναι η παγκόσμια προβολή αυτών των επιτευγμάτων ώστε να συμβάλλει στην βελτίωση της εικόνας της. Το μπαλέτο είναι μια δημοφιλής αξιοσημείωτη μορφή τέχνης που προέρχεται από τη Ρωσία¹⁷⁰. Σήμερα, διεθνώς αναγνωρισμένες Ακαδημίες Μπαλέτου όπως τα Bolshoi διεξάγουν παγκοσμίως μαθήματα κλασικού μπαλέτου Bolshoi, προγράμματα πιστοποίησης δασκάλων, ενώ πραγματοποιούν ακόμη και audition σε χώρες όπως στις ΗΠΑ¹⁷¹, στην Ιταλία¹⁷², στην Αυστραλία¹⁷³ και σε πολλές άλλες έχοντας αποδώσει μεγάλο αριθμό παγκόσμιου κλάσεως χορευτών, δασκάλων και χορογράφων. Η πλειοψηφία των χορευτών-δασκάλων προέρχεται από την Κρατική Ακαδημία Χορογραφίας της Μόσχας, γνωστή ως Ακαδημία Μπαλέτου Μπολσόι¹⁷⁴. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης χρησιμοποιούνται ευρέως για την ανάδειξη του έργου των μπαλέτων όπως το ρωσο-αμερικανικό ίδρυμα το οποίο έχει αναρτήσει στο FB σχετικά βίντεο¹⁷⁵ ή επίσημα trailer από παραστάσεις στο youtube¹⁷⁶.

¹⁶⁸ <https://gorchakovfund.ru/en/news/view/departments-of-russian-language-studies-have-been-opened-at-all-the-syrian-universities/>

¹⁶⁹ <http://www.rs.gov.ru/en/news/24206>

¹⁷⁰ Alina Bradford, Russian Culture: Facts, Customs & Traditions, December 14, 2017, <https://www.livescience.com/44154-russian-culture.htm>

¹⁷¹ Bolshoi Ballet Academy, <http://www.bolshoiballetacademy.com/>

¹⁷² <http://russianballet.wpengine.com/italy/>

¹⁷³ <http://www.russianballetinternational.com/australia-2019/>

¹⁷⁴ <http://www.bolshoiballetacademy.com/>

¹⁷⁵ <https://www.facebook.com/BolshoiBalletAcademySI/videos/vb.100273413369279/275061763135622/?type=2&theater>

¹⁷⁶ *Romeo and Juliet - Bolshoi Ballet in Cinema* (Official trailer), <https://www.youtube.com/watch?v=UStggtldG70>

Το Θέατρο Bolshoi της Ρωσίας με την εκπληκτική αρχιτεκτονική του συνιστά ένα από τα κύρια σύμβολα του κράτους και του πολιτισμού της. Πρόκειται για το κυριότερο εθνικό θέατρο της Ρωσίας, φορέας των παραδόσεων της ρωσικής μουσικής κουλτούρας και κέντρο παγκόσμιας μουσικής παράδοσης, το οποίος αποτελεί τον αιχμή του δόρατος της εξέλιξης των καλλιτεχνικών τεχνών της χώρας. Από την 1η Ιουλίου 2005 έως τις 28 Οκτωβρίου 2011 εκτελέστηκαν έργα αποκατάστασης στο θέατρο και αναδείχτηκαν πολλά χαμένα στοιχεία του ιστορικού κτιρίου ενώ συγχρόνως αποτελεί πλέον ένα από τα πλέον τεχνικά εξοπλισμένα θεατρικά κτίρια στον κόσμο¹⁷⁷. Στο θέατρο αυτό ανεβάζονται πολλά έργα παγκοσμίου φήμης Ρώσων συνθέτων όπως με του Τσαϊκόφσκι ο οποίος φημίζεται για τα έργα του: *Η λίμνη των κύκνων*, *Η Ωραία Κοιμωμένη* και *Ο Καρνοθραύστης* και πολλά άλλα. Η ηγεσία της Μόσχας εντάσσει συχνά στο επίσημο πρόγραμμα επισκέψεων ξένων αντιπροσωπειών στη Ρωσία την παρακολούθηση παραστάσεων στο Κρατικό Θέατρο Μπολσόι όπως κατά την επίσκεψη του Πρόεδρου της Βραζιλίας Michel Temer¹⁷⁸, του Γιαπωνέζου πρωθυπουργού Shinzo Abe¹⁷⁹, του ισραηλινού πρωθυπουργού Netanyahu¹⁸⁰ αλλά και πολλών άλλων ξένων ηγετών. Με αυτό τον τρόπο καταφέρνει και προωθεί το πολιτισμό της στο υψηλότερο επίπεδο.

Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα κατά τα οποία τα πολιτιστικά ιδρύματα της Ρωσίας παρουσιάζουν περιπτώσεις ανθρώπων που έχουν επηρεαστεί από το ρωσικό πολιτισμό καθόσον συνιστούν τους καλύτερους αρωγούς της ρωσικής κουλτούρας. Η Christina-Maria Teleman είναι μια ρουμάνια που ερωτεύτηκε το ρωσικό μπαλέτο και μετακόμισε στη Ρωσία (Belyaeva με το όνομα του συζύγου) άνοιξε μια σχολή μπαλέτου στο Cherepovets μετά από μεγάλη καριέρα σε θέατρα της Γερμανίας

¹⁷⁷ <https://www.bolshoi.ru/en/about/hist/intro/>

¹⁷⁸ *Visit to Bolshoi Theatre*, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/54832>

¹⁷⁹ *Dailymail*, 27 May 2018, <https://www.dailymail.co.uk/news/article-5775591/Vladimir-Putin-Shinzo-Abe-enjoy-night-Bolshoi-Theatre-territory-dispute-talks.html>

¹⁸⁰ *Russia: Putin and Netanyahu attend concert marking 25th anniversary of bilateral relations*, https://www.youtube.com/watch?v=J_AjAlG0CzE

ας, της Ρουμανίας και της Ολλανδίας. Πέντε χρόνια από την έναρξη λειτουργίας της σχολής της, οι μαθητές της Christina-Maria έχουν βραβευτεί σε διεθνείς και ρώσικους διαγωνισμούς¹⁸¹. Η ίδια αναφέρει ότι στην παιδική της ηλικία, παρακολουθούσε μαθήματα μπαλέτου σε μια μικρή ρουμανική ορεινή πόλη. Συνεχίζει υποστηρίζοντας « *χαίρομαι που έχω την ευκαιρία να συνεισφέρω στην ανάπτυξη αυτού του θαύματος. Είμαι στρατιώτης ρωσικού μπαλέτου και είμαι έτοιμη να το υπηρετήσω όσο καλύτερα μπορώ* ».

Photo by Anastasia Tasheva

Πηγή: Russkiymir¹⁸²

Επιπλέον η Ρωσία εφαρμόζει διάφορες στρατηγικές για την προώθηση του ρωσικού πολιτισμού και της γλώσσας μέσω της υποστήριξης των πολιτιστικών κέντρων, των ιστορικών εορτασμών, των κοινών προγραμμάτων σπουδών με τα ρώσικα πανεπιστήμια αλλά και τη χορηγία υποτροφιών για φοιτητές που επιθυμούν να σπουδάσουν στη Ρωσία αλλά και σε αξιωματικούς της ΚΑΚ για να εκπαιδευτούν σε ρωσικές στρατιωτικές ακαδημίες¹⁸³. Η ρωσική λογοτεχνία συνιστά μια πτυχή του ρώσικου πολιτισμού που έχει παγκόσμιο αντίκτυπο, και εκπροσωπείται από σημαντικούς λογοτέχνες όπως ο Ντοστογιέφσκι (*Εγκλημα και τιμωρία* και οι *Αδελφοί Καραμάζωφ*) ο Τσέχοφ, ο Λεον Τολστόι (*Άννα Καρένινα* και ο *Πόλεμος και η Ειρήνη*) αλλά και πολλούς άλλους τα έργα των οποίων έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες. Πολλά πανεπιστήμια εκτός της Ρωσίας έχουν συμπεριλάβει προγράμματα σπουδών στη Ρώσικη λογοτεχνία όπως το πανεπιστήμιο columbia στις ΗΠΑ¹⁸⁴, το πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου στη Σκωτία¹⁸⁵, αρκετά πανεπιστήμια στο ΗΒ¹⁸⁶ και σε πολλές άλλες χώρες. Συνακόλουθα, σήμερα, το εκπαιδευτικό σύστημα πολλών χωρών του δυτικού κόσμου έχουν εντάξει στην διδακτέα ύλη τους αποσπάσματα ρώσων λογοτε-

¹⁸¹ Russkiymir, «I am a Soldier Of Russian Ballet», <https://russkiymir.ru/en/publications/247573/>

¹⁸² Το ίδιο

¹⁸³ Laruelle, M., *The Russian World Russia's Soft Power and Geopolitical Imagination*, Center on global interests, Washington, May 2015, σελ. 11, http://globalinterests.org/wp-content/uploads/2015/05/FINAL-CGI-Russian-World_Marlene-Laruelle.pdf

¹⁸⁴ *Russian Literature And Culture*, <https://slavic.columbia.edu/undergraduate-programs/majors-and-concentrations/russian-literature-and-culture>

¹⁸⁵ <https://www.ed.ac.uk/studying/undergraduate/degrees/index.php?action=view&code=RQ73>

¹⁸⁶ <https://www.postgrad.com/courses/russian-studies/uk/>

χνών όπως επί παραδείγματι στην Ελλάδα όπου στο βιβλίο της Β' Γυμνασίου διδάσκεται ένα αφήγημα του κορυφαίου θεατρικού συγγραφέα Αντον Τσέχωφ¹⁸⁷. Όπως αναφέρει η μυθιστοριογράφος Φρανσίν Πρόους αυτό που κάνει ξεχωριστή τη ρωσική λογοτεχνία είναι η δύναμη, η αμεσότητα και η ακρίβεια με την οποία απεικονίζει τις πιο ουσιαστικές πτυχές της ανθρώπινης εμπειρίας. Πολλά κρίσιμα γεγονότα και συναισθήματα εμφανίζονται, αξέχαστα, στο έργο τους: η παιδική ηλικία, ο θάνατος, η πρώτη αγάπη, ο γάμος, η ευτυχία, η μοναξιά, η προδοσία, η φτώχεια, ο πλούτος, ο πόλεμος και η ειρήνη¹⁸⁸.

Στον τομέα των επιστημών η Ρωσία εργάζεται στο να αναδείξει τη συνεισφορά της στην παγκόσμια κοινότητα. Υπάρχουν πολλοί τομείς στους οποίους έχει συνεισφέρει μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται ο τομέας του διαστήματος, των μαθηματικών και πολλών άλλων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ανάπτυξη του διεθνούς προγράμματος «στο διάστημα μας», που διεξήχθη κατά τη Διεθνή Ημέρα Αεροπορίας και Κοσμοναυτικής, και έλαβε χώρα σε όλα τα γραφεία της Rosstrudnichestvo σε 81 χώρες σε όλο τον κόσμο. Στο πλαίσιο του έργου, πραγματοποιήθηκαν διάφορες εκδηλώσεις αφιερωμένες στην κοσμοναυτική ενώ διεξήχθησαν μαθήματα για τον Gagarin που επέτρεψε σε χιλιάδες ξένους πολίτες να μάθουν για την ιστορία της ανάπτυξης της ρωσικής κοσμοναυτικής και να γνωρίσουν τα ονόματα των εξαιρετικών σοβιετικών και ρώσων επιστημόνων και κοσμοναυτών¹⁸⁹.

Ειδικότερα, όσο αφορά τον τομέα των μαθηματικών θα μπορούσαμε να επισημάνουμε το παράδειγμα της ρωσικής σχολής μαθηματικών το οποίο είναι ένα βραβευμένο, μαθηματικό πρόγραμμα για μαθητές Κ-12. Βοηθά τα παιδιά όλων των βαθμίδων να δημιουργήσουν ένα σταθερό θεμέλιο μαθηματικών και να αναπτύξουν δεξιότητες κρίσιμης σκέψης και επίλυσης προβλημάτων. Το συστηματικό πρόγραμμα σπουδών και η προσέγγισή του βασίζονται στις βέλτιστες πρακτικές των μαθηματικών σχολών στην πρώην Σοβιετική Ένωση και στην Ευρώπη, προσαρμοσμένες στο εκπαιδευτικό περιβάλλον των ΗΠΑ¹⁹⁰. Η ρωσική διδασκαλία μαθηματικών στις ΗΠΑ είναι μια αυξανόμενη τάση που καθοδηγείται από μια ταχέως αναπτυσσόμενη αλυσίδα που ονομάζεται Ρωσική Σχολή Μαθηματικών. Η σχολή αριθμεί 22.000 μαθητές, με 15 κλάδους στη Μασαχουσέτη, όπου ξεκίνησε, και 40 συνολικά σε ολόκληρη τη

¹⁸⁷ *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων, Β Γυμνασίου, Νίκη Εκδοτική ΑΕ, 2018, σελ.106-107.

¹⁸⁸ Prose, F., Moser, B., «What Makes the Russian Literature of the 19th Century So Distinctive?», *The New York Times*, <https://www.google.gr/search?q=Francine+Prose&oq=Francine+Prose&aqs=chrome..69i57.1926856j0j9&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

¹⁸⁹ Rosstrudnichestvo, *In 81 countries of the world Rosstrudnichestvo held an international action "Our in Space"* http://www.rs.gov.ru/en/news/10958?category_id=5

¹⁹⁰ Russian school of Mathematics, <https://www.russianschool.com/>

χώρα¹⁹¹. Ο Slava Gerovitch, ιστορικός μαθηματικών στο MIT, υποστηρίζει ότι «Δεν είναι ότι οι Ρώσοι έχουν ιδιαίτερα ένα γονίδιο για μαθηματικά ή κάτι τέτοιο. Αλλά νομίζω ότι υπάρχουν ορισμένα συστημικά χαρακτηριστικά του σοβιετικού σχολικού συστήματος που βοήθησαν τα παιδιά να μάθουν μαθηματικά ευκολότερα και ρα¹⁹².»

3.4 Η Ορθοδοξία ως Παράγοντας Επιρροής

Η Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία αποτελεί ένα σημείο αναφοράς της ρωσικής ταυτότητας. Ως εναλλακτική λύση απέναντι στη δύση, η Ρωσία επεδίωξε την επιστροφή στις παραδοσιακές αξίες που συνδυάζονται με την ιδέα του «Ορθόδοξου πολιτισμού»¹⁹³. Η Εκκλησία ενώνει τους Ρώσους και τους συμπατριώτες τους που ζουν στη Ρωσία και στο εξωτερικό, προωθώντας την ιδέα του μεγαλύτερου εθνοπολιτισμικού ρωσικού κράτους και εργάζεται για την οικοδόμηση δεσμών με άλλους ορθόδοξους λαούς. Η ορθόδοξη εκκλησία της Ρωσίας προσπαθεί να αναδείξει τον ενεργό ρόλο της τόσο στο διάλογο με άλλες εκκλησίες όσο και στις πρωτοβουλίες που αναπτύσσουν για ζητήματα που απασχολούν την παγκόσμια κοινότητα δημιουργώντας μια ελκυστική εικόνα προς το κοινό. Η Ρωσική εκκλησία συμμετέχει στο διαθρησκευτικό διάλογο με άλλες εκκλησίες, κυρίως του ορθόδοξου κόσμου θέλοντας να αναδείξει το πρωταγωνιστικό ρόλο της στην ορθοδοξία. Επί παραδείγματι στις 15 Μαΐου 2018, ο Πατριάρχης της Αιθιοπίας πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη κατόπιν πρόσκλησης του Πατριάρχη Κυρίλλου Μόσχας μετά από 22 χρόνια.

Πατριάρχης της Αιθιοπίας Abune Mathias

¹⁹¹ Goldberg, C., *Why Thousands Of American Parents Are Sending Their Kids To 'Russian Math'*, <http://www.wbur.org/edify/2017/04/13/russian-math-school>

¹⁹² Στο ίδιο.

¹⁹³ Ansgar Jödicke, *Religion and Soft Power in the South Caucasus*, First published 2018 by Routledge, σελ42-45.

Συνακόλουθα συμμετέχει σε διεθνή φόρουμ μέσω αντιπροσωπειών της προκειμένου να εκφράσει την άποψη της για τα θέματα που απασχολούν τη διεθνή κοινότητα, και έχουν σχέση με την ειρήνη και την ασφάλεια αλλά και να αποτυπώσει τον ηγετικό της ρόλο στην ορθόδοξο κόσμο σε παγκόσμιο επίπεδο. Το Διεθνές Φόρουμ «Γέφυρες της Ειρήνης» που πραγματοποιήθηκε στην Μπολόνια της Ιταλίας τον Οκτώβριο του 2018 ήταν ένα τέτοιο παράδειγμα¹⁹⁴. Στο τέλος του συνεδρίου οι θρησκευτικοί και πολιτικοί ηγέτες που συμμετείχαν σε αυτό κατέληξαν στην έκδοση κοινής δήλωσης για την υπεράσπιση της ειρήνης¹⁹⁵.

Επιπροσθέτως, σημαντικό τμήμα της δημόσιας εικόνας του Πούτιν στο εσωτερικό της Ρωσίας είναι η διασύνδεση της προσωπικότητάς του με την Ορθοδοξία και το ένδοξο αυτοκρατορικό παρελθόν¹⁹⁶. Στα ορθόδοξα κράτη είναι ο πολιτικός ηγέτης που προωθεί την ορθόδοξη πίστη παγκοσμίως. Ο Πούτιν αναδεικνύει σε κάθε ευκαιρία τον κεντρικό ρόλο της ορθοδοξίας στην ηθική εκπαίδευση και στην ενότητα των ορθόδοξων λαών όπου το πατριαρχείο της Μόσχας έχει κεντρικό και πρωταγωνιστικό ρόλο. Στην 100ή επέτειο της αποκατάστασης του πατριαρχείου στη Ρωσία ο Πούτιν είχε την ευκαιρία να απευθυνθεί σε επίσκοπους του Πατριαρχείου Μόσχας, αλλά και πολλών ορθόδοξων κρατών όπως της Ουκρανίας, της Λευκορωσίας, της Μολδαβίας, του Αζερμπαϊτζάν, του Καζακστάν, του Κιργιζιστάν, της Λετονίας, της Λιθουανίας, του Τατζικιστάν, του Τουρκμενιστάν, του Ουζμπεκιστάν και της Εσθονίας,. Κατά τη διάρκεια της ομιλίας του αναφέρθηκε ευρέως στις συγκρούσεις που υπάρχουν λόγω έλλειψης πνευματικών αξιών στις σημερινές σύγχρονες κοινωνίες ενώ εξήρε το ρόλο της εκκλησίας διότι είναι προσανατολισμένη σε ηθικές αξίες που βοηθούν τους ορθόδοξους λαούς να καλύπτουν οποιοδήποτε πνευματικό κενό¹⁹⁷.

¹⁹⁴ <https://mospat.ru/en/2018/10/17/news165407/>

¹⁹⁵ Στο ίδιο.

¹⁹⁶ Συρίγος, Αγ., «Άποψη: Μέχρι να 'ρθει ο Μόσκοβος...», 05.06.2016, *Η Καθημερινή*,

<http://www.kathimerini.gr/862569/article/epikairothta/politikh/apoyh-mexri-na-r8ei-o-moskovos>

¹⁹⁷ *Meeting of Russian Orthodox Church Bishops' Council*, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/56255>

Meeting of Russian Orthodox Church Bishops' Council. With Patriarch Kirill of Moscow and All Russia.

Αξίζει επίσης να τονιστεί ότι η ρώσικη ορθόδοξη εκκλησία είναι βαθιά διασυνδεδεμένη με τις πολιτικές υποθέσεις του Κρεμλίνου. Η εκκλησία συνεργάζεται στενά με το ρωσικό κράτος, συμπεριλαμβανομένων θεμάτων εξωτερικής πολιτικής. Η ευρασιατική ολοκλήρωση που είναι μέρος της ιδεολογίας του σύγχρονου ρώσικου κράτους δεν επιδιώκεται μόνο σε οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο αλλά και σε θρησκευτικό. Δεν είναι τυχαίο ότι μια ομάδα εμπειρογνομόνων από το Υπουργείο Εξωτερικών διοργάνωνε τακτικές συναντήσεις με εκπροσώπους της ρώσικης ορθόδοξης εκκλησία από το 2003. Η ρώσικη ορθόδοξη εκκλησία υποστηρίζει ενεργά τη ρωσική ολοκλήρωση όπως την Ευρασιατική Οικονομική Ένωση, και ιδιαίτερα τους πολιτιστικούς θεσμούς όπως το Russkiy Mir, των οποίων οι στόχοι συμπίπτουν με τους στόχους της πολιτιστικής επιρροής της Ρωσίας¹⁹⁸.

Η ορθοδοξία προσδιορίζει και την ταυτότητα άλλων κρατών όπως της Αρμενίας, της Ουκρανίας, της Ελλάδος κ.α. Ανεξάρτητα από τις πολιτικές σχέσεις μεταξύ των κρατών η ορθοδοξία αποτελεί έναν ισχυρό δεσμό μεταξύ αυτών των κρατών. Όπως διαπιστώνεται από τον παρακάτω πίνακα στις χώρες όπου επικρατούσα θρησκεία είναι η Ορθοδοξία, οι πολίτες τους έχουν θετική άποψη για την ύπαρξη μιας ισχυρής Ρωσία ενώ βλέπουν τη Ρωσία ως προστάτη¹⁹⁹. Αυτό διαπιστώθηκε και στη Γεωργία. Μετά τον πόλεμο του Αυγούστου του 2008, οι Ορθόδοξες Εκκλησίες της Ρωσίας και της Γεωργίας έχουν παραμείνει οι μόνοι φορείς των δύο χωρών που έχουν διατηρήσει αδιάκοπες σχέσεις στο πλαίσιο της ιδεολογικής τους εγγύτητας. Αυτό άνοιξε το χώρο στη ρωσική δημόσια διπλωματία για την προώθηση του ξεχωριστού πολιτισμού τους ως εναλλακτική λύση στην κοσμική Δύση αγκαλιάζοντας συντηρητικές αξίες που συνδέονται με την Ανατολική Ορθοδοξία²⁰⁰.

¹⁹⁸ Ansgar Jödicke, *Religion and Soft Power in the South Caucasus Edited*, First published 2018 by Routledge, σελ. 42-45.

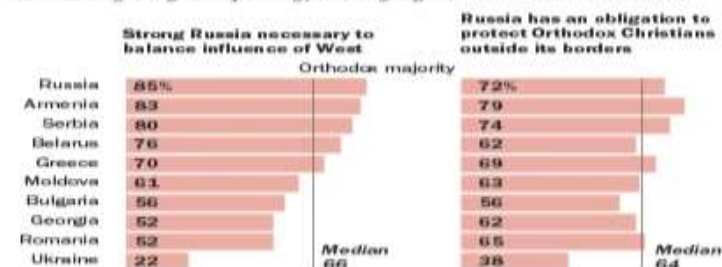
¹⁹⁹ Pew Research Center, http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/05/11/orthodox-christians-in-central-and-eastern-europe-favor-strong-role-for-russia-in-geopolitics-religion/ft_17-05-11_russiafocus2/

²⁰⁰ Ansgar Jödicke, *Religion and Soft Power in the South Caucasus Edited*, First published 2018 by Routledge, σελ. 55.

In Orthodox-majority countries, people widely favor a strong Russia and view Russia as a protector

In Orthodox-majority countries, people widely favor a strong Russia and view Russia as a protector

% who say they completely/mostly agree with each statement

Πηγή: Pew Research Center²⁰¹

Η δράση της επιδεικνύεται επίσης με τον πιο επιβλητικό τρόπο στην Ευρώπη. Έτσι λοιπόν από το 2016, το Παρίσι είναι η έδρα της μεγαλύτερης Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ευρώπη υπενθυμίζοντας σε μια από τις μεγαλύτερες πρωτεύουσες της Ευρώπης την ορθόδοξη δράση του Κρεμλίνου. Ένα τεράστιο ρωσικό «πνευματικό και πολιτιστικό κέντρο» (4800τμ), το οποίο στεγάζεται από το 2016 κάτω από έναν ορθόδοξο ναό στο κέντρο του Παρισιού θεωρείται ως μια προσπάθεια έκφρασης της Μόσχας να προβάλλει μια εικόνα ως ισχυρής, θρησκευτικής χώρας²⁰². Η Ρωσική διασπορά, στη Γαλλία, αριθμεί περίπου 200.000 πιστούς της Ρωσικής Ορθοδοξίας. Η κατασκευή του κέντρου άρχισε το 2014 και άνοιξε στις 19 Οκτωβρίου 2016. Το κέντρο προσφέρει στη Ρωσία και τη Γαλλία ευκαιρίες για την υλοποίηση κοινών πολιτιστικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων²⁰³. Ταυτόχρονα είναι μια εικόνα στο κέντρο της Ευρώπης η οποία ταυτίζει την ορθοδοξία με τη Ρωσία.

²⁰¹ Pew Research Center, http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/05/11/orthodox-christians-in-central-and-eastern-europe-favor-strong-role-for-russia-in-geopolitics-religion/ft_17-05-11_russiafocus2/

²⁰² The Guardian, «Russian 'spiritual centre' set to open in the heart of Paris»,

<https://www.theguardian.com/world/2016/oct/19/russian-spiritual-centre-set-to-open-in-the-heart-of-paris>

²⁰³ Visit to Russian Orthodox Spiritual and Cultural Centre in Paris,

<http://en.kremlin.ru/events/president/news/54622>

Από την άλλη η ανεξαρτητοποίηση της Ρωσικής Ουκρανικής εκκλησίας προσμετράται στα αρνητικά της ΔΔ της ρωσικής εκκλησίας. Σύμφωνα με το RT η Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία είχε προειδοποιήσει ότι θα διακόψει όλες τις σχέσεις με το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης αν αναγνωρίσει ανεξαρτησία στην Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία²⁰⁴. Η ρωσική εκκλησία μέχρι την λήψη της τελικής απόφασης προσπαθούσε να αναδείξει τους ιστορικούς δεσμούς μεταξύ των εκκλησιών της Ουκρανίας-Ρωσίας. Ο Nikolai Balashov, αρχιερέας και αναπληρωτής επικεφαλής του Τμήματος Εξωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων της ROC θέλοντας να εστιαστεί στις ιστορικές σχέσεις μεταξύ της ρωσικής και ουκρανικής εκκλησίας ανέφερε: «Με απόλυτο σεβασμό στις πολιτικές πραγματικότητες που διαμορφώθηκαν στα τέλη του 20ου αιώνα, με όλο τον σεβασμό στην ανεξαρτησία και την κρατική κυριαρχία της Ουκρανίας, ποτέ δεν θα σταματήσουμε να θεωρούμε το Κίεβο ως μητέρα όλων των ρωσικών πόλεων, ως την γενέτειρα του χριστιανικού μας πολιτισμού»²⁰⁵. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολεως αποφάσισε να αναγνωρίσει ως Αυτοκέφαλη Εκκλησία την «Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία-Πατριαρχείο Κιέβου», ενώ στη χώρα δραστηριοποιείται και η «Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία» υπό την πνευματική δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Μόσχας, που θεωρεί την «Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία-Πατριαρχείο Κιέβου» σχισματική²⁰⁶. Έτσι λοιπόν στις 15 Οκτωβρίου 2018, η Ιερά Σύνοδος της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας ψήφισε το διάταγμα περί τερματισμού της σύνδεσης με το Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολεως. Η απόφαση αυτή λήφθηκε ως απάντηση στις προσπάθειες της Κωνσταντινούπολης να χωρίσει την ουκρανική εκκλησία από το Πατριαρχείο της Μόσχας.

Σύμφωνα με την υποστηρικτική γραμμή της Μόσχας η σύγκρουση μεταξύ της ορθόδοξης εκκλησίας στην Κωνσταντινούπολη στη Μόσχας και στο Κίεβο οφείλεται στην πολιτική σύγκρουση δύσης και ανατολής. «Υπάρχει μια παγκόσμια συνωμοσία κατά του Ορθοδόξου Χριστιανισμού», πιστεύει ο επικεφαλής της Ρωσικής Εκκλησίας. «Η συνεχιζόμενη διαμάχη της Μόσχας με την Κωνσταντινούπολη για την Ουκρανία είναι απλώς ένα σύμπτωμα», είπε²⁰⁷. Σε κάθε περίπτωση όμως η Ρώσικη εκκλησία προσμετράει μια ήττα.

²⁰⁴ RT, «Russian Orthodox Church will ‘cut ties’ with Constantinople if it makes Ukrainian Church independent», 8 Sep, 2018 17:28, <https://www.rt.com/news/437968-russia-orthodox-church-ukraine/>

²⁰⁵ *Russkiymir*, «We Will Never Stop Regarding Kiev As The Mother Of All Russian Cities» <https://russkiymir.ru/en/publications/247881/>

²⁰⁶ RT, «A ‘global conspiracy’ undermines Orthodox world – head of Russian Church», 30 Oct, 2018, <https://www.rt.com/russia/442636-global-conspiracy-orthodox-christianity/>

²⁰⁷ Στο ίδιο.

3.5 Διασπορά και Ρωσικός Πολιτισμός

Περίπου 30 εκατομμύρια Ρώσοι συμπατριώτες ζουν στο εξωτερικό και αριθμούν μια από τις μεγαλύτερες διασπορές στον κόσμο²⁰⁸. Η έννοια της διασποράς στη Ρωσία έχει ευρύτερη σημασία την οποία ο ρώσος πρόεδρος την έχει αποδώσει με τον πιο χαρακτηριστικό τρόπο υποστηρίζοντας ότι «*όταν μιλάω για Ρώσους και Ρωσόφωνους πολίτες αναφέρομαι σε εκείνους τους ανθρώπους που θεωρούν ότι είναι μέρος της ευρείας ρωσικής κοινότητας, μπορεί να μην είναι απαραίτητα εθνοτικά Ρώσοι, αλλά να θεωρούν τους εαυτούς τους Ρώσους*²⁰⁹». Η διασπορά χρησιμοποιείται ως σημαντικό εργαλείο από την εξωτερική πολιτική της Ρωσίας, η οποία έχει αναλάβει το ρόλο του προστάτη. Μιλώντας στη ρωσική τηλεόραση, ο Ντιμίτρι Πεσκόφ, εκπρόσωπος του Προέδρου Βλαντιμίρ Πούτιν, δήλωσε ότι «*η Ρωσία είναι η χώρα στην οποία βασιζέται ο ρωσικός κόσμος*» και ότι ο Πούτιν «*είναι πιθανώς ο κύριος εγγυητής της ασφάλειας του ρωσικού κόσμου*»²¹⁰. Οι Ρωσόφωνοι αποτελούν σημαντικό μέρος του πληθυσμού των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών και ο αριθμός τους, ισοδυναμεί σε κάποιες περιπτώσεις με το ¼ του συνολικού πληθυσμού των χωρών στις οποίες ζουν [π.χ στην Εσθονία²¹¹ (24.8%), το Καζακστάν (23.7%)²¹² και τη Λετονία (25.4%)²¹³]. Η Ρωσία, σε πολλές περιπτώσεις, χρησιμοποιεί αυτούς τους πληθυσμούς για να εξυπηρετήσει τα συμφέροντά της, όταν θεωρεί ότι η ρωσική επιρροή στις χώρες αυτές γίνεται ασθενέστερη, ενώ η φιλοδυτική επιρροή αυξάνεται. Η μη διεύρυνση της ΕΕ και του ΝΑΤΟ σε χώρες όπως, η Λευκορωσία, το Καζακστάν και η Αρμενία είναι ένα παράδειγμα της επιρροής της ρωσικής δημόσιας διπλωματίας στις χώρες αυτές εκμεταλλευόμενη τα φιλορωσικά συναισθήματα και τους Ρωσόφωνους πληθυσμούς. Σε περιπτώσεις όπου ο στρατηγικός σχεδιασμός του δεν είναι επαρκής για να αποτρέψει αντιρωσικές ενέργειες, η Μόσχα εφαρμόζει τις αρχές της σκληρής ισχύος, όπως συνέβη για παράδειγμα στη Γεωργία, την Ουκρανία καθώς και στην Τσετσενία.

Η διατήρηση των ιστορικών και πολιτιστικών δεσμών με τους εθνοτικά Ρωσικούς πληθυσμούς είναι ένας παράγοντας ζωτικής σημασίας για την παρακολούθηση των εξελίξεων στην ευρύτερη περιοχή της Ευρασίας και την παρεμπόδιση των αντιρωσικών στρατηγικών. Η Ρωσία είναι πιθανό να καταβάλει μεγαλύτερες μακροπρόθεσμες προσπάθειες για τη διαφύλαξη πολιτισμικών και γλωσσικών δεσμών με εθνικούς Ρώσους που ζουν στη Βαλτική και θα προσπαθήσει να υπονομεύσει τις συνε-

²⁰⁸ <http://www.rs.gov.ru/en/activities/5>

²⁰⁹ President of Russia, *Conference of Russian ambassadors and permanent representatives*, Kremlin, Moscow, 1 July 2014, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/46131>.

²¹⁰ Coalson, R., «*Putin pledges to protect all ethnic Russians anywhere, so, where are they?*» *Radio Free Europe, Radio Liberty*, New York, 10 April 2014, <http://www.rferl.org/content/russia-ethnic-russification-baltics-kazakhstan-soviet/25328281.html>.

²¹¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/en.html>

²¹² <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kz.html>

²¹³ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/lg.html>

χιζόμενες προσπάθειες ενσωμάτωσής τους στις αντίστοιχες χώρες²¹⁴. Η επιρροή της διασποράς είναι εξαιρετικά σημαντική για το Κρεμλίνο. Η Ρωσία δύναται να παρέμβει στις εσωτερικές διαδικασίες των χωρών που φιλοξενούν μέλη της διασποράς. Επί παραδείγματι είναι σε θέση να παρέμβει στις εσωτερικές διαδικασίες των χωρών της πρώην ΕΣΣΔ είτε ευνοώντας τους πολιτικούς ηγέτες που έχουν φιλορωσικά αισθήματα, όπως ο Πρόεδρος Γιανουκόβιτς, είτε επιχειρώντας να αποτρέψει ενέργειες που βλάπτουν συμφέροντα της Ρωσίας. Στη δεύτερη περίπτωση η Δημόσια Διπλωματία της Ρωσίας επιδιώκει να αποτρέψει την εφαρμογή των πολιτικών που ακολουθούν οι χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης που στοχεύουν στην απομάκρυνση των φιλορώσων από την Μόσχα και στην αφομοίωσή τους στα κράτη όπου διαβιούν. Η αποτροπή αυτή πραγματοποιείται μέσω της κινητοποίησης των πληθυσμών αυτών η οποία υποκινείται είτε μέσω των καναλιών επικοινωνίας που η Ρωσία διατηρεί ανοιχτά προς αυτούς τους πληθυσμούς είτε αυθόρμητα από τον εθνοτικό ρωσικό πληθυσμό όταν κρίνουν ότι οι ιστορικοί και πολιτιστικοί δεσμοί τους με τη Ρωσία επηρεάζονται σοβαρά. Για παράδειγμα, ρώσοι διαδηλωτές διαμαρτυρήθηκαν στη Ρίγα για τη διατήρηση της ρωσικής γλώσσας στα σχολεία της Λετονίας. Ορισμένοι διαδηλωτές κρατούσαν πλακάτ που έγραφαν «Κάτω τα Χέρια από τα ρωσικά σχολεία», ενώ μια νεαρή κοπέλα κρατούσε ακόμη ένα πανό με το κείμενο «**Ουκρανία. άρχισαν τις διακρίσεις γλωσσών, το αποτέλεσμα - μια συγχώνευση με τη Ρωσία**»²¹⁵. Σε μια άλλη περίπτωση στην Ουκρανία, ένα πανό έξω από ένα κτίριο της κυβέρνησης στο Ντόνετσκ της ανατολικής Ουκρανίας που καταλήφθηκε από τους φιλορώσους αποσχιστές έγραφε: «*Ρωσία! Σώσε μας από τη σκλαβιά*»²¹⁶. Συχνά παρατηρείται το φαινόμενο ότι αυτοί οι πληθυσμοί υποστηρίζουν τις πρακτικές που ακολούθησε η Ρωσία στην Κριμαία, η οποία τελικά οδήγησε στην παράνομη προσάρτησή της και ότι αποτελούν ένα εύφορο έδαφος για την εξυπηρέτηση των ρωσικών συμφερόντων με στόχο τη δυνητική επέκταση της Ρωσίας σε νέα εδάφη. Κατά τη διάρκεια του δημοψηφίσματος της Υπερδνειστερίας, το 2006, ο πληθυσμός ψήφισε συντριπτικά υπέρ της ανεξαρτησίας από τη Μολδαβία με στόχο την ενσωμάτωση τους στη Ρωσία²¹⁷. Περισσότερο από το 82% του εκλογικού σώματος έλαβε μέρος στην ψηφοφορία. Πάνω από το 96% από αυτούς ψήφισαν την επανένωση με τη Ρωσία²¹⁸. Το σενάριο μιας «νέας Κριμαίας»

²¹⁴ *Stratfor*, «Russia looks at Protests in the Baltic», Texas, USA, 10 April 2014, <https://www.stratfor.com/analysis/russia-looks-protests-baltics>.

²¹⁵ Musch, S., «Russian speakers protest in Riga for preservation of their language», *Euronews*, Latvia, 13 April 2014, <http://www.euroviews.eu/2014/2014/04/13/russian-speakers-protest-in-riga-for-preservation-of-their-language>

²¹⁶ Coalson, R., «Putin pledges to protect all ethnic Russians anywhere, so, where are they? », *Radio Free Europe, Radio Liberty*, New York, 10 April 2014, <http://www.rferl.org/content/russia-ethnic-russification-baltics-kazakhstan-soviet/25328281.html>.

²¹⁷ Piano Aili, «Freedom in the world 2009» *The annual survey of political rights & civil liberties*, Freedom House, USA, 2009, σελ. 851.

²¹⁸ *The Washington Post*, «Transcript: Putin says Russia will protect the rights of Russians abroad», 18 March 2014, https://www.washingtonpost.com/world/transcript-putin-says-russia-will-protect-the-rights-of-russians-abroad/2014/03/18/432a1e60-ae99-11e3-a49e-76adc9210f19_story.html.

φαίνεται να είναι πιθανό, όσο το ποσοστό των εθνοτικών ρωσικών πληθυσμών είναι υψηλό και όσο τα φιλο-ρωσικά κινήματα δραστηριοποιούνται στα μετασοβιετικά κράτη.

Συνακόλουθα ο στόχος της Ρωσικής Ομοσπονδίας ήταν και εξακολουθεί να είναι η διαφύλαξη του περιγύρου της που περιλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της διασποράς, μέσω της άσκησης οικονομικής επιρροής στην περιοχή της Βαλτικής και των χωρών του Καυκάσου. Ο Πούτιν έχει συνειδητοποιήσει ότι μια ενδεχόμενη μη εφαρμογή μιας τέτοιας στρατηγικής θα είχε αρνητικές επιπτώσεις όχι μόνο στη ρωσική οικονομία αλλά και σε θέματα ασφάλειας. Έτσι, η Ρωσία εκμεταλλευόμενη τους κοινούς πολιτιστικούς, ιστορικούς δεσμούς και τους κοινούς οικονομικούς στόχους, επιδιώκει να προσελκύσει τις γειτονικές της χώρες και να τις συμπεριλάβει στη σφαίρα επιρροής της εφαρμόζοντας μεθόδους ήπιας ισχύος λαμβάνοντας υπόψη την ύπαρξη των σημαντικών τμημάτων των ρωσόφωνων πληθυσμών. Λαμβάνοντας υπόψη τον πίνακα του παραρτήματος «2» διαπιστώνουμε ότι η εξάρτηση αυτή έχει επιτευχθεί σε σημαντικό βαθμό, δεδομένου ότι από τους δέκα κύριους εταίρους της Ρωσίας, οι έξι βρίσκονται στα σύνορα της (ΕΕ, Κίνα, Λευκορωσία, Ουκρανία, Καζακστάν και Ιαπωνία). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι «οι γειτονικές χώρες κερδίζουν έδαφος ως προμηθευτές σε ποικίλα προϊόντα»²¹⁹. Η πτώση των εξαγωγών της μετά το 2014 στην παγκόσμια αγορά που οφειλόταν κυρίως στη μείωση των τιμών του πετρελαίου αλλά και στην επιβολή των κυρώσεων αρχίζουν πλέον και ανακάμπτουν σημαντικά από το 2017 σημειώνοντας αύξηση κατά 22,1% (βλ. Παράρτημα «2») ενώ η ίδια τάση παρουσιάζεται και στην ΕΕ (βλ. Παράρτημα «3»). Η Ρωσία είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της ΕΕ και η ΕΕ είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Ρωσίας (βλ. Παράρτημα «2»). Τα τρία τέταρτα των ξένων άμεσων επενδύσεων στη Ρωσία προέρχονται από κράτη μέλη της ΕΕ, ενώ μόνο το 30% προέρχεται από την Κύπρο²²⁰. Συμπερασματικά, μπορούμε να δούμε ότι η Ρωσία, εκμεταλλευόμενη τα φιλορωσικά αισθήματα πολλών πρώην πολιτών της ΕΣΣΔ, ενισχύει και προσπαθεί να εδραιώσει τη θέση της στις χώρες αυτές.

²¹⁹ Krivonos, E., *Russian restrictions on agri-food imports: Effects on domestic and world markets*, International conference on Agricultural Economy, Milan, Italy, 9-14 August 2015, mainland_2015/ICAE_symposion_Martin_Petrick/01_Krivonos.pdf σελ. 9,

²²⁰ *European Commission*, <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/russia/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΚΑΙ ΡΩΣΙΚΑ ΜΜΕ

4.1 Τα Μέσα του Κρεμλίνου στην άσκηση της ΔΔ

Η εποχή μας είναι αναμφίβολα η εποχή της επικοινωνιακής έκρηξης στο πλαίσιο της οποίας πρωτοφανή πολιτικής ισχύς έχει συσσωρευτεί στα χέρια όσων ελέγχουν τη διάθεση πληροφοριών²²¹. Ο Πούτιν από τις πρώτες του ημέρες ως πρόεδρος, έχοντας αντιληφθεί τη σπουδαιότητα του τομέα της διαχείρισης και προβολής πληροφοριών, κινήθηκε γρήγορα για να κυριαρχήσει στο τοπίο των μέσων μαζικής ενημέρωσης στη Ρωσία, θέτοντας υπό τον έλεγχό του όχι μόνο τα κρατικά μέσα ενημέρωσης, αλλά και ιδιωτικά ραδιοτηλεοπτικά μέσα. Η ρωσική τηλεόραση κυριαρχείται από κανάλια που είτε ανήκουν απευθείας στο κράτος είτε ανήκουν σε εταιρείες που έχουν στενούς δεσμούς με το Κρεμλίνο.²²² Αυτά τα μέσα μεταδίδουν απευθείας τις εκπομπές τους όχι μόνο στο εσωτερικό αλλά και στο εξωτερικό έχοντας αναπτύξει ένα ευρύ διεθνές δίκτυο σε μια μεγάλη ποικιλία γλωσσών.

Αναλυτικότερα η ρωσική κυβέρνηση κατέχει και εκμεταλλεύεται μέσα ενημέρωσης, όπως το Sputnik και το RT. Ο τίτλος του ειδησεογραφικού φορέα, Σπούτνικ²²³, δεν είναι τυχαίος καθόσον συνδέεται με τον πρώτο τεχνητό δορυφόρο στην παγκόσμια ιστορία ενώ υπενθυμίζεται η συνεισφορά της Ρωσίας στην παγκόσμια τεχνολογία του διαστήματος. Το Sputnik είναι ένα σύγχρονο πρακτορείο ειδήσεων, το οποίο περιλαμβάνει newsfeeds, websites, κοινωνικά δίκτυα, εφαρμογές, ραδιοφωνικές εκπομπές και κέντρα πολυμέσων ενώ η έδρα του βρίσκεται στη Μόσχα. Περιφερειακά γραφεία βρίσκονται σε βασικές περιοχές και χώρες σε όλο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Πολιτειών (Ουάσιγκτον), της Κίνας (Πεκίνο), της Γαλλίας (Παρίσι), της Γερμανίας (Βερολίνο), της Αιγύπτου (Κάιρο) και του Ηνωμένου Βασιλείου (Λονδίνο και Εδιμβούργο). Το Sputnik ξεκίνησε να λειτουργεί στις 10 Νοεμβρίου 2014 από τη ρωσική εταιρία μέσων ενημέρωσης Rossiya Segodnya²²⁴. Ο Κισελιόφ που χαρακτηρίζεται για την αντιδυτική του προπαγάνδα και ένας από τους αγαπημένους δημοσιογράφους του Βλαντιμίρ Πούτιν ο οποίος τον διόρισε επικεφα-

²²¹ Γκίκας, Β., Παπακωνσταντίνου, Α., Προκάκης, Κ., *Επικοινωνιακή Διπλωματία*, Εκδ. Σακκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005, σελ.51.

²²² Dougherty, J., *How the Media Became One of Putin's Most Powerful Weapons*, *The Atlantic*, April 21, 2015, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/04/how-the-media-became-putins-most-powerful-weapon/391062/>

²²³ «Σπούτνικ: Η ρωσική απάντηση στα δυτικά ΜΜΕ», *Η Καθημερινή*, 10.11.2014

<http://www.kathimerini.gr/791441/article/epikairothta/kosmos/spoynnik-h-rwsikh-apanthsh-sta-dytika-mme>

²²⁴ *Sputniknews*, <https://sputniknews.com/docs/about/index.html>

λής του οργανισμού Rossiya Segodnya²²⁵ υποστήριξε ότι η ειδησεογραφική πολιτική του Σπούτνικ θα είναι «πολυπολική, πολύχρωμη και πολυπολιτισμική. Είμαστε ενάντια στην επιθετική προπαγάνδα που σερβίρουν σήμερα στον κόσμο και επιβάλλει ένα μονοπολικό κόσμο», συμπλήρωσε ο ίδιος²²⁶. Γίνεται αντιληπτό ότι το Sputnik αποτελεί ένα υποστηρικτικό εργαλείο της φιλοσοφίας της σύγχρονη Ρωσίας για επικράτηση της πολυπολικότητας στο διεθνές σύστημα.

Το RT (πρώην Russia Today) είναι καλωδιακό τηλεοπτικό δίκτυο με έδρα τη Μόσχα ιδρύθηκε στις 6 Απριλίου 2005 και άρχισε να λειτουργεί στις 10 Δεκεμβρίου 2005 ως αυτόνομη μη κερδοσκοπική οργάνωση που χρηματοδοτείται από τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό της Ρωσίας μέσω της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Τύπου και Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Το RT παρουσιάζει όλο το εικοσιτετράωρο δελτία ειδήσεων, ντοκιμαντέρ, talk shows και συζητήσεις, καθώς και αθλητικά και πολιτιστικά προγράμματα από τη Ρωσία και όλο τον κόσμο, με στόχο την ξένη αγορά ειδήσεων. Το σήμα του δικτύου εκπέμπεται από 22 δορυφόρους επιτρέποντας σε 630 εκατομμύρια ανθρώπους, σε περισσότερες από 100 χώρες, να παρακολουθήσουν το κανάλι. Επισημαίνεται ότι το RT America είναι διαθέσιμο σε 85 εκατομμύρια ανθρώπους στις ΗΠΑ και το 2011 ήταν το δεύτερο σε τηλεθέαση ξένο κανάλι ειδήσεων στις ΗΠΑ μετά το BBC World News²²⁷.

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν επίσης ενταχθεί στα μέσα διαχείρισης της κοινής γνώμης και πραγματοποιείται ευρεία χρήση τους στο πλαίσιο της επικοινωνιακής στρατηγικής των ρωσικών αρχών. Σε γεγονότα κατά τα οποία πλήττεται η εικόνα της Ρωσίας διαπιστώνεται ευρεία και συντονισμένη χρήση τους τόσο σε κυβερνητικό όσο και σε διπλωματικό επίπεδο ενώ πολλές φορές χρησιμοποιούν το Διεθνές Δίκαιο για να υποστηρίξουν τις απόψεις της. Στην υπόθεση Σκριπάλ για την οποία οι Βρετανικές αρχές κατηγορούν τη Μόσχα, η επικοινωνία με τη βρετανική κυβέρνηση πολλές φορές πραγματοποιήθηκε μέσω Tweets. Άλλωστε η βαρύτητα που δίνει η Ρωσία στη λειτουργία των ρωσικών ΜΜΕ σε άλλα κράτη παρακολουθείται και ελέγχεται στενά από τον Πούτιν καθόσον αυτά εντάσσονται στο οπλοστάσιο της Μόσχας για την άσκηση επιρροής σε άλλους λαούς. Το 2014, το RT της Ισπανίας άρχισε να μεταδίδει στην Αργεντινή (ως ο δεύτερος ξένος ραδιοτηλεοπτικός οργανισμός). Μετά τη νίκη του Macri το 2016, η ανακοινώθηκε ότι η συμφωνία θα ανασταλεί. Η Μόσχα αντέδρασε κατηγορώντας τις ΗΠΑ και απειλώντας τα αντίποινα εναντίον του Μπουένος Άιρες. Κάτω από την πίεση αυτή, η κυβέρνηση του Macri ανέτρεψε την

²²⁵ Stephen Ennis, *Putin's RIA Novosti revamp prompts propaganda fears*, 9 December 2013, <https://www.bbc.com/news/world-europe-25309139>

²²⁶ «Σπούτνικ: Η ρωσική απάντηση στα δυτικά ΜΜΕ», *Η Καθημερινή*, 10.11.2014

<http://www.kathimerini.gr/791441/article/epikairothta/kosmos/spoytnik-h-rwsikh-apanthsh-sta-dytika-mme>

²²⁷ *BBC News*, «Russia profile – Media», 25 April 2017, <https://www.bbc.com/news/world-europe-17840134>

απόφασή της και επετράπη στην RT να διατηρήσει τη θέση της στο δημόσιο τηλεοπτικό κανάλι²²⁸. Χρησιμοποιώντας το μέσο της τηλεόρασης του διαδικτύου αλλά και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης το Κρεμλίνο καλλιεργεί το έδαφος για να διευκολύνει την άσκηση της δημόσιας διπλωματίας στο κοινό που επιθυμεί. Λοιπά μέσα που χρησιμοποιούνται από την ρώσικη κυβέρνηση φαίνονται στο Παράρτημα «Α».

4.2 Η Εναλλακτική Εικόνα στα Διεθνή ΜΜΕ

Η άποψη του Κρεμλίνου για τις τρέχουσες εξελίξεις αποτελεί την άλλη διάσταση στην οποία πρέπει να έχει πρόσβαση κάθε πρόσωπο. Ο γενικός διευθυντής του πρακτορείου «Η Ρωσία σήμερα», Ντμίτρι Κισελιόφ, δήλωσε ότι ο στόχος είναι «να παρέχει στη διεθνή κοινή γνώμη μια εναλλακτική εικόνα, απέναντι στη μεροληπτική κάλυψη των διεθνών γεγονότων από τα Δυτικά Μέσα Ενημέρωσης»²²⁹. Η Ρωσία έχει καθορίσει το ρόλο των ΜΜΕ στα θεσμικά της κείμενα επιθυμώντας να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στην παγκόσμια ενημέρωση. Σύμφωνα με το Concept της εξωτερικής πολιτικής που εγκρίθηκε το 2016 επιδίωξη της Ρωσίας είναι να «... να διασφαλίσει ότι ο κόσμος έχει μια αντικειμενική εικόνα για τη χώρα, αναπτύσσει τους δικούς της αποτελεσματικούς τρόπους για να επηρεάσει το ξένο κοινό, προωθεί τα ρωσόφωνα μέσα ενημέρωσης στον παγκόσμιο χώρο πληροφοριών, παρέχοντάς τους την απαραίτητη κρατική στήριξη, ...και λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για την αντιμετώπιση των απειλών κατά της ασφάλειας των πληροφοριών της. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιείται νέα τεχνολογία πληροφοριών και επικοινωνιών. Η Ρωσία προτίθεται να προωθήσει ένα σύνολο νομικών και δεοντολογικών κανόνων σχετικά με την ασφαλή χρήση αυτής της τεχνολογίας. Η Ρωσία διασφαλίζει το δικαίωμα κάθε προσώπου να αποκτήσει αμερόληπτη πληροφόρηση σχετικά με τις παγκόσμιες εξελίξεις και τις διάφορες απόψεις»²³⁰. Στο ίδιο κείμενο που αφορά στις αρχές για την επίτευξη των εθνικών στρατηγικών προτεραιοτήτων της Ρωσικής ομοσπονδίας, επισημαίνεται ότι οι δραστηριότητες εξωτερικής πολιτικής του κράτους έχουν μεταξύ άλλων ως αντικειμενικό σκοπό «να ενισχύσει της θέση των ρωσικών μέσων μαζικής επικοινωνίας και των μέσων επικοινωνίας στον παγκόσμιο χώρο πληροφοριών και να μεταφέρει την προοπτική

²²⁸ Gurganus, J., *Russia: Playing a Geopolitical Game in Latin America*, May 03, 2018,

<https://carnegieendowment.org/2018/05/03/russia-playing-geopolitical-game-in-latin-america-pub-76228>

²²⁹ <https://www.briefingnews.gr/rosia/neo-pagkosmio-eidiseografiko-diktyo-apo-ti-rosia>

²³⁰ *The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation*, «Foreign Policy Concept Of The Russian Federation», Approved by President of the Russian Federation Vladimir Putin on November 30, 2016, «... ..47. *Russia seeks to ensure that the world has an objective image of the country, develops its own effective ways to influence foreign audiences, promotes Russian and Russian-language media in the global information space, providing them with necessary government support, is proactive in international information cooperation, and takes necessary steps to counter threats to its information security. New information and communication technology is used to this end. Russia is intent on promoting a set of legal and ethical norms regarding the safe use of such technology. Russia asserts the right of every person to access unbiased information about global developments and various points of view*». http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICk6BZ29/content/id/2542248

της Ρωσίας στις διεθνείς διαδικασίες σε μια ευρύτερη διεθνή κοινότητα.»²³¹. Αποτυπώνεται λοιπόν με τον πιο επίσημο τρόπο, η πρόθεση της Ρωσίας να υποστηρίξει με σθεναρό τρόπο τα Ρώσικα ΜΜΕ στη διεθνή κοινότητα.

Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στα προγράμματα του Sputnik και του RT τα οποία ασκούν επιρροή πέραν των πρώην σοβιετικών κρατών επειδή αυτά προωθούν προγράμματα και περιεχόμενο σε απευθείας σύνδεση σε μια μεγάλη ποικιλία γλωσσών. Εξηγώντας την αποστολή του «Russian Today» ο Κισελιόφ τόνισε: «*Το πρακτορείο επιδιώκει να συμβάλει ώστε να αποκατασταθεί η δίκαιη αντιμετώπιση της Ρωσίας εκ μέρους των διεθνών ΜΜΕ, ως μιας σημαντικής χώρας στον κόσμο που έχει καλές προθέσεις*». Σχετικά με το σύγχρονο διαδικτυακό «Σπούτνικ», η Σιμονιάν είπε: «*Το νέο Μέσο Ενημέρωσης θα προσφέρει εκπομπές αναλύσεων, δημοσιογραφικές έρευνες, συνεντεύξεις με εμπειρογνώμονες, ψυχαγωγικά προγράμματα, τα οποία θα διαφέρουν ως προς την επιλογή και την προσέγγιση των θεμάτων τους, και το σημαντικότερο για τη διαφορετική αντίληψη που έχουν για τον κόσμο*».²³² Ο Αμερικανικός οργανισμός έρευνας και ανάλυσης CNA ο οποίος συνεργάζεται με την Αμερικανική κυβέρνηση, συνοψίζει τα μηνύματα που υποστηρίζονται από τα ΜΜΕ της ρωσικής ομοσπονδίας όπως παρακάτω²³³:

- Η μεγάλη ισχύς της Ρωσίας, συμπεριλαμβανομένης της στρατιωτικής της δύναμης.
- Η συνεχής ηγεσία και αρμοδιότητα του Βλαντιμίρ Πούτιν (κυρίως για το εγχώριο ακροατήριο).
- Η άποψη της Μόσχας για τις γειτονικές χώρες ως χώρες στρατηγικής σημασίας για την εθνική ασφάλεια και, σε ορισμένες περιπτώσεις για την οικονομική της ανάπτυξη.
- Οι Πολιτικές ΗΠΑ / Δύσης αποτελούν απειλές κατά της ρωσικής εθνικής ασφάλειας
- Οι Πολιτικές ΗΠΑ / Δύσης, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης βίας και προώθησης της δημοκρατίας, ως απειλές για την παγκόσμια σταθερότητα.
- Το Διεθνές δίκαιο και το πολυπολικό διεθνές σύστημα περιορίζεται από τις ΗΠΑ / Δυτική ελευθερία δράσης.

²³¹ Στο ίδιο, «... to bolster the standing of Russian mass media and communication tools in the global information space and convey Russia's perspective on international process to a wider international community;...»http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICk6BZ29/content/id/2542248

²³² <https://www.briefingnews.gr/rosia/neo-pagkosmio-eidiseografiko-diktyo-apo-ti-rosia>

²³³ Zakem, V., Saunders, P., Hashimova, U., and Hammerberg, P.K., *Mapping Russian Media Network: Media's Role in Russian Foreign Policy and Decision-making*, January 2018, https://www.cna.org/cna_files/pdf/DRM-2017-U-015367-3Rev.pdf, σελ. 19-20.

- Πολιτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές παραδόσεις ως πηγές σταθερότητας και ασφάλειας και όχι ως εμπόδια στην πρόοδο.

Σε κάθε περίπτωση τα ΜΜΕ της Ρωσίας λειτουργούν ως σύμμαχοι της κυβέρνησης της ρωσικής ομοσπονδίας στην προσπάθεια που κάνουν για να αποκαλύψουν έναν διαφορετικό ρόλο των δυτικών κυβερνήσεων από αυτόν που παρουσιάζουν τα ανταγωνιστικά δυτικά ΜΜΕ. Σύμφωνα επίσης με τη ρωσική προσέγγιση τα δυτικά ΜΜΕ υποστηρίζουν το προσωπείο της ασφάλειας και της ειρήνης του δυτικού κόσμου πίσω από το οποίο κρύβεται η υποκρισία του καθόσον πολλές φορές παρεμβαίνει στην εσωτερική λειτουργία των κρατών ανάλογα με τα συμφέροντα τους. Ταυτόχρονα επιδιώκεται να αναδειχτεί η ρώσικη άποψη για την ενίσχυση της διεθνούς ειρήνης και της διασφάλισης της παγκόσμιας ασφάλειας και σταθερότητας με στόχο τη δημιουργία ενός δίκαιου και δημοκρατικού διεθνούς συστήματος που θα ασχολείται με διεθνή ζητήματα με βάση τη συλλογική λήψη αποφάσεων και τους κανόνες του διεθνούς δικαίου όπως αναλύθηκε στο κεφ.2.1.

4.3 Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ή Μέσα Επιρροής

Η δυτική προσέγγιση βασίζεται στο γεγονός ότι η Ρωσία μέσω του σημαντικού δικτύου ΜΜΕ που έχει αναπτύξει σε όλο τον κόσμο στοχεύει όχι τόσο να διαφωτίσει τη διεθνή κοινή γνώμη για το τι συμβαίνει στη Ρωσία και τον κόσμο, αλλά να καλύψει τα γεγονότα με μια «ρωσική ματιά». Τα Δυτικά ΜΜΕ κατηγορούν το Κρεμλίνο ότι ασκεί προπαγάνδα σε βάρος της δύσης και πολλές φορές παραδέχονται ότι σε αυτό η Ρωσία υπερέχει²³⁴. Η χρηματοδότηση των Ρωσικών ΜΜΕ από το Κρεμλίνο συνιστά ένα σημαντικό στοιχείο στον παγκόσμιο ανταγωνισμό των ΜΜΕ. Σύμφωνα με δημοσίευμα της guardian, το BBC έχει ξεπεραστεί οικονομικά από τα ρωσικά κανάλια ειδήσεων, και υφίσταται ανησυχίες ότι η Βρετανία και οι ΗΠΑ ενδέχεται να χάσουν τον παγκόσμιο «πόλεμο πληροφόρησης» από το Κρεμλίνο²³⁵. Για να διαπιστώσουμε την επιρροή των ρωσικών ΜΜΕ αξίζει να επισημανθεί ότι, σε μια έρευνα που διεξήχθη σε 38 χώρες από τις 100 όπου εκπέμπει το RT, από την τρίτη μεγαλύτερη εταιρεία έρευνας αγοράς παγκοσμίως που εδρεύει στη Γαλλία, την Ipsos, αυτό κατατάχθηκε στα πέντε κορυφαία διεθνή κανάλια ειδήσεων στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ²³⁶.

²³⁴ Ball, J., «Russia is better at propaganda than we are», *CNN*, <https://edition.cnn.com/2018/09/13/opinions/russia-is-better-than-us-at-propaganda-opinion-intl/index.html>

²³⁵ *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/media/2014/dec/21/bbc-world-service-information-war-russia-today>

²³⁶ *RT*, <https://www.rt.com/news/335123-rt-viewership-ipsos-study/>

Παράλληλα, η Μόσχα κατηγορείται ότι για την υλοποίηση της προπαγάνδας χρησιμοποιεί προηγμένη τεχνολογία που έχει αναπτύξει σε αυτό τον τομέα. Η Τεχνογνωσία αυτή δίνει τη δυνατότητα στα Ρώσικα ΜΜΕ να δραστηριοποιούνται σε ξένα κράτη και να επηρεάζουν τα ξένα κοινά σύμφωνα με τα συμφέροντα τους, χωρίς να αποκαλύπτουν τα ίχνη τους. Τα μηνύματα των κοινωνικών μέσων μπορούν να στοχεύουν σε συγκεκριμένα ακροατήρια μέσω αλγορίθμων. Έτσι, ενδέχεται να εμφανιστούν tweets στο Twitter κάποιων χρηστών, ακόμη και αν δεν έχουν εγγραφεί σε αυτούς τους λογαριασμούς. Αυτά τα tweets μπορούν να προωθήσουν άλλους λογαριασμούς, οι οποίοι μπορούν να μεταδώσουν «ψεύτικες ειδήσεις»²³⁷. Στη περίπτωση της διεξαγωγής εκλογών στη Γερμανία στη Γαλλία αλλά και στις ΗΠΑ οι αντίστοιχες αρχές τους κατηγόρησαν τη Ρωσία για επιρροή στα εκλογικά αποτελέσματα των χωρών τους σύμφωνα με τα συμφέροντα της με τη χρήση τέτοιων μεθόδων που απαιτούν αυξημένη τεχνογνωσία.

Τα ΜΜΕ στη Ρωσία φαίνεται ότι στοχοποιούν ηγέτες οι οποίοι πρωταγωνίστησαν σε τιμωρητικά μέτρα κατά της Ρωσίας. Η καγκελάριος Μέρκελ, πρωτοστάτησε στην επιβολή των κυρώσεων κατά της Ρωσίας. Ως εκ τούτου η «ρωσική εκστρατεία» αποσκοπούσε στην υπονόμευση της Μέρκελ μέσω της κινητοποίησης του «Ρωσικού κόσμου» της Γερμανίας – [Ρωσόφωνη κοινότητα αποτελούμενη κυρίως από τους λεγόμενους «Russlanddeutschen» (εθνοτικούς Γερμανούς που γεννήθηκαν και κατοικούσαν στη Σοβιετική Ένωση αλλά μετακόμισαν στη Γερμανία μετά την επανένωση και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης)] και τους μη γερμανούς ρωσόφωνους μετανάστες που έχουν κατορθώσει να αποκτήσουν γερμανική ιθαγένεια και, ως εκ τούτου, να καταστούν επιλέξιμοι για ψηφοφορία. Σύμφωνα με διάφορες εκτιμήσεις, ο «ρωσικός κόσμος» της Γερμανίας αριθμεί περίπου 3 εκατομμύρια, ή περίπου το 3,5% του πληθυσμού²³⁸ και ως εκ τούτου συνιστά μια υπολογίσιμη δύναμη για το Γερμανικό κράτος.

Στην περίπτωση της Γαλλίας τα ρωσικά κρατικά ελεγχόμενα μέσα ενημέρωσης, όπως το RT και το Sputnik, άρχισαν να δημοσιεύουν υλικό που αποσκοπούσε στην υπονόμευση της αυξανόμενης δημοτικότητας του Macron. Το RT ακολουθώντας την συντηρητική και εθνοκεντρική προσέγγιση του ευρασιανισμού επικεντρώθηκε στην προβολή της χρηματοδότησης του Macron από τους Rothschild & Cie Banque, η οποία ελέγχεται από την οικογένεια Rothschild, προωθώντας την αντιπαγκοσμιοποίηση και την αντισημιτική κάρτα. Επιπλέον πρόβαλλε την εικόνα ότι ο Macron ήταν «αντιπρόσωπος μεγάλου αμερικανικού τραπεζικού συστήματος» και

²³⁷ *Paris Match*, <https://www.parismatch.com/Actu/International/Twitter-privé-les-medias-russes-RT-et-Sputnik-de-contenus-sponsorises-1379930>

²³⁸ Boghani, P., «How Russia Looks To Gain Through Political Interference», *Frontline*, December 23, 2016, <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/how-russia-looks-to-gain-through-political-interference/>

υποστηρίχθηκε από ένα «πολύ πλούσιο γκέυ λόμπι », καθώς και φήμες ότι ο ίδιος ο Macron ήταν ομοφυλόφιλος²³⁹. Ο γάλλος πρόεδρος Εμμανουέλ Μακρόν δήλωσε κατά την προεκλογική του εκστρατεία ότι το RT και το Sputnik δεν συμπεριφέρθηκαν ως ΜΜΕ άλλα ως «παράγοντες επιρροής»²⁴⁰.

Στην περίπτωση των Αμερικανικών εκλογών η επιρροή εκτιμάται ότι καθόρισε το αποτέλεσμα τους. Η οργάνωση και λειτουργία των υπηρεσιών και των μέσων δεν έγινε έγκαιρα αντιληπτή από τις αρχές των ΗΠΑ. Ο Ρωσικός Οργανισμός Έρευνας Διαδικτύου (Internet Research Agency -IRA) δημιουργήθηκε για να ασχοληθεί με την αμερικανική πολιτική. Σύμφωνα με τους αμερικανούς εισαγγελείς, ο IRA είχε συγκεντρώσει κλεμμένες ταυτότητες πραγματικών Αμερικανών. Δύο μέλη του οργανισμού λέγεται ότι ταξίδεψαν στις ΗΠΑ για να συγκεντρώσουν περισσότερη πληροφορία. Ο IRA άρχισε να δραστηριοποιείται στα ηλεκτρονικά μέσα των Η.Π.Α. προκειμένου να συγκεντρώσει συμβουλές για το πώς να στοχεύει αποτελεσματικά τους ψηφοφόρους. Σύμφωνα με έγγραφα του αρμόδιου αμερικανικού δικαστηρίου βασική πρόθεση του IRA ήταν να κρύψει τα ίχνη του τα οποία προέρχονταν από τη Ρωσία. Για το λόγο αυτό, ο IRA φαίνεται να έχει χρησιμοποιήσει αρκετά εικονικά ιδιωτικά δίκτυα (VPN) για να δρομολογήσει τις δραστηριότητές του μέσω υπολογιστών στις ΗΠΑ. Χρησιμοποίησαν κλεμμένες ταυτότητες για να δημιουργήσουν λογαριασμούς PayPal με πραγματικά αμερικανικά ονόματα. Το κατηγορητήριο περιγράφει μια τόσο αποτελεσματική εκστρατεία για τον επηρεασμό των αμερικανών ψηφοφόρων, που οι αμερικανικές επιχειρήσεις άρχισαν να πληρώνουν τους Ρώσους για την προώθηση διαφημιστικού υλικού. Ο IRA χρέωνε τις επιχειρήσεις μεταξύ \$ 25 - \$ 50 την κάθε ανάρτηση²⁴¹ ενώ ο προϋπολογισμός του εκτιμάται άνω του ενός εκατομμυρίου δολαρίων ο οποίος χρησιμοποιούταν για να αγοράσει διαφημίσεις σε ιστοτόπους όπως το Twitter και το Facebook. Πρόσφατες αναφορές υποδεικνύουν ότι η Cambridge Analytica, η εταιρεία που χρησιμοποίησε στοιχεία από το Facebook για να στοχεύσει ψηφοφόρους των ΗΠΑ στις προεδρικές εκλογές του 2016, δραστηριοποιήθηκε στο Μεξικό, στη Βραζιλία και ενδεχομένως στην Κολομβία, αυξάνοντας το φάσμα ρωσικών ΜΜΕ ή άλλων εξωτερικών προσπαθειών χειραγώγησης της κοινής γνώμης του εκλογικού σώματος²⁴².

²³⁹ Στο ίδιο.

²⁴⁰ «Macron slams RT, Sputnik news as 'lying propaganda' at Putin press conference», *France 24*, <https://www.youtube.com/watch?v=gT9sl4Cm3sQ&feature=youtu.be>

²⁴¹ Lee, D., «The tactics of a Russian troll farm», *BBC news*, 16 February 2018, <https://www.bbc.com/news/technology-43093390>

²⁴² Gurganus, J., *Russia: Playing a Geopolitical Game in Latin America*, May 03, 2018, <https://carnegieendowment.org/2018/05/03/russia-playing-geopolitical-game-in-latin-america-pub-76228>

4.4 Τα Ρώσικα Μέσα Επικοινωνίας στην Υποστηρικτική Γραμμή της Ρωσίας στην Περίπτωση της Ουκρανικής Κρίσης

Για τη Μόσχα η κρίση στην Ουκρανία ήταν η κορυφή μιας ευρύτερης σύγκρουσης με τη Δύση σχετικά με τις αρχές, τους κανόνες και τους φορείς που πρέπει να διέπουν τον προσανατολισμό των μετασοβιετικών κρατών, που είναι γνωστά στη Ρωσία ως «εγγύς εξωτερικό - near abroad»²⁴³. Η απόσχιση της Κριμαίας επιτεύχθηκε μέσω της ενεργού συμμετοχής των ρωσικών στρατιωτικών μονάδων που βρίσκονταν στην περιοχή. Οι αποσχιστικές ενέργειες (δηλ. Διαμαρτυρίες, ψηφίσματα, κινήσεις υπέρ της ανεξαρτησίας, δημοψηφίσματα, απομάκρυνση των ουκρανικών θεσμών κ.λπ.) των φιλωρώσων κατοίκων της Κριμαίας δημιούργησαν τις προϋποθέσεις και αποτέλεσαν το πρόσχημα για τη διεξαγωγή της στρατιωτικής επιχείρησης. Η κατάσταση αυτή προκάλεσε την παρέμβαση των ρωσικών δυνάμεων και την επακόλουθη απόσχιση και προσάρτηση της Κριμαίας (αλλαγή του status quo) κινητοποιώντας ταυτόχρονα πολιτικά και στρατιωτικά μέσα για να επιτευχθεί ο αντικειμενικός σκοπός.

Στον επικοινωνιακό τομέα καθ' όλη τη διάρκεια της σύγκρουσης, τα ρωσικά κρατικά μέσα ενημέρωσης δημιούργησαν αμφιβολίες σχετικά με τη συμμετοχή της Ρωσίας στην κρίση και την υποστήριξή της στους αυτονομιστές αντάρτες. Η Ρωσία αρνήθηκε την παρουσία των στρατευμάτων της στην Κριμαία μέχρι να προσαρτήσει την περιοχή της Ουκρανίας τον Μάρτιο του 2014²⁴⁴. Μετά την προσάρτηση της Κριμαίας, η επικοινωνιακή δραστηριότητα της Ρωσίας εστιάστηκε στη μεταβολή της εικόνας που δημιουργήθηκε από την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας το 2014 προς όφελος της. Ο Κισελίοφ, πρωταγωνιστεί στην αποκατάσταση της εικόνας της Ρωσίας που έχει πληγεί εξαιτίας της κρίσης στην Ουκρανία²⁴⁵. Η ρώσικη κυβέρνηση χρησιμοποιεί κάθε ευκαιρία για να αναδείξει ότι η προσάρτηση αυτή έγινε επί τη βάση του ΔΔ. Ο επικοινωνιακός αγώνας περιλαμβάνει την ενεργοποίηση κάθε μέσου για να στηρίξει δημοσίως την ενέργεια αυτή. Επιχειρεί να δικαιολογήσει τις πρακτικές που ακολουθήθηκαν στην Κριμαία, βασιζόμενη στις αντίστοιχες πρακτικές της Δύσης στην περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου. Ο Πούτιν υποστηρίζει ότι «Ο λαός του Κοσσυφοπεδίου κήρυξε την ανεξαρτησία του μόνο με απόφαση του κοινοβουλίου και ο λαός της Κριμαίας το έκανε με δημοψήφισμα στο οποίο συμμετείχαν πάνω από το 90% των κατοίκων της Κριμαίας και περίπου το ίδιο ποσοστό - 90% - ψήφισαν για ανεξαρ-

²⁴³ Toal G., *Near Abroad: Putin, the West and the Contest Over Ukraine and the Caucasus*, New York: Oxford University Press, 2017.

²⁴⁴ Boghani, P., «How Russia Looks To Gain Through Political Interference», *Frontline*, December 23, 2016, <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/how-russia-looks-to-gain-through-political-interference/>

²⁴⁵ «Σπούτνικ: Η ρωσική απάντηση στα δυτικά ΜΜΕ», *Η Καθημερινή* 10.11.2014 <http://www.kathimerini.gr/791441/article/epikairothta/kosmos/spoytnik-h-rwsikh-apanthsh-sta-dytika-mme>

τησία και στη συνέχεια για ένταξη στη Ρωσία», ανέφερε. «Δεν είναι αυτή η δημοκρατία; Τι είναι τότε;» Ρώτησε ο Πούτιν²⁴⁶. Η Ρωσία υποστηρίζει ότι η προσάρτηση της Κριμαίας δικαιολογείται από τη γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου, καθώς θεωρούν ότι «είναι μια παρόμοια κατάσταση με τον μονομερή διαχωρισμό του Κοσσυφοπεδίου από τη Σερβία»²⁴⁷.

Η Μόσχα δίνει μεγάλη βαρύτητα στη σύγκρουση Δύσης και Ρωσίας για την Κριμαϊκή Κρίση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και στα κοινωνικά μέσα ενημέρωσης, επειδή γνωρίζει ότι η παγκόσμια κοινή γνώμη έχει μεγάλη αξία για τις εξελίξεις στην Ουκρανία. Δεν δέχεται να αλλοιώνεται η εικόνα της μέσω των δυτικών μέσων ενημέρωσης, χωρίς κριτική, και απαντά με το ίδιο νόμισμα στις δημοσιεύσεις που περιέχουν καταγγελίες από τη Δύση κατά της Ρωσίας. Προχώρα σε δημοσιεύσεις στην αγγλική γλώσσα, στην ευρεία χρήση κοινωνικών δικτύων καθώς και στην προβολή βίντεο στο Youtube στα οποία διαφαίνεται η εμπλοκή της δύσης στα γεγονότα της Ουκρανίας όπως μέσω πρακτόρων της CIA όπως απεικονίζεται στο παρακάτω στιγμιότυπο από τη σύλληψη του απεικονιζόμενου πράκτορα²⁴⁸.

Kiev: CIA agent captured helping Ukrainian rebels = Agent CIA capturat ajutind rebelii ucraineni

Έτσι, η Ρωσία κατηγορεί τη Δύση και τη CIA για την εκπαίδευση ουκρανών πρακτόρων στην Ευρώπη και την Αμερική²⁴⁹, αλλά και για την υποκίνηση βίας στην Ουκρανία μέσω δυτικών πρακτόρων^{250,251} που συνδέονται με νεοναζί²⁵² ενώ παρου-

²⁴⁶ Tass, «Putin says Russia will not cede Crimea under any circumstances», <http://tass.com/politics/1007961>

²⁴⁷ Address by President of the Russian Federation, Vladimir Putin addressed State Duma deputies, Federation Council members, heads of Russian regions and civil society representatives in the Kremlin 18 March 2014, the Kremlin in Moscow, Russia, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>

²⁴⁸ Kiev: CIA agent captured helping Ukrainian rebels = Agent CIA capturat ajutind rebelii ucraineni, https://www.youtube.com/watch?v=-VQSH-d3_gs

²⁴⁹ Press TV, «Russia security agency arrests CIA-trained Ukrainian spy», 1 April 2016, in <http://www.presstv.ir/Detail/2016/04/01/458547/Russia-Ukrainian-Spy-CIA-Yuriy-Ivanchenko-Biden>

²⁵⁰ Ruzlaz, «Agents of CIA of the USA in Ukraine — Ukrainian General Confessions», 9 November 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=VVHoIikhcZA>

σιάζει αναφορές που δείχνουν ότι μεταξύ των θυμάτων της σύγκρουσης περιλαμβάνονται πράκτορες της CIA και του FBI.²⁵³ Στην μάχη της προώθησης αυτής της αρνητικής εικόνας για τη δύση ευθυγραμμίζεται όλος ο κρατικός μηχανισμός της ρώσικης κυβέρνησης με προεξέχον τον πρόεδρο της. Ο ίδιος ο πρόεδρος της υποστηρίζει σε πολλές ομιλίες του ότι οι ενέργειες της Δύσης και του NATO είναι υπεύθυνες για την κατάσταση στην Ουκρανία η οποία κατέληξε στην προσάρτηση της Κριμαίας. Χαρακτηριστική είναι η ομιλία του από το την έδρα των ΗΕ. Όπως υποστήριξε «...το Σύμφωνο της Βαρσοβίας δεν υφίσταται, η Σοβιετική Ένωση κατέρρευσε και, παρ'όλα αυτά, το NATO συνεχίζει να επεκτείνεται καθώς και οι στρατιωτικές του υποδομές. Στη συνέχεια προσέφεραν στις φτωχές σοβιετικές χώρες μια ψευδή επιλογή: **είτε να είναι με τη Δύση ή με την Ανατολή.** Αυτή η λογική της σύγκρουσης ήταν αναπόφευκτο να προκαλέσει μια σοβαρή γεωπολιτική κρίση. Αυτό ακριβώς συνέβη στην Ουκρανία, όπου χρησιμοποιήθηκε η δυσανεμία του πληθυσμού με τις σημερινές αρχές αλλά και το στρατιωτικό πραξικόπημα που ενορχηστρώθηκε από το εξωτερικό (υπονοώντας τη δύση) και προκάλεσε τον εμφύλιο πόλεμο»²⁵⁴. Στη μάχη αυτή συμμετέχουν επίσης ενεργά οι ρωσικές πρεσβείες με ανακοινώσεις και με τη χρησιμοποίηση των social media. Η ρωσική πρεσβεία στη Νότιο Αφρική, με ανάρτησή της στο twitter και με αφορμή τα γεγονότα για την απόσχιση της Καταλονίας είχε επιχειρήσει να κατακρίνει όχι μόνο τους Ισπανούς, αλλά και όλη την Ευρώπη, συγκρίνοντας το ειρηνικό δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία της Κριμαίας το 2014 με τη βία που σημάδεψε την ψηφοφορία στην Καταλονία²⁵⁵. Η εν λόγω ανάρτηση η οποία είχε ειρωνικό ύφος ανέγραφε, «Τα σημερινά γεγονότα στην Καταλονία δείχνουν για μια ακόμη φορά ότι το δημοψήφισμα του 2014 στην Κριμαία αποτέλεσε ένα εξέχον παράδειγμα μη βίαιης έκφρασης της ελεύθερης βούλησης», ενώ συνοδευόταν με φωτογραφίες από τη «βάρβαρη» Ρωσία και την «πολιτισμένη» Ευρώπη.

²⁵¹ *Russian TV* «Shows an Undercover CIA Agent Decked by Embassy Policeman For Not Identifying Himself», <https://www.youtube.com/watch?v=7t50kaqGxQs>

²⁵² Alex, J., *CIA Arms Cache Connected to Ukraine Neo-Nazis?*, 29 Νοε 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=Aqqi9xr7rDg>

²⁵³ Robler, J., *CIA, FBI agents dying for illegal Junta in Ukraine*, <https://www.globalresearch.ca/cia-fbi-agents-dying-for-illegal-junta-in-ukraine/5383040>

²⁵⁴ «Putin's U.N. General Assembly speech», *The Washington Post*, September 28, 2015, https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/09/28/read-putins-u-n-general-assembly-speech/?utm_term=.de757c67c64a

²⁵⁵

Η ευθύνη της δύσης για την Ουκρανία έχει μεταφερθεί στα επίσημα θεσμικά κείμενα της Μόσχας. Σύμφωνα με τη στρατηγική εθνικής ασφάλειας της Ρωσίας, η στήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών και της ΕΕ στο πραξικόπημα στην Ουκρανίας οδήγησε σε βαθιά διάσπαση της ουκρανικής κοινωνίας και προκάλεσε την ένοπλη σύγκρουση. Η άνοδος της ακροδεξιάς εθνικιστικής ιδεολογίας και η σκόπιμα δημιουργημένη εικόνα της Ρωσίας ως «εχθρού» στην Ουκρανία την έχουν καταστήσει «μια μακροπρόθεσμη πηγή αστάθειας στην Ευρώπη και στα ρωσικά σύνορα»²⁵⁶. Η δημιουργία μιας τέτοιας εχθρικής εικόνας εκτιμάται ότι επηρεάζει τα οικονομικά συμφέροντα της Ρωσίας καθώς και τους παραδοσιακούς δεσμούς μεταξύ των δύο λαών της πρώην ΕΣΣΔ.

Από τη άλλη η παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας ενίσχυσε τα φιλορωσικά συναισθήματα σε πολλές περιοχές της πρώην ΕΣΣΔ, οι οποίες είχαν ιστορικές και πολιτισμικές σχέσεις με τη Ρωσία. Η απόφαση της Νότιας Οσετίας, πρώην τμήματος της Γεωργίας, για τη διεξαγωγή του «ειδικού» δημοψηφίσματος με σκοπό την ένταξη στη Ρωσία αποτελεί ένα παράδειγμα²⁵⁷. Συνακόλουθα αμέσως μετά την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας, φιλο-Ρώσοι πολιτικοί και ακτιβιστές στην αποσχισθείσα

²⁵⁶ *Russian national security strategy*, approved by presidential edict 683 Russian Federation, Moscow, the Kremlin, dated 31 December 2015.

²⁵⁷ *RT*, «South Ossetia, former part of Georgia, to hold 'special' referendum to join Russia», 20 February 2016, <https://www.rt.com/news/333069-south-ossetia-russia-referendum/>

περιοχή της *Τρανσδνειστερίας* από τη Μολδαβία, ζήτησαν από το ρωσικό κοινοβούλιο να εκπονήσει νόμο που θα επέτρεπε στην επικράτειά τους να ενταχθούν στη Ρωσία²⁵⁸.

²⁵⁸ *BBC news*, «Moldova's Trans-Dniester region pleads to join Russia», 18 March 2014, <https://www.bbc.com/news/world-europe-26627236>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μετά από 20 συναπτά έτη διακυβέρνησης του Προέδρου Πούτιν, η εικόνα της Ρωσίας ως μιας εκσυγχρονισμένης στρατιωτικής αλλά και πυρηνικής υπερδύναμης την καθιστά έναν υπολογίσιμο δρώντα στη διεθνή σκακιέρα. Η αναβάθμιση του εξοπλισμού της είναι ένα στοιχείο που πιστώνεται στον ίδιο τον πρόεδρό της. Το στοιχείο αυτό αφενός επιδεικνύει μια αύξηση των επιχειρησιακών και βιομηχανικών δυνατοτήτων της και αφετέρου προσελκύει ως σύμμαχους της ένα μέρος της παγκόσμιας κοινότητας που αντίκειται στην δύση καθόσον διαφαίνεται ένας εναλλακτικός πόλος που μπορεί να ανταγωνιστεί τους υποστηρικτές της παγκοσμιοποίησης προωθώντας ως μοντέλο της παγκόσμιας διακυβέρνησης αυτό της πολυπολικότητας. Από την άλλη η δημοκρατία, το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η τήρηση των διεθνών κανόνων είναι έννοιες που δε συνάδουν με την εικόνα της σημερινής Ρωσίας. Οι προσφυγές κατά της Ρωσίας στο ΕΔΔΑ για παραβίαση των Ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι διώξεις των ομοφυλοφίλων, οι παράνομες φυλακίσεις, η αυταρχικότητα του ρώσου πρόεδρου αλλά και οι κατηγορίες για περιορισμό στην ελευθερία έκφρασης είναι μερικά από τα στοιχεία που προσδίδονται από τη δύση στη σύγχρονη Ρωσία και ταυτόχρονα πλήττουν την εικόνα της. Υπό το πρίσμα αυτό το Κρεμλίνο επιδιώκει μέσω της άσκησης της δημόσιας διπλωματίας να μεταβάλλει την εικόνα αυτή η οποία δημιουργεί ένα αρνητικό αντίκτυπο στην παγκόσμια κοινή γνώμη.

Στο πλαίσιο της υποστηρικτικής γραμμής της Δημόσιας Διπλωματίας της, η Ρωσία χρησιμοποιεί την ανωτερότητα του Διεθνούς Δικαίου ενώ προβάλλει παραδείγματα κατά τα οποία σύμφωνα με την προσέγγισή της, η Ευρώπη και οι ΗΠΑ το έχουν καταπατήσει αποφεύγοντας να αναφερθεί σε περιπτώσεις κατά τις οποίες και η ίδια δέχεται σφοδρή κριτική για την παραβίαση του. Η Ρωσία στο πλαίσιο της συμμετοχής της σε διεθνείς οργανισμούς είτε κατακρίνει την «άδικη δύση» προβάλλοντας διεθνώς την άποψη της είτε παρακωλύει την εκτέλεση επιθετικών δράσεων της δύσης όταν δεν συμβαδίζουν με το ΔΔ κατά την προσέγγισή της και κατ' επέκταση κατά τα συμφέροντα της. Η πρακτική αυτή κάποιες φορές λειτουργεί προς όφελος της καθόσον η υπεράσπιση καθεστώτων όπως της Συρίας και του Ιράν στα διεθνή fora δημιουργεί μια θετική εικόνα της Μόσχας στους αντίστοιχους λαούς τους αλλά και σε χώρες που συνδέονται με αυτά τα καθεστώτα. Δεν είναι τυχαίο ότι η οικονομική συνεργασία με αυτά τα κράτη είναι ιδιαίτερα αυξημένη ενώ διαθέτουν συνήθως ρώσικο στρατιωτικό εξοπλισμό στο οπλοστάσιό τους. Παράλληλα το Κρεμλίνο λαμβάνοντας υπόψη την επέκταση του ΝΑΤΟ στην ανατολική Ευρώπη επιδιώκει να δημιουργήσει μια αμφιλεγόμενη εικόνα για το ρόλο του στην περιοχή χωρίς να αναφέρεται στα πραγματικά γεγονότα που προκάλεσαν τη δραστηριοποίηση της συμμαχίας στην πε-

ριοχή όπως η παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας και η εμπλοκή του στην Ουκρανική κρίση.

Συνακόλουθα, ο αθλητισμός αποτελεί άλλο ένα στοιχείο στο οποίο επένδυσε και συνεχίζει να επενδύει η δημόσια διπλωματία της Ρωσίας. Η επένδυση σε παραγωγή αθλητών παγκοσμίου φήμης, η επιδίωξη φιλοξενίας μεγάλων αθλητικών γεγονότων, η άριστη διοργάνωσή τους και η προώθηση του αγαθού της ασφάλειας επιδίωξαν να αναδείξουν τη σύγχρονη Ρωσία ως έναν τουριστικό προορισμό και αυτό επετεύχθη σε σημαντικό βαθμό λαμβάνοντας υπόψη τις αυξητικές τάσεις του τουρισμού στη Ρωσία. Επιπροσθέτως τα υπόψη αθλητικά γεγονότα χρησιμοποιήθηκαν από τον πρόεδρο της Ρωσίας τόσο για πολιτικές συναντήσεις και επαφές όσο και για να αυξήσουν την αποδοχή του προέδρου της Ρωσίας στο εσωτερικό σε μια ιδιαίτερα δύσκολη περίοδο για τον ίδιο κυρίως λόγω του αντίκτυπου που έχει προκαλέσει η εμπλοκή της Ρωσίας στην Ουκρανική κρίση. Πλην όμως, το σκάνδαλο ντόπινγκ ρώσων αθλητών αποτέλεσε ένα στοιχείο στο οποίο αμαυρώθηκε ο ρώσικος αθλητισμός αλλά και η διεθνής εικόνα της ίδιας της Ρωσίας. Η συμμετοχή ρώσων αθλητών στους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες της Πιονγκτστανγκ στην Νότιο Κορέα χωρίς την ρωσική σημαία και τον ρωσικό εθνικό ύμνο συνιστά μια ταπεινωτική εικόνα για τη Ρωσία μετά τη σχετική απόφαση του Εκτελεστικού Συμβουλίου της Διεθνούς Ολυμπιακής λόγω των εκτεταμένων παραβάσεων των κανονισμών περί ντόπινγκ από πολλούς αθλητές της. Έτσι λοιπόν ο αθλητισμός ως ένας από τους παραδοσιακούς τομείς ανάδειξης της Ρωσίας και του πολιτισμού της κατέληξε ως ένας τομέας κυρώσεων και διασυρμού της Μόσχας στη διεθνή κοινότητα.

Στον τομέα του πολιτισμού, η προώθηση της ρωσικής γλώσσας αλλά και η παγκόσμια προβολή των πολιτιστικών επιτευγμάτων της Ρωσίας συνιστά την κύρια αποστολή των ρώσικων πολιτιστικών ιδρυμάτων (Rossotrunichestvo, Russkiy Mir κ.α). Η αύξηση της χρηματοδότησης του Κρεμλίνου σε αυτού του είδους τις δραστηριότητες αποτελεί μια σημαντική παράμετρος που ενισχύει τη δημόσια διπλωματία του. Η διατήρηση των ιστορικών και πολιτιστικών δεσμών με τον εθνοτικά ρωσικό πληθυσμό αποτελεί κρίσιμο παράγοντα στην επιρροή και στον έλεγχο των εξελίξεων στην ευρύτερη περιοχή της Ευρασίας και στην αναστολή των αντιρωσικών στρατηγικών. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η ήπια ισχύς προέρχεται από την ελκυστικότητα του πολιτισμού, των πολιτικών ιδανικών και των πολιτικών μιας χώρας, αυτό αποτελεί σημαντικό σύμμαχο για την υλοποίηση των στρατηγικών προτεραιοτήτων για τη Ρωσία στις χώρες της Κεντρικής Ασίας και της Αν. Ευρώπης οι οποίες παρουσιάζουν κοινές πολιτιστικές και ιστορικές ρίζες. Δεν είναι τυχαίο ότι πολλοί νέοι από τις χώρες αυτές αλλά και από σλαβόφωνα κράτη όπως από τη Σερβία και τη Βοσνία, επιλέγουν να σπουδάζουν στη Ρωσία. Συναφώς, η Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία συνδέεται

στενά με το Κρεμλίνο και θα έλεγε κανείς ότι ενεργούν από κοινού με απώτερο σκοπό να αποτελέσει την κυρίαρχη εκκλησία στον ορθόδοξο κόσμο η οποία μπορεί να ενώνει, να επηρεάζει και να καθορίζει εξελίξεις πέραν από τα γεωγραφικά της σύνορα. Είναι χαρακτηριστική η απήχηση που έχει η ρώσικη ορθόδοξη εκκλησία στα υπόλοιπα ορθόδοξα κράτη καθόσον βλέπουν τη Ρωσία ως προστάτη της ορθοδοξίας όπως αναλύθηκε και στην παρούσα εργασία. Έτσι λοιπόν η Ρώσικη εκκλησία έχει τη δυνατότητα να θέσει μια ατζέντα όχι μόνο για ηθικά αλλά και για κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα στον ορθόδοξο κόσμο που ασκεί επιρροή.

Οι εθνοτικοί Ρώσοι (Ethnic Russians) στην εγγύς γειτονιά της Ρωσίας θεωρώντας ότι είναι μέρος της ευρείας ρωσικής κοινότητας αλλά και αυτοί που διατηρούν φιλο-ρωσικά αισθήματα, αποτελούν αντικείμενο επιρροής της Δημόσιας Διπλωματίας της. Το Κρεμλίνο αποκτά αυξανόμενη δύναμη στην ικανότητά του να επηρεάζει την εσωτερική λήψη αποφάσεων στις χώρες όπου διαβιούν οι εν λόγω πληθυσμοί. Συνεπώς οι εκπαιδευτικές, οι πολιτιστικές και οι επιστημονικές ανταλλαγές αποτελούν ένα επιπλέον χώρο στον οποίο ενδυναμώνονται οι σχέσεις με αυτούς τους πληθυσμούς και όχι μόνο. Η μέθοδος αυτή μπορεί να περιορίσει τα αντιρωσικά αισθήματα με χώρες όπου παραδοσιακά υφίσταται ανταγωνιστικότητα όπως με τις ΗΠΑ, οι πληθυσμοί των οποίων γίνονται κοινωνοί των πολιτιστικών επιστημονικών και εκπαιδευτικών συστημάτων της Ρωσίας και αντίστροφα. Αναμφισβήτητο ένα μεγάλο μέρος της Δημόσιας Διπλωματίας της Ρωσίας όπως διαφάνηκε από την προσέγγιση του κεφαλαίου 3 της παρούσας εργασίας έχει να κάνει με την προσπάθεια κινητοποίησης του Ρωσικού Κόσμου ο οποίος εκτιμάται ότι είναι υπολογίσιμος αριθμός στα κράτη όπου φιλοξενείται.

Επιπλέον στον χώρο των media γίνεται ολοένα και πιο σαφές ότι ο Πούτιν προσαρμόζει τις παγκόσμιες τάσεις στην εξέλιξη των μέσων μαζικής ενημέρωσης σύμφωνα με τους δικούς του όρους και συμφέροντα. Η παγκόσμια μετάδοση ρωσικών εκπομπών, η προηγμένη τεχνολογία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης σε συνδυασμό με τον κρατικό έλεγχο των επικοινωνιακών μέσων έχει δημιουργήσει νέα δεδομένα στο χώρο της ενημέρωσης και επιρροής παρέχοντας περισσότερες ευκαιρίες για την Δημόσια Διπλωματία της Ρωσίας. Το πόσο αποτελεσματικά είναι τα ρωσικά, κρατικά ελεγχόμενα, ΜΜΕ στη διαμόρφωση των αντιλήψεων του κοινού είναι κάτι που έχει διχάσει τη διεθνή κοινότητα. Η δύση κατηγορεί τη Ρωσία για διάδοση ψευδών ειδήσεων ενώ η επικοινωνιακή στρατηγική της Ρωσίας απαντά με το ίδιο νόμισμα. Σε κάθε περίπτωση έχει καταγραφεί ότι ο ρόλος των Ρωσικών ΜΜΕ ξεπερνάει αυτόν της ενημέρωσης, εναρμονίζεται με τις απαιτήσεις και τις πολιτικές του Κρεμλίνου από το οποίο και ελέγχεται ενώ επεμβαίνουν στις εσωτερικές διαδικασίες άλλων

κρατών όπως στις περιπτώσεις διεξαγωγής των εκλογικών διαδικασιών στις ΗΠΑ, στη Γαλλία και στη Γερμανία.

Σήμερα η Ρωσία ελπίζει να βελτιώσει τη διεθνή της εικόνα και να αυξήσει την ελκυστικότητά της στην παγκόσμια κοινή γνώμη. Αναμφισβήτητα η Ρωσία δεν είναι η πρώην ΕΣΣΔ αλλά ούτε η σημερινή ισχύς της, της επιτρέπει σε πολλά πεδία να ανταγωνιστεί τη δύση. Ο Πουτιν όμως έχει καταφέρει σε πολλά πεδία που έχει μια ανταγωνιστική εικόνα με την Ευρώπη και τις ΗΠΑ, να την επιδείξει αποτελεσματικά. Η στρατιωτική τεχνολογία, ο πολιτισμός, το καθεστώς που τη θέτει μόνιμο μέλος του ΟΗΕ αλλά και το γεγονός ότι αποτελεί τη μεγαλύτερη παγκόσμια πυρηνική δύναμη, είναι παράμετροι τους οποίους ο Πούτιν τους έχει εκμεταλλευτεί με τέτοιο τρόπο ώστε να αναδείξει τη Ρωσία ως τον έτερο παγκόσμιο πόλο ο οποίος αποτελεί την εναλλακτική λύση στην παγκοσμιοποίηση. Η επιθετικότητα που διακρίνει τα δυτικά ΜΜΕ κατά της Ρωσίας θα μπορούσε να δικαιολογηθεί αφενός από την άποψη αυτών αναφορικά με τη συμπεριφορά των ρώσικων μέσων να διαδίδουν ψεύτικες ειδήσεις (fake news) και αφετέρου από το γεγονός ότι θα μπορούσε να αποτελέσει εν δυνάμει απειλή για το δυτικό οικοδόμημα, την ιδεολογία του οποίου στηρίζουν σθεναρά τα δυτικά ΜΜΕ.

Εν κατακλείδι, αυτό που θα μας απασχολήσει στο μέλλον είναι αν η ρωσική δημόσια διπλωματία θα καταφέρει να αλλάξει τους όρους του παιχνιδιού. Αν δηλαδή μπορέσει να αυξήσει την επιρροή της στην παγκόσμια κοινή γνώμη ώστε να αντιμετωπίσει πιο αποτελεσματικά την εικόνα της «αυταρχικής Ρωσίας» που κυριαρχεί στο δυτικό κόσμο. Αναμφισβήτητα το αποκορύφωμα της αρνητικής της εικόνας σηματοδοτήθηκε με την ουκρανική κρίση και την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας. Όμως ο βαθμός που θα συνεχίζει να ελέγχει γειτονικούς λαούς αλλά και η άσκηση επιρροής της σε νέες περιοχές, όπως στην Αφρική και στη Λατινική Αμερική οι οποίες συγκεντρώνουν αντιδυτικά αισθήματα, θα αποτελέσουν τα κριτήρια της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διπλωματίας του Κρεμλίνου στο άμεσο μέλλον.

ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΜΜΕ ΡΩΣΙΑΣ²⁵⁹

- **Russia One**- εθνικό δίκτυο, το οποίο διευθύνεται από την κρατική ρωσική εταιρεία κρατικής τηλεόρασης και ραδιοφωνίας [Russian State Television and Radio Broadcasting Company (VGTRK)]
- **Channel One** - εθνικό δίκτυο, το 51% ανήκει στο κράτος, το 49% από ιδιώτες μετόχους
- **NTV** - εθνικό δίκτυο, το οποίο ανήκει στην κρατική επιχείρηση Gazprom
- **Centre TV**- που ανήκει στην κυβέρνηση της πόλης της Μόσχας
- **Ren TV** - εμπορικός σταθμός με έδρα τη Μόσχα με ισχυρό περιφερειακό δίκτυο, που ανήκει κατά πλειοψηφία σε media που κατέχει NMG
- **RT** - χρηματοδοτούμενο από το κράτος, διεθνές κανάλι ειδήσεων αγγλικής γλώσσας μέσω δορυφόρου

Radio

- **Sputnik** - κρατική εξωτερική πλατφόρμα πολυμέσων. προσφέρει ραδιοφωνικές εκπομπές σε περίπου 30 γλώσσες

Ειδησεογραφικά πρακτορεία / διαδίκτυο

- TASS - κρατικό πρακτορείο ειδήσεων, σελίδες στα αγγλικά
- Interfax - ιδιωτικό πρακτορείο ειδήσεων, σελίδες στα αγγλικά

²⁵⁹ BBC News, « Russia profile – Media», 25 April 2017, <https://www.bbc.com/news/world-europe-17840134>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «2»

Russia, Trade with World

Total Goods: Trade flows and balance

Source IMF

Period	Imports		Exports		Balance		Total trade	
	Value Mio €	% Growth	Value Mio €	% Growth	Value Mio €	% Growth	Value Mio €	% Growth
2007	145,505		257,004		111,499		402,509	
2008	181,520	24.8	312,514	21.6	130,994	17.5	494,034	22.7
2009	115,262	-36.5	204,273	-34.6	89,011	-32.1	319,535	-35.3
2010	164,004	42.3	281,718	37.9	117,714	32.3	445,722	39.5
2011	212,182	29.4	356,171	26.4	143,989	22.3	568,353	27.5
2012	246,615	16.2	408,221	14.6	161,607	12.2	654,836	15.2
2013	237,156	-3.8	397,008	-2.8	159,852	-1.1	634,164	-3.2
2014	215,784	-9.0	374,734	-5.6	158,950	-0.6	590,518	-6.9
2015	164,402	-23.8	309,533	-17.4	145,131	-8.7	473,934	-19.7
2016	164,665	0.2	257,958	-16.7	93,294	-35.7	422,623	-10.8
2017	200,140	21.5	314,903	22.1	114,763	23.0	515,043	21.9

Total Goods: Top trading partners 2017

Source IMF

Imports			Exports			Total trade		
Partner	Value Mio €	% World	Partner	Value Mio €	% World	Partner	Value Mio €	% World
World	200,140	100.0	World	314,903	100.0	World	515,043	100.0
1 EU 28	76,320	38.1	1 EU 28	140,784	44.7	1 EU 28	217,104	42.2
2 China	42,496	21.2	2 China	34,463	10.9	2 China	76,958	14.9
3 USA	11,210	5.6	3 Belarus	16,049	5.1	3 Belarus	26,055	5.1
4 Belarus	10,006	5.0	4 Turkey	15,528	4.9	4 USA	20,928	4.1
5 Japan	6,871	3.4	5 South Korea	11,007	3.5	5 Turkey	18,512	3.6
6 South Korea	6,131	3.1	6 Kazakhstan	10,686	3.4	6 South Korea	17,138	3.3
7 Ukraine	4,335	2.2	7 USA	9,718	3.1	7 Japan	16,275	3.2
8 Kazakhstan	4,297	2.1	8 Japan	9,404	3.0	8 Kazakhstan	14,983	2.9
9 Turkey	2,984	1.5	9 Ukraine	7,033	2.2	9 Ukraine	11,368	2.2
10 Vietnam	2,942	1.5	10 India	5,715	1.8	10 India	8,287	1.6
1 EU 28	76,320	38.1	1 EU 28	140,784	44.7	1 EU 28	217,104	42.2

Πηγή: European Commission/Directorate-General for Trade²⁶⁰

²⁶⁰ European Commission, «Directorate General for Trade, European Union, trade in goods with Russia», 21 June 2016, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113440.pdf, σελ. 8.

European Union, Trade with Russia**Total goods: EU Trade flows and balance**

Source: Eurostat, Comext - Statistical regime 4

Period	Imports			Exports			Balance	Total trade
	Value Mio €	% Growth	% Extra-EU	Value Mio €	% Growth	% Extra-EU	Value Mio €	Value Mio €
2007	147,734		10.2	89,196		7.2	-58,538	236,931
2008	180,446	22.1	11.4	104,970	17.7	8.0	-75,476	285,416
2009	119,569	-33.7	9.7	65,697	-37.4	6.0	-53,872	185,266
2010	162,079	35.6	10.6	86,308	31.4	6.4	-75,771	248,387
2011	201,329	24.2	11.6	108,587	25.8	7.0	-92,741	309,916
2012	215,131	6.9	12.0	123,469	13.7	7.3	-91,662	338,599
2013	206,972	-3.8	12.3	119,447	-3.3	6.9	-87,525	326,420
2014	182,389	-11.9	10.8	103,271	-13.5	6.1	-79,118	285,660
2015	136,394	-25.2	7.9	73,788	-28.6	4.1	-62,607	210,182
2016	118,899	-12.8	6.9	72,443	-1.8	4.1	-46,457	191,342
2017	145,094	22.0	7.8	86,186	19.0	4.6	-58,908	231,280

% Growth: relative variation between current and previous period

% Extra-EU: imports/exports as % of all EU partners i.e. excluding trade between EU Member States

Πηγή: European Commission/Directorate-General for Trade²⁶¹

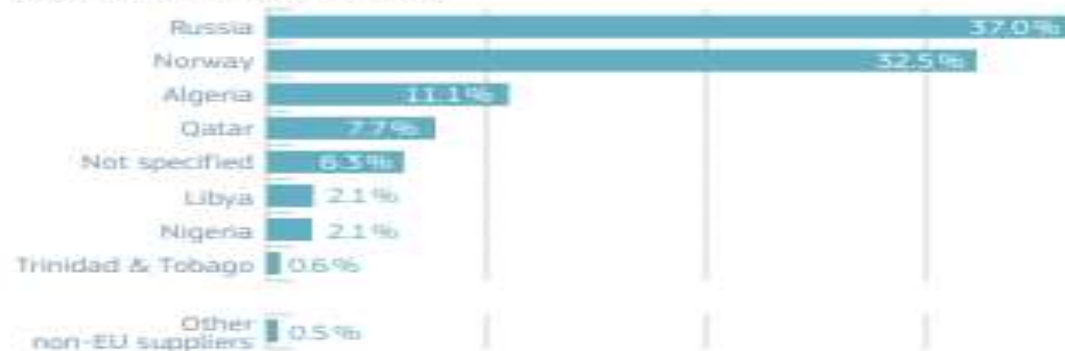
²⁶¹ European Commission, «Directorate General for Trade, European Union, trade in goods with Russia», 21 June 2016, in http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113440.pdf p. 3.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «4»

1.2.6 EU-28 Imports by Country of Origin

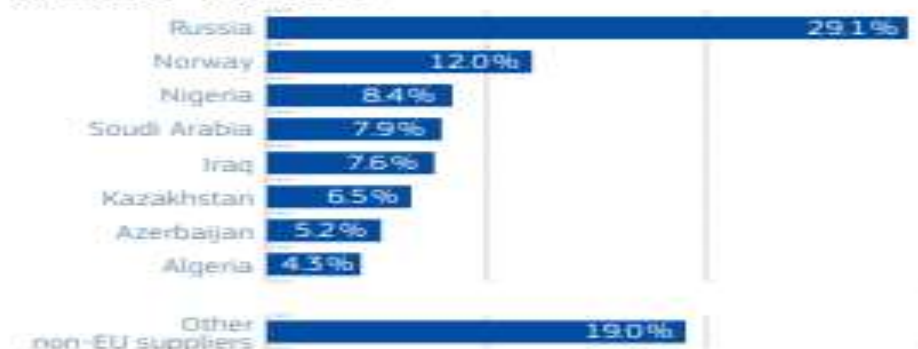
EU-28 IMPORTS* OF NATURAL GAS – 2015

Total non-EU = 12 624 717 TJ-GCV

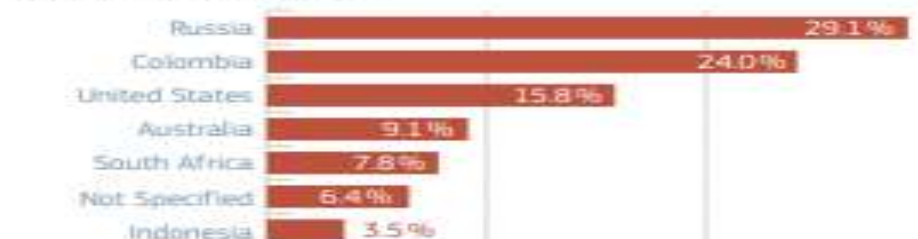
EU-28 IMPORTS* OF CRUDE OIL – 2015

Total non-EU = 526 776 kton

EU-28 IMPORTS* OF SOLID FUELS – 2015

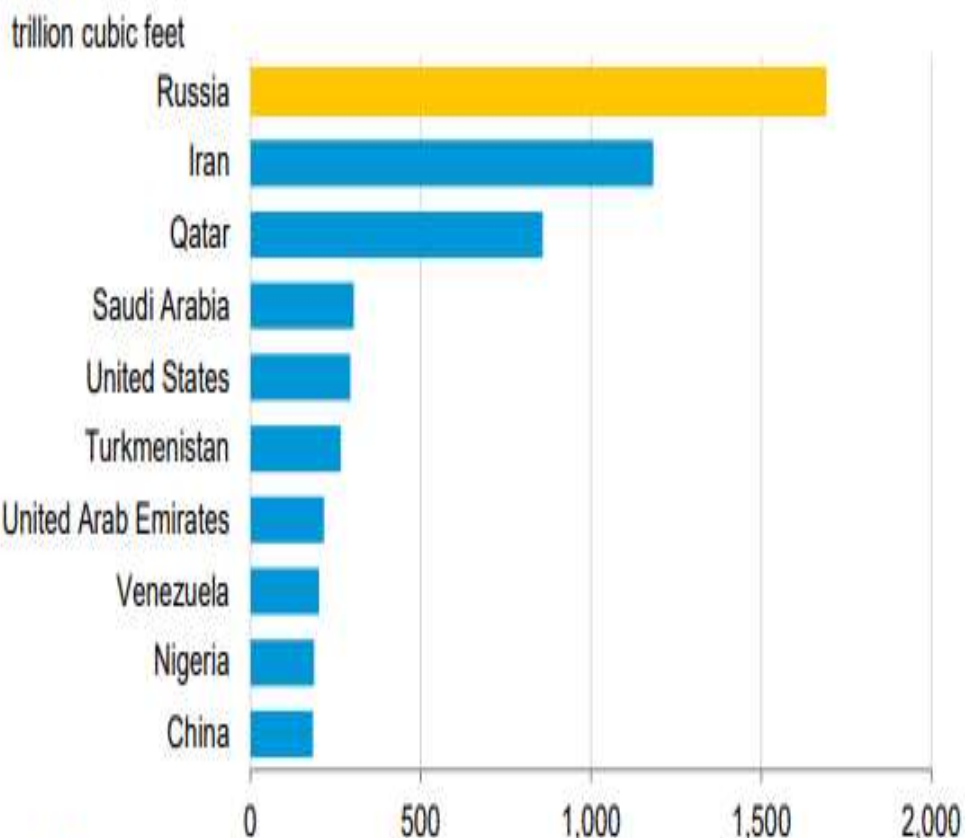
Total non-EU = 216 921 kton

Πηγή: European Union²⁶²

²⁶² European Union, «Statistical pocketbook 2017 energy in figures», https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/pocketbook_energy_2017_web.pdf

Figure 5. Estimated proved natural gas reserves, as of January 1, 2017

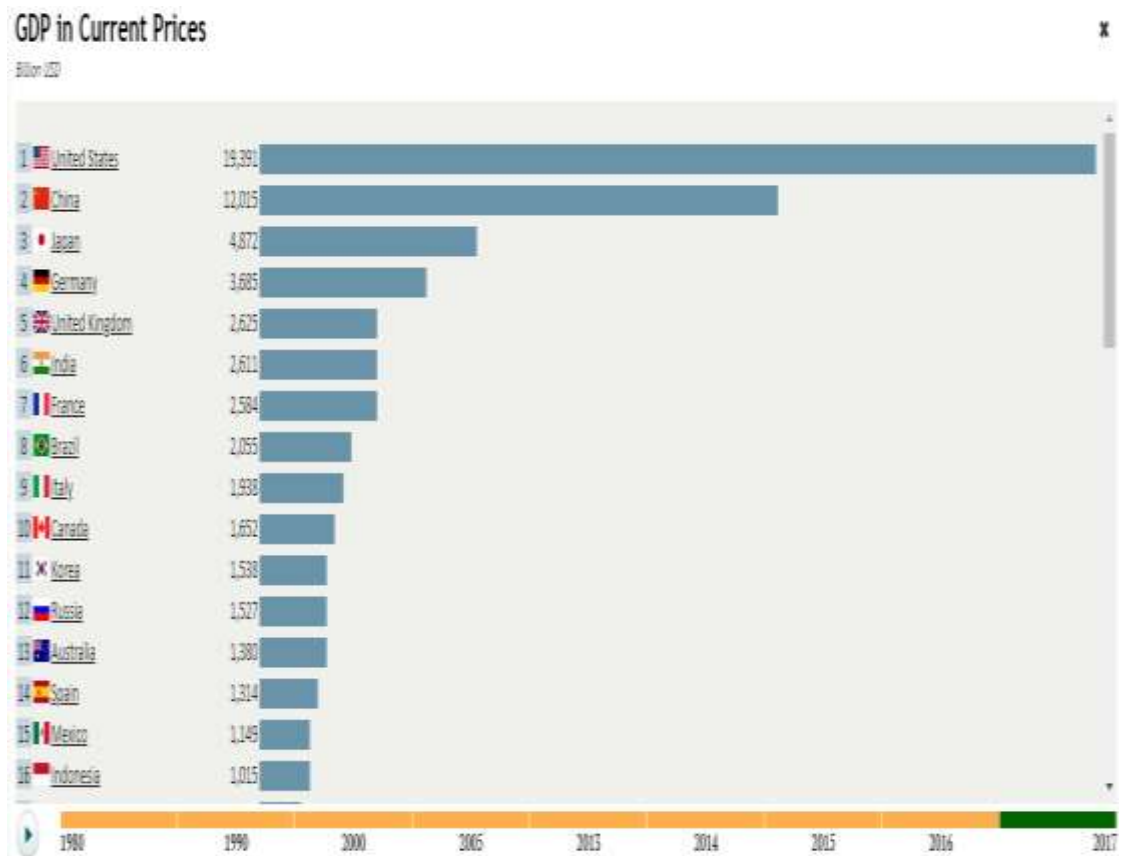

Source: *Oil & Gas Journal*, "Worldwide Look at Reserves and Production," December 5, 2016

Πηγή: Energy Information Administration²⁶³

²⁶³ U.S. Energy Information Administration, «Country Analysis Brief: Russia», Washington, 21 Οκτ 2017, https://www.eia.gov/beta/international/analysis_includes/countries_long/Russia/russia.pdf, σελ.16-17

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «6»

Πηγή: World Bank²⁶⁴

²⁶⁴ World GDP Ranking 2017, <https://knoema.com/nwnfkne/world-gdp-ranking-2017-gdp-by-country-data-and-charts>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γκίκας, Β., Παπακωνσταντίνου, Α. & Προκάκης, Κ. (2005), *Επικοινωνιακή Διπλωματία*, Αθήνα-Κομοτηνή, Εκδόσεις Σάκκουλα.

Ζαϊπελ, Χ.(2016), *Πούτιν η εξουσία εκ των έσω*, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη.

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, (2018), Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων, Β Γυμνασίου, Νίκη Εκδοτική ΑΕ.

Οστρόφσκι, Α. (2017), *Η επινόηση της σύγχρονης Ρωσίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Επίκεντρο.

Ραγιες, Ι. (2014), *Δημόσια Διπλωματία και Στρατηγική Επικοινωνίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλης.

Ansgar Jödicke (2018), *Religion and Soft Power in the South Caucasus*, New York, First published by Routledge.

Bennett, P. B. (2011), *Religion and Language in Post-Soviet Russia*, New York, First published, Routledge.

Cull, J. N. (2008, Mar.), *Public Diplomacy in a Changing World*, *Public Diplomacy: Taxonomies and Histories The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616.

Cull, J. N. (2009), *Public Diplomacy: Lessons from the Past*, University of Southern California, Los Angeles, Figueroa Press.

Cull, J. N., Culbert, D. & Welch, D. (2003), *Propaganda and Mass Persuasion a Historical Encyclopedia, 1500 to the Present*, ABC-CLIO, Inc. Santa Barbara.

Dugin, Al. (2012), *The Fourth Political Theory*, UK, published by Arktos Media Ltd.

Dugin, Al. (2014, December 15), *Eurasian Mission: An Introduction to Neo-Eurasianism*, UK, published by Arktos Media Ltd.

European Commission, (2016, June 21), Directorate General for Trade, European Union, trade in goods with Russia,
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113440.pdf

European Parliamentary Research Service, Martin Russell, Russia in the Middle East, November 2018
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630293/EPRS_BRI\(2018\)630293_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/630293/EPRS_BRI(2018)630293_EN.pdf)

European Union, Statistical pocketbook 2017 energy in figures, https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/pocketbook_energy_2017_web.pdf

Herd P. Graeme, Moroney D. P. J. (2003), *Security dynamics in the former Soviet bloc*, London, First published by Routledge Curzon, Simultaneously published in the USA and Canada by Routledge Curzon, New York, 2003.

Krivosos, E., *Russian restrictions on agri-food imports: Effects on domestic and world markets*, International conference on Agricultural Economy, Milan, Italy, 9-14 August 2015, mailand_2015/ICAE_symposion_Martin_Petrick/01_Krivosos.pdf

Laruelle, M., (2015, May), *The Russian World Russia's Soft Power and Geopolitical Imagination*, Center on global interests, Washington, http://globalinterests.org/wp-content/uploads/2015/05/FINAL-CGI-Russian-World_Marlene-Laruelle.pdf

Malone, D., (2004), *The UN Security Council: From the Cold War to the 21st century*, Project on the International Peace Academy, USA, Lynne Rienner Publishers.

Müller, M., After Sochi 2014: costs and impacts of Russia's Olympic Games, *Eurasian Geography and Economics*, Vol. 55, No. 6, Published by Taylor & Francis.

Nikitin, Al., *Russia as a Permanent Member of the UN Security Council*, November 2012, <http://library.fes.de/pdf-files/iez/09461.pdf>

Rosefielde, S., (2004), *Russia in the 21st Century, The Prodigal Superpower*, New York, Cambridge University Press.

Seib, Ph. (2009, September), *Toward a New Public Diplomacy Redirecting U.S. Foreign Policy*, Palgrave Macmillan, New York, First edition.

Suslov, M., Bassin, M. (2016), *Eurasia 2.0 Russian Geopolitics in the Age of New Media*, Chapter Six, Russia as an Alternative Model Geopolitical Representations and Russia's Public Diplomacy—the Case of Rossotrudnichestvo, by Lexington Books.

Trent, E. John, Rahman, M. (2007), *Modernizing the United Nations System: Civil Society's Role in Moving from International Relation to global Governance*, USA, Opladen & Farmington Hills, Barbara Budruch Publishers.

Toal G. (2017), *Near Abroad: Putin, the West and the Contest Over Ukraine and the Caucasus*, New York: Oxford University Press.

Tsygankov, P.A. (2009, May), *Russophobia Anti-Russian Lobby and American Foreign Policy*, Macmillan Publishing Solutions, First edition.

Tsygankov, P.A. (2016), *Russia's Foreign Policy Change and Continuity in National Identity*, Fourth Edition, Rowman & Littlefield.

Tuch, Hans N., (1990), *Communicating With the World*, St. Martin's Press, New York.

Van Herpen H. M. (2016), *Putin's Propaganda Machine*, Soft Power and Russian Foreign Policy, London by Rowman & Littlefield.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΕΝΤΥΠΗ & ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ

Η Καθημερινή, (2014, Νοέμβριος 10), Σπούτνικ: Η ρωσική απάντηση στα δυτικά ΜΜΕ. <http://www.kathimerini.gr/791441/article/epikairothta/kosmos/spoytnik-h-rwsikh-apanthsh-sta-dytika-mme>

Η Καθημερινή, (2019, Ιανουάριος 23), Επιεικής WADA για Ρωσία, <http://www.kathimerini.gr/1006138/article/epikairothta/a8lhtismos/epieikhs-wadag-ia-rwsia>

Συρίγος, Αγ. (2016, Ιούνιος 5), Άποψη: Μέχρι να 'ρθει ο Μόσκοβος... *Η Καθημερινή*. <http://www.kathimerini.gr/862569/article/epikairothta/politikh/apoyh-mexri-na-rdei-o-moskovos>

Συρίγος, Αγ. (2018 Απρίλιος 16), Ο Πούτιν δεν θα "παραδώσει" εύκολα τη Συρία. *Liberal*. <https://www.liberal.gr/arthro/199709/apopsi/sunenteuxeis/aggelos-surigos-opoutin-den-tha-isonparadoseisin-eukola-ti-suria.htm>

Aljazeera, Katz N. Mark, (2018, August 23), Support Opposing Sides Simultaneously: Russia's Approach to the Gulf and the Middle East, <http://studies.aljazeera.net/en/reports/2018/08/support-opposing-sides-simultaneously-russias-approach-gulf-middle-east-180823104054250.html>

Anishchuk, A. (2014, November 9), Russia, China ink framework deal on second major gas supply deal. *Reuters*. Beijing, <http://www.reuters.com/article/us-china-russia-gas-idUSKCN0IT0GL20141109>

Associated Press, (2019, January 11), Russia says WADA has started copying doping data, <http://www.espn.com/espnw/sports/article/25727897/russia-says-wada-started-copying-doping-data>

Ball, J. (2013, September 13), Russia is better at propaganda than we are. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2018/09/13/opinions/russia-is-better-than-us-at-propaganda-opinion-intl/index.html>

BBC news, (2014, March 18), Moldova's Trans-Dniester region pleads to join Russia, <https://www.bbc.com/news/world-europe-26627236>

BBC news, (2015, January 5), France seeks end to Russia sanctions over Ukraine. <https://www.bbc.com/news/world-europe-30679176>

BBC news, (2016, Jun 23), Kremlin's chief propagandist accuses Western media of bias. <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-36551391/kremlin-s-chief-propagandist-accuses-western-media-of-bias>

BBC news, (2017, April 25), Russia profile – Media, 25 April 2017, <https://www.bbc.com/news/world-europe-17840134>

BBC news, (2018, October 8), Russian spy poisoning: What we know so far. <https://www.bbc.com/news/uk-43315636>

BBC news, (2019, January 7), A quick guide to the US-China trade war, <https://www.bbc.com/news/business-45899310>

BBC sport, Russian doping claims: 99% of athletes guilty, German TV alleges <https://www.bbc.com/sport/athletics/30324812>

Boghani, P. (2016, December 23), How Russia Looks To Gain Through Political Interference. *Frontline*. <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/how-russia-looks-to-gain-through-political-interference/>

CBS News, (2015, December 3), Putin makes accusation against U.S. over Syria policy, New York. <http://www.cbsnews.com/news/vladimir-putin-us-western-powers-zone-of-chaos-syria-iraq-libya/>

Chandler, M., (2017, April 7), Russia accuses US of violating international law over Syria air strikes. *Evening Standard*, <https://www.standard.co.uk/news/world/russia-accuses-us-of-violating-international-law-over-syria-air-strikes-a3509471.html>

CNN, Foghan, M., Almasry, St.. 271 Russian athletes cleared for Rio Games, <https://edition.cnn.com/2016/08/04/sport/russia-ioc-bach-olympics-rio-2016/index.html>

CNN Greece, WADA: εκτεταμένο ντόπινγκ των Ρώσων στους Ολυμπιακούς του 2012, <https://www.cnn.gr/news/sports/story/57953/wada-ektetameno-ntopingk-ton-roson-stoys-olympiakoys-toy-2012>

CNN Greece, (2018, Απρίλιος 8), Βίκτορ Όρμπαν: Από φιλελεύθερος πολιτικός, απολογητής του ανατολικοευρωπαϊκού αυταρχισμού, <https://www.cnn.gr/news/prosopa/story/124973/viktor-ormpan-apo-fileleytheros-politikos-apologitis-toy-anatolikoeyroypaikoy-aytarxismoy>

CNN, Forget the football, Vladimir Putin is the real World Cup winner, <https://edition.cnn.com/2018/06/29/football/putin-world-cup-russia-intl/index.html>

CNS News, Jones S. (2014, March 3), Sen. Graham: When Obama threatens Putin, everybody's eyes roll, USA. <http://cnsnews.com/news/article/susan-jones/sen-graham-when-obama-threatens-putin-everybodys-eyes-roll>.

Coalson, R. (2014, April 10), Putin pledges to protect all ethnic Russians anywhere, so, where are they? *Radio Free Europe, Radio Liberty*. New York, <http://www.rferl.org/content/russia-ethnic-russification-baltics-kazakhstan-soviet/25328281.html>

Dailymail, (2018, May 27), <https://www.dailymail.co.uk/news/article-5775591/Vladimir-Putin-Shinzo-Abe-enjoy-night-Bolshoi-Theatre-territory-dispute-talks.html>

Dougherty, J. (2014, March 27), Putin's Iron-Fisted Message. *Huffpost*. https://www.huffingtonpost.com/jill-dougherty/putins-ironfisted-message_b_5044092.html?guccounter=1

Dougherty, J. (2015, April 21), How the Media Became One of Putin's Most Powerful Weapons. *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/04/how-the-media-became-putins-most-powerful-weapon/391062/>

Euronews, (2015, Ιανουάριος 29), Διαφωνία Ελλάδας- Ε.Ε. για την επιβολή νέων κυρώσεων κατά της Ρωσίας <https://www.naftemporiki.gr/video/907972/euronews-diafonia-elladas-ee-gia-tin-epiboli-neon-kuroseon-kata-tis-rosias>

Hérodote, Aubin, L., (2017, March), What sport power for Russia?, No 166-167, σελ. 189 – 202.

Independent, Cawthorne, A., The World Cup helped Russia put on its best face – and the world smiled back, <https://www.independent.co.uk/sport/football/world-cup/world-cup-2018-russia-best-pictures-fans-video-fifa-vladimir-putin-a8443636.html>

Independent, Delaney, M., (2017, November 30), Welcome to Russia 2018, the most political World Cup in history and one unlike any we have ever seen before, <https://www.independent.co.uk/sport/football/international/2018-world-cup-draw-russia-vladimir-putin-what-time-what-channel-a8084491.html>
Guarascio, F., *Reuters*, <https://www.reuters.com/article/us-italy-russia-sanctions/italy-resisting-eu-push-to-impose-sanctions-over-cyberattacks-idUSKCN1MM2CP>

Kaplan, R. (2016, March/April), Eurasia's Coming Anarchy. *Foreign Affairs*. New York, Vol. 95, Number 2.

Kobierecki, M., *International Studies Interdisciplinary Political and Cultural Journal*, Vol. 18, No. 2/2016, <https://content.sciendo.com/view/journals/ipcj/ipcj-overview.xml>

Koshkin, P. (2014, January 6), Top 5 exchange programs for U.S.-Russia leaders. *Russia Direct*. <https://russia-direct.org/analysis/top-5-exchange-programs-us-russia-leaders>

Larrinaga, N. (2016, February 10), *IHS Jane's Defence Weekly*. Russian submarine activity topping Cold War levels UK, *Vol. 53*, Issue 6.

Liberal, (2018, Ιούλιος 17), Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων καταδίκασε τη Ρωσία για την υπόθεση Πολιτόφσκα, <https://www.liberal.gr/arthro/213029/diethni-themata/2018/to-europaiko-dikastirio-anthropinon-dikaiomaton-katadikase-ti-rosia-gia-upothesi-politofskagia--.html>

Lee, D. (2018, February 16), The tactics of a Russian troll farm. *BBC news*. <https://www.bbc.com/news/technology-43093390>

Lipman, M., Guriev, S. & Treisman D. (2016, April 18), Putin's Russia: Down but not out. *Foreign Affairs*. Part 1, USA, *Vol. 95*, Number 3.

Marcus, J. (2017, June 29), How much of a threat does Russia pose, and to whom? *BBC news*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-40428132>

Matlack, C. (2018, Δεκέμβριος 9), Williams, R., France to Probe Possible Russian Influence on Yellow Vest Riots. *Bloomberg*. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-12-09/pro-russia-social-media-aims-at-macron-as-yellow-vests-rage>

Musch, S. (2014, April 13), Russian speakers protest in Riga for preservation of their language, *Euronews*, Latvia. <http://www.euroviews.eu/2014/2014/04/13/russian-speakers-protest-in-riga-for-preservation-of-their-language>

Naftemporiki, (2017, Ιούνιος 20), ΕΛΑΔ:Καταδίκη Ρωσίας για τον νόμο της περί ομοφυλοφιλίας», <https://www.naftemporiki.gr/story/1250306/edad-katadiki-rosias-gia-ton-nomo-tis-peri-omofulofilias>

Newsit, Παραβιάστηκε το Διεθνές Δίκαιο κατά την έγκριση της συμφωνίας των Πρεσπών, <https://www.newsit.gr/kosmos/mosxa-paraviastike-to-diethnes-dikaio-kata-tin-egkrisi-tis-symfonias-ton-prespon/2708879/>

New York Times, (2019, January 17), Vladimir Putin Gets Lavish Welcome on Visit to Ally Serbia, <https://www.nytimes.com/aponline/2019/01/17/world/europe/ap-eu-serbia-russia-putin.html>

Paris Match, <https://www.parismatch.com/Actu/International/Twitter-prive-les-medias-russes-RT-et-Sputnik-de-contenus-sponsorises-1379930>

Press TV, (2016, April 1), Russia security agency arrests CIA-trained Ukrainian spy. <http://www.presstv.ir/Detail/2016/04/01/458547/Russia-Ukrainian-Spy-CIA-Yuriy-Ivanchenko-Biden>

Reader, Το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων καταδίκασε τη Ρωσία για τις διώξεις στον Ναβάλνι, <https://www.reader.gr/news/diethni/dikastirio-anthropinon-dikaiomaton-katadikase-ti-rosia-gia-tis-dioxeis-ston-navalni>

RIAC, Zonova, T., (2018, June 14), On Sport and Diplomacy: On the Occasion of the 2018 FIFA World Cup, <http://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/analytics/on-sport-and-diplomacy-on-the-occasion-of-the-2018-fifa-world-cup/>

Rivera, C.R. (2018, February 25), Qatar-Russia 2018 Year of Culture launched. *The Peninsula*. <https://www.thepeninsulaqatar.com/article/25/02/2018/Qatar-Russia-2018-Year-of-Culture-launched>

RT, (2016, February 20), South Ossetia, former part of Georgia, to hold ‘special’ referendum to join Russia. <https://www.rt.com/news/333069-south-ossetia-russia-referendum/>

RT, «Wars not diminishing’: How Putin's iconic 2007 Munich speech sounds today», 10 Feb, 2017 06:12 <https://www.rt.com/news/376901-putin-munich-speech-2007/>

RT, (2018, September 8), Russian Orthodox Church will ‘cut ties’ with Constantinople if it makes Ukrainian Church independent. <https://www.rt.com/news/437968-russia-orthodox-church-ukraine/>

RT, (2018, October 30), A ‘global conspiracy’ undermines Orthodox world – head of Russian Church. <https://www.rt.com/russia/442636-global-conspiracy-orthodox-christianity/>

RT, <https://www.rt.com/news/335123-rt-viewership-ipsos-study/>

RT, Russia finishes 4th in Olympics medal table despite track & field ban, <https://www.rt.com/sport/356725-russia-finishes-4th-in-olympics/>

RT, ‘So much for non-meddling’: Russian FM spokeswoman slams West for ‘hand-picking’ Venezuela govt, 24 Jan, 2019, <https://www.rt.com/news/449553-moscow-reaction-venezuela-sovereignty/>

Rosneft Sustainability report 2016, [https://www.rosneft.com/upload/site2/document_file/RN_SR_2016_EN\(2\).pdf](https://www.rosneft.com/upload/site2/document_file/RN_SR_2016_EN(2).pdf)

Sergei, G. (2016, May/June), Russia’s constrained economy how the Kremlin can spur growth. *Foreign Affairs*. USA. <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2016-04-18/russias-constrained-economy>

Shervin, E., US-Russian exchange provides optimism in 'Cold War' freeze. *DW*. <https://www.dw.com/en/us-russian-exchange-provides-optimism-in-cold-war-freeze/a-40727933>

Solovyov D. (2016, March 29), Putin: Russian arms exports hit \$14.5 billion in 2015, more than planned — agencies. *Reuters*. Editing by Vladimir Soldatkin, <http://www.reuters.com/article/us-russia-arms-idUSKCN0WV1TB>

Sputnik, As Relevant as Ever: Why Trump Needs to Take Putin's 2007 Munich Speech to Heart, <https://sputniknews.com/politics/201702101050552466-putin-munich-speech-trump/>

Sputnik, (2016, January 26), Lavrov recaps year of Russian diplomacy in annual press conference. Russia, <http://sputniknews.com/russia/20160126/1033705275/lavrov-press-conference-diplomacy.html>

Sputnik, (2016, May 19) Russia's FM Spokeswoman Zakharova Rocks the Dance-floor With Kalinka, <https://sputniknews.com/russia/201605191039924390-zakharova-dances-kalinka-sochi/>

Sputniknews, <https://sputniknews.com/docs/about/index.html>

Sputnik Ελλάδα, Οικονομικό Φόρουμ Πετρούπολης: Ευρώπη - Ασία στροφή προς τη Ρωσία; <https://sputniknews.gr/apopseis/2018052681029-rosia-europi-oikonomia/>

Stent Ang. (2016, January/February), Putin's Power Play in Syria. *Foreign Affairs*. New York, Vol. 95, Number 1.

Stratfor, (2014, April 10), Russia looks at Protests in the Baltic. Texas, USA, <https://www.stratfor.com/analysis/russia-looks-protests-baltics>.

Sttavridis, J. (2016, September 14), How to negotiate with Putin on Anything. *FP*. <https://foreignpolicy.com/2016/09/14/how-to-negotiate-with-putin-on-anything-russia-obama-syria/>

Tass, Putin says Russia will not cede Crimea under any circumstances, <http://tass.com/politics/1007961>

Tass, Macedonia vote on constitutional amendments carried out with violations — foreign ministry, <http://tass.com/world/1027288>

The Guardian, Russian 'spiritual centre' set to open in the heart of Paris, <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/19/russian-spiritual-centre-set-to-open-in-the-heart-of-paris>

The Guardian, <https://www.theguardian.com/media/2014/dec/21/bbc-world-service-information-war-russia-today>

The Guardian, Putin gets puppy and hero's welcome on Serbia trip, <https://www.theguardian.com/world/2019/jan/17/putin-attacks-west-role-in-balkans-ahead-of-lavish-serbia-visit>

The Moscow Times, (2016, March 17), Cost of Russia's Syrian campaign revealed as \$480 million, Russia. <http://www.themoscowtimes.com/news/article/cost-of-russias-syrian-campaign-revealed-as-480-million/562893.html>

The New York Times, Ruiz, R., Russia May Face Olympics Ban as Doping Scheme Is Confirmed 18 July 2016, <https://www.nytimes.com/2016/07/19/sports/report-confirms-state-sponsored-doping-by-russia-at-olympics.html>

The New York Times, Prose, F. & Moser, B., What Makes the Russian Literature of the 19th Century So Distinctive?.
<https://www.google.gr/search?q=Francine+Prose&oq=Francine+Prose&aqs=chrome..69i57.1926856j0j9&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

The Washington Post, Hauslohner, A. & Wan, W. (2014, May 21), China and Russia sign 400 billion \$ gas deal, Moscow,
https://www.washingtonpost.com/world/europe/china-russia-sign-400-billion-gas-deal/2014/05/21/364e9e74-e0de-11e3-8dcc-d6b7fede081a_story.html

The Washington Post, (2015, September 28), Putin's U.N. General Assembly speech.
https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/09/28/read-putins-u-n-general-assembly-speech/?utm_term=.de757c67c64a

The Washington Post, Filipov, D. (2017, November 15), Russia spent \$50 billion on the Sochi Olympics. It might actually have been worth it,
https://www.washingtonpost.com/world/europe/that-sochi-olympic-boondoggle-russians-say-all-the-investment-is-paying-off/2017/11/13/65014bd0-b82c-11e7-9b93-b97043e57a22_story.html?noredirect=on&utm_term=.8e1b47444c7c

The Washington Times, Scarborough Rowan, (2016, February 28), Putin using Syrian civil war as testing ground for new weapons..
<http://www.washingtontimes.com/news/2016/feb/28/russia-using-syria-as-testing-ground-for-new-weapo/?page=all>

Trenin, D. (2016, May/June), The Revival of the Russian Military. *Foreign Affairs*. New York, Vol. 95, Number 3.

Veebel, V. (2016), Estonia, confronts propaganda. *Concordian*. Journal of European Security and Defence Issues, Special Edition, Vol. 7, Germany.

Yoo, J. (Jul., 2003), *The American Journal of International Law, International Law and the War in Iraq*, Vol. 9, (No. 3).

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Ελληνική Δημοκρατία-Υπουργείο Εξωτερικών, Έτος Ρωσίας στην Ελλάδα / Ελλάδας στη Ρωσία. <https://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/rosia/>

Θέατρο Μαρίνσκι: Το στολίδι της τέχνης στην Αγία Πετρούπολη,
<https://gr.euronews.com/2013/04/15/behind-the-curtain-at-the-mariinski-theatre>

About SPIEF – Russian – SPIEF St. Petersburg International Economic Forum 2017,
<https://web.archive.org/web/20161117202114/http://forumspb.com/en/2016/sections/40/materials/247>

American Security Project, US-Russia Cooperation in Science.
<https://www.americansecurityproject.org/us-russia-cooperation-in-science/>

American Swimmers Travel to Russia, October 24, 2012,
<https://exchanges.state.gov/non-us/spotlight/american-swimmers-travel-russia>

APEC <https://www.apec.org/About-Us/About-APEC>

Beijing 2008 - Games of the XXIX Olympiad,
<http://www.quadromedallas.com/en/olympic-games/beijing-2008/index.htm>

Bolshoi Ballet Academy, <http://www.bolshoiballetacademy.com/>

Boosting NATO's presence in the east and southeast,
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm?selectedLocale=en

CIA, The World Factbook-country comparison public debt,
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2186rank.html>

Dyner, Anna Maria, Sport, geopolitics and Russia. A short history,
<http://neweasterneurope.eu/2018/04/26/sport-geopolitics-russia-short-history/>

Embassy of the Russian Federation in the USA, Lecture by Elvira Nabiullina (Governor, Bank of Russia) at IMF Conference,
https://washington.mid.ru/en/press-centre/news/lecture_by_elvira_nabiullina_at_imf_conference/

EU External Action, Erasmus+ 2017 selection results for Russia have hit record highs, 13/10/2017 https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/33862/erasmus-2017-selection-results-russia-have-hit-record-highs_en

European Commission, <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/russia/>

Exchange programs, <https://english.nsu.ru/admission/programs/exchange-programs/>

Football for Friendship, <http://www.gazprom.com/social/supporting-sports/projects/football-for-friendship/>

Freedom House, Piano Aili, Freedom in the world 2009. The annual survey of political rights & civil liberties, USA, 2009.

Foreign Minister (2018, September 12)

http://www.mid.ru/en/web/guest/meropriyatiya_s_uchastiem_ministra/-/asset_publisher/xK1BhB2bUjd3/content/id/3342322

Gazprom, Charitable actions. <http://www.gazprom.com/social/>

Gazprom, Multimedia historical park opens in Novosibirsk with support from Gazprom.

<http://www.gazprom.com/about/subsidiaries/news/2017/november/article381239/>

Gazprom becomes Champions League partner,

http://www.sportspromedia.com/news/gazprom_becomes_latest_champions_league_partner

Gazprom Export, Delivery Statistics, Gas supplier to Europe, Russia, 2015.

<http://www.gazpromexport.ru/en/statistics/>

Goldberg, C., *Why Thousands Of American Parents Are Sending Their Kids To 'Russian Math'*, <http://www.wbur.org/edify/2017/04/13/russian-math-school>

Globalfirepower, NATO Member States Ranked by Military Strength.

<https://www.globalfirepower.com/countries-listing-nato-members.asp>

Gurganus, J., *Russia: Playing a Geopolitical Game in Latin America*, May 03, 2018,

<https://carnegieendowment.org/2018/05/03/russia-playing-geopolitical-game-in-latin-america-pub-76228>

International Development Assistance <http://rs.gov.ru/en/activities/1>

Kosachev, K., *Chair of the Federation Council Committee on Foreign Affairs*,

<http://council.gov.ru/en/structure/persons/1224/>

Lukoil, <http://www.lukoil.com/Responsibility/SocialInvestment/SocialInitiatives>

McLeary, P., *Russia's Winning the Electronic War*, Foreign Policy, 21 October 2015

in <http://foreignpolicy.com/2015/10/21/russia-winning-the-electronic-war>

Makarychev, A., & Simão, L., *Russia's development assistance with a focus on Africa*

<https://www.files.ethz.ch/isn/183348/8c24f162fa77a9368e9b0deb754e8859.pdf>

Nato's activity to Europe, http://www.mid.ru/en/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/3330587##15

NATO, *NATO battlegroups in Baltic nations and Poland fully operational*,

https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_146557.htm

Partner Universities, <http://english.mgimo.ru/worldwide/partner-uni>

OECD, *The Russian Federation's Official Development Assistance (ODA)*,

<http://www.oecd.org/russia/russias-official-development-assistance.htm>

President of Russia, (2007, February 10), *Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy*.

<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>

President of Russia, (2014, July 1), *Conference of Russian ambassadors and permanent representatives*, Kremlin, Moscow.

<http://en.kremlin.ru/events/president/news/46131>

President of Russia, (2015, September 28), *70th session of the UN General Assembly*.

<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50385>

President of Russia (2017, November 15), *Opening of Days of Armenian Culture in Russia*, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/56103>

President of Russia, *Meeting of BRICS leaders with delegation heads from invited states*, <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/statements/58116>

RBTH looks at Russian sport clubs owners and how they invested in sports clubs around the world,

https://www.rbth.com/sport/2014/01/02/russian_billionaires_and_their_sports_32427.html

Robler, J., *CIA, FBI agents dying for illegal Junta in Ukraine*, <https://www.globalresearch.ca/cia-fbi-agents-dying-for-illegal-junta-in-ukraine/5383040>

Russian Hockey Players Come to the U.S, October 25, 2012,

<https://exchanges.state.gov/non-us/spotlight/russian-hockey-players-come-us>

Russian Literature And Culture, <https://slavic.columbia.edu/undergraduate-programs/majors-and-concentrations/russian-literature-and-culture>

Rosneft Sustainability report 2016,

[https://www.rosneft.com/upload/site2/document_file/RN_SR_2016_EN\(2\).pdf](https://www.rosneft.com/upload/site2/document_file/RN_SR_2016_EN(2).pdf)

Russel M., *Russia's Armed Forces-Reforms and Challenges*, EPRS European Parliamentary Research Service, European Parliament, Members Research Service in April 2015,

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/554213/EPRS_IDA\(2015\)554213_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/554213/EPRS_IDA(2015)554213_EN.pdf)

Russian investment forum 2019, <https://rusinvestforum.org/en/about/o-forume/>

Russia-Kazakhstan Interregional Cooperation Forum,

<http://en.kremlin.ru/events/president/news/59075>

Russian National Security Strategy, approved by Russian Federation Presidential Edict 683, Moscow, The Kremlin, Dated 31 December 2015.

Russian school of Mathematics, <https://www.russianschool.com/>
Sochi 2014 Winter Olympics, <http://en.kremlin.ru/catalog/glossary/40>

Russkiymir, (2018, November 1), BRICS Launches Cultural Exchange Program between Member-States. <https://russkiymir.ru/en/news/248054/>

Russkiymir, I am a Soldier of Russian Ballet.
<https://russkiymir.ru/en/publications/247573/>

Russkiymir, We will never stop regarding Kiev as the mother of all Russian cities.
<https://russkiymir.ru/en/publications/247881/>

Skopich, Y. (2017, March 10), *From Delhi to Lipetsk: Schools promote cultural exchange*,
https://www.rbth.com/technology/2017/03/10/from-delhi-to-lipetsk-schools-promote-cultural-exchange_717486
Sports Exchange Programs, <http://russianamericanfoundation.org/sports-exchange-programs>

The Embassy of the Russian Federation in Japan, Cultural Exchange,
<https://tokyo.mid.ru/web/tokyo-en/cultural-exchange>

The Shanghai Cooperation Organisation, http://eng.sectsco.org/about_sco/

Tourist numbers in Russia reach record high, (2018, March 23), Russia beyond,
<https://www.rbth.com/lifestyle/327886-tourist-numbers-in-russia-record>

United Nations (UN), Dag Hammarskjöld Library, *Security Council - Veto List*,
<https://research.un.org/en/docs/sc/quick>

U.S. Energy Information Administration, (2017, Οκτώβριος 21), Country Analysis Brief: Russia, Washington, 21 Οκτ 2017,
https://www.eia.gov/beta/international/analysis_includes/countries_long/Russia/russia.pdf

Valdai Discussion Club, <http://valdaiclub.com/about/valdai/>

WADA, WADA Executive Committee decides to reinstate RUSADA subject to strict conditions, 20 September 2018, <https://www.wada-ama.org/en/media/news/2018-09/wada-executive-committee-decides-to-reinstate-rusada-subject-to-strict-conditions>

Worldatlas /Economics, (2016, March 29), The World's largest oil reserves by country. <http://www.worldatlas.com/articles/the-world-s-largest-oil-reserves-by-country.html>

World GDP Ranking 2017, <https://knoema.com/nwnfkne/world-gdp-ranking-2017-gdp-by-country-data-and-charts>

Zakem, V., Saunders, P., Hashimova, U. & Hammerberg, P.K. (2018, January), *Mapping Russian Media Network: Media's Role in Russian Foreign Policy and Decision-making*. https://www.cna.org/cna_files/pdf/DRM-2017-U-015367-3Rev.pdf

<https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/languages-for-the-future-report.pdf>

<https://gorchakovfund.ru/en/news/view/departments-of-russian-language-studies-have-been-opened-at-all-the-syrian-universities>

https://twitter.com/ali_alanzeey/status/1018582079221764102

<https://ruskiymir.ru/en/fund/index.php>

<https://www.thelanguageindustry.eu/en/taal-beleid/3555-what-actions-does-russia-take-to-promote-the-russian-language>

<http://en.kremlin.ru/events/president/news/49491>

<https://www.livescience.com/44154-russian-culture.htm>

<http://russianballet.wpengine.com/italy/>

<http://www.russianballetinternational.com/australia-2019/>

<http://www.bolshoiballetacademy.com/>

<https://www.bolshoi.ru/en/about/hist/intro/>

<https://www.nknews.org/2018/11/north-korean-russian-universities-agree-to-scientific-exchanges/>

<http://www.mea.gov.in/Portal/LegalTreatiesDoc/RU07B0486.pdf>

<http://dialoguefrancorusse.com/en/association-uk/the-association.html>

<https://www.dawn.com/news/1426557>

<https://www.facebook.com/BolshoiBalletAcademySI/videos/vb.100273413369279/25061763135622/?type=2&theater>

<https://mospat.ru/en/2018/10/17/news165407/>

<http://en.kremlin.ru/events/president/news/56255>

http://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/05/11/orthodox-christians-in-central-and-eastern-europe-favor-strong-role-for-russia-in-geopolitics-religion/ft_17-05-11_russiafocus2/

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/en.html>

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kz.html>

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/lg.html>

https://www.jsps.go.jp/j-tenkairyoku/data/h29/ar-2_29E.pdf

<https://ruskiymir.ru/en/fund/index.php>

<https://pushkininstitute.ru/>

http://www.rs.gov.ru/en/news/1011?category_id=5

<http://www.rs.gov.ru/en/activities/4/projects/23>

<https://www.briefingnews.gr/rosia/neo-pagkosmio-eidiseografiko-diktyo-apo-ti-rosia>

<https://www.europeanvalues.net/wp-content/uploads/2017/09/Guide-to-Kremlins-disinformation-influence.pdf>

<https://www.gazprom-football.com/en/redstar.htm>

<https://www.gazprom-football.com/en/zenit.htm>

<https://www.gazprom-football.com/en/schalke.htm>

<https://www.postgrad.com/courses/russian-studies/uk/>

<https://www.socialbuzzawards.com/social-buzz-awards-2017/best-international-strategy/how-to-make-kids-voices-to-be-heard-globally>

<http://en.kremlin.ru/events/president/news/54832>

<https://www.ed.ac.uk/studying/undergraduate/degrees/index.php?action=view&code=RQ73>

BINTEO

Διεθνές Οικονομικό Forum Αγίας Πετρούπολης (2018) What sanctions? Best Moments From Putin, Abe, Macron and Lagarde Meeting At SPIEF.
<https://www.youtube.com/watch?v=9uTAWYw7jug.3,10''-3,27''>

Alex, J. (2016, Νοεμβρίου 29), *CIA Arms Cache Connected to Ukraine Neo-Nazis?*
<https://www.youtube.com/watch?v=Aqqi9xr7rDg>

Finally: Russia Unveils First 5th Generation Stealth Fighter Jet Su-57 (Sukhoi-57)!,
<https://www.youtube.com/watch?v=Aq0KhY8Wem4>

France 24, Macron slams RT, Sputnik news as 'lying propaganda' at Putin press conference. <https://www.youtube.com/watch?v=gT9sl4Cm3sQ&feature=youtu.be>

Kalibr NK: The Russian Cruise Missile - That Shocked the World,
<https://www.youtube.com/watch?v=X7UjOXanJcs>

Kiev: CIA agent captured helping Ukrainian rebels = Agent CIA capturat ajutind rebelii ucraineni, https://www.youtube.com/watch?v=-vQSH-d3_gs

Putin's memorable Munich Speech 2007,
<https://www.youtube.com/watch?v=hQ58Yv6kP44>

Putin Shocked St. Petersburg Forum Participants with Frankness,
[https://www.youtube.com/watch?v=X-H5BXyfbwk&t=15s, 9.55' -10.05'](https://www.youtube.com/watch?v=X-H5BXyfbwk&t=15s,9.55'-10.05')

Romeo and Juliet - Bolshoi Ballet in Cinema (Official trailer),
<https://www.youtube.com/watch?v=UStggtldG70>

Russia: Putin and Netanyahu attend concert marking 25th anniversary of bilateral relations, https://www.youtube.com/watch?v=J_AjAlG0CzE

Russia holds biggest ever military parade to mark Victory Day,
<https://www.youtube.com/watch?v=uSmuAofFpSM>

Russia's Electronic Weapons Can Easily Neutralize the U.S. Air Force And Ships,
<https://www.youtube.com/watch?v=aHojZOEIBo8>

Russia's new weapons, nuclear parity and arms race: What's going on?,
<https://www.youtube.com/watch?v=Q4LejOtYiyw>

Russian TV, Shows an Undercover CIA Agent Decked by Embassy Policeman For Not Identifying Himself. <https://www.youtube.com/watch?v=7t50kaqGxQs>

Ruzlaz, (2014, November 9), Agents of CIA of the USA in Ukraine — Ukrainian General Confessions. <https://www.youtube.com/watch?v=VVHoIikhcZA>

Serbia: Putin given hero's welcome in Belgrade
<https://www.youtube.com/watch?v=ngOeR5vMg8A>

The secrets of doping: how Russia makes its winners,
<https://www.theguardian.com/sport/video/2015/nov/11/the-secrets-of-doping-how-russia-makes-its-winners-video>